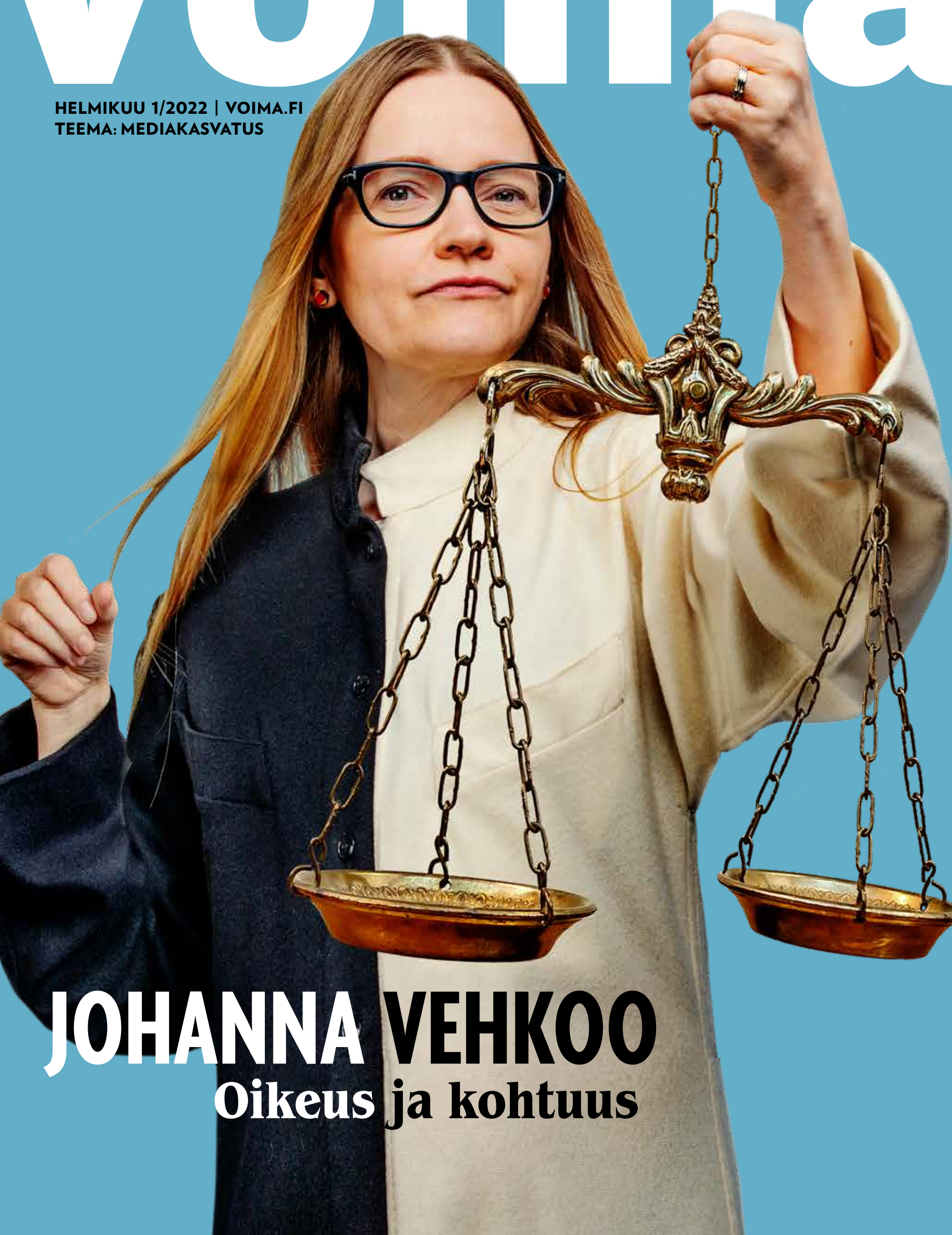

voima

HELMIKUU 1/2022 | VOIMA.FI
TEEMA: MEDIAKASVATUS

JOHANNA VEHKOO
Oikeus ja kohtuus

KANSALLISTEATTERI

SUURELLA
NÄYTTÄMÖLLÄ

WILLIAM SHAKESPEARE

HAMLET

Maailma on sijoiltaan.

ON ELÄVÄN TAITEEN AIKA.

LIPUT
KANSALLISTEATTERIN
LIPPUMYYMÄLÄSTÄ
010 733 1331
(0,0835 € + pvm/mpm)
lippu.fi⁺

RED NOSE COMPANY FEAT. AVANTI!
ALEKSIS KIVI

KANTAESITYS SUURELLA NÄYTTÄMÖLLÄ

Kaksi näytelmää:
Surma ja Sanantuoja

CARYL CHURCHILL
SANANTUOJA

SUOMEN KANTAESITYKSET
SUURELLA NÄYTTÄMÖLLÄ

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE

FAUST

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE
FAUST

VALLILAN KANSALLISTEATTERISSA

JANNE REINIKAINEN – PETRI MANNINEN
IKUINEN PALUU

KANTAESITYS OMAPOHJASSA

OFELIAKLUBI
SOFA & VERONA

SUURELLA NÄYTTÄMÖLLÄ

**PUNCH UP! –
RESISTANCE & GLITTER**

ON THE VALLILA STAGE

KATSO KOKO OHJELMISTO KANSALLISTEATTERI.FI

Yhteistyökumppanit

Heino

Scandic

OTAVA

Laatu- romaaneja maailmalta

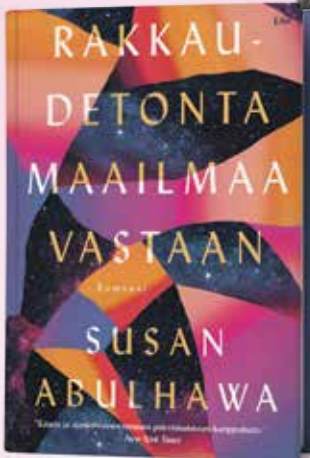
*"Mestarillisesti kirjoitettu romaani,
joka on mahdotonta jättää kesken."*

– CNN.com

**Rakkaudetonta
maailmaa vastaan**
SUSAN ABULHAWA

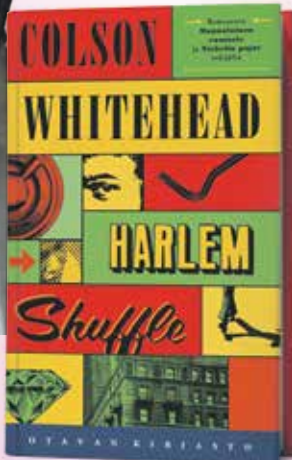
Raivokas ja raastava
tarina palestiinalais-
naisesta, joka ei
suostu uhriksi. **LIKE**

27⁹⁵

*"Paras elossa oleva
amerikkalainen kirjailija."*

– Chicago Tribune

Harlem Shuffle

COLSON WHITEHEAD

Pulitzer-palkitun
kirjailijan häikäise-
vän nerokas romaani
1960-luvun Harlemissä
on todellinen luku-
nautinto. **OTAVA**

27⁹⁵

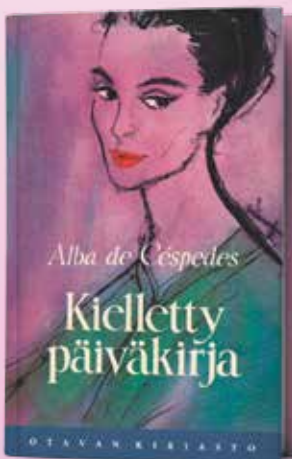
27⁹⁵

Kielletty päiväkirja

ALBA DE CÉSPEDES

Feministinen kultti-
romaani italialaisen
perheenäidin salaisista
ajatuksista on yhä häkel-
lyttävän ajankohtainen.
Vuonna 1956 suomen-
nettu teos valloittaa nyt
uusia lukijasukupolvia.

OTAVA

SUOMALAINEN
KIRJAKAUPPA

***Maaailma ei ole valmis.
Tarvitaan
enemmän kirjoja.***

**Helsingin Kaisaniemessä elää
Rosebud Sivullinen.**

**Vanhanaikainen erittäin suuren
valikoiman kirjakauppa.
1 300 neliön kirjahuone, jossa
ylväästi leijuu sana.**

**Sulassa sovussa tuoksuvat
vanhan paperin pöly ja tuore
painoväri. Kirjallinen tila,
jossa huomista rakennetaan
nyt.**

**Kaksi hyllykilometriä uusia
helmiä ja ajattomia klassikoita.
Ohjelmaa vuoden jokaiselle
päivälle. Sanan, kuvan ja äänen
kauneutta. Julistusta, kriittistä
sanomaa ja tieteellistä faktaa.**

**ROSEBUD
SIVULLINEN**

Kaisaniemenkatu 5

Kaisa-talo

Helsinki

Rosebuds Mini Asematunnelissa *
Mariankadun kirjakauppa * Tiedekulma yliopistolla
* Kuopion Rosebud Kauppahallissa *
nettikauppa rosebud.fi

Käytännön tekoja ruokahävikin vähentämiseksi

Hävikkiruokakauppa
WeFoodin löydät
Redin K1-kerroksesta.
Olemme auki viikon
jokaisena päivänä.

Kiinnostaisiko sinua vapaaehtoistyö WeFoodissa? Lue lisää: wefood.fi

MISSÄ

Kaapelialukio 3, 00180 Helsinki > Metro: Ruoholahti 600 m > Raitiovaunu: 8 (pysäkki Kaapelitehdas)

SINÄ

Olet tervetullut. Mitä ikinä Kaapelitehtaalta etsitkään, henkilökuntamme auttaa sinua.

MUOTOILET

Inspiroidut, teet uniikkeja löytöjä, nautit kahvia tai viiniä, seuraat ihmisten vilinää, teet töitä tai omia juttuja.
Osallistut talon arkeen ja juhlaan!

LASIPIHAA.

Upouudesta aulasta löydät infopisteen ja Tehtaanmyymälän, joka toimii myös sisäänkäyntinä Kaapelitehtaan kolmeen museoon. Lasipihalta pääset myös koko talon olohuoneeseen Kaapelitehtaan Konttoriin.

AJANKOHTAISTA KESKUSTELUA TAITEESTA JA MAAILMASTA

Taidepiste on Taideyliopiston kaikille avoin ja maksuton tapahtumasarja, jossa syvennyttään ilmiöihin taiteen ja keskustelun kautta. Seuraavaksi Taidepisteessä:

15.2.
**KAUNEUS - ONKO ESTEETTISYYS ENÄÄ
KIINNOSTAVAA?**

17.3.
**TSEBNOBYL SUKUPOLVIKOKEMUKSENA
- MIKÄ ON TAITEEN ROOLI JAETUSSA
MUISTISSA?**

Tapahtumat Taideyliopistolla ja Youtubessa.
Lue lisää kevään ohjelmasta: uniarts.fi/taidepiste

KEVÄT | SPRING | 2022 | KEVÄT | SPRING | 2022 | KEVÄT | SPRING | 2022 | KEVÄT | SPRING |

ESPOONTEATTERI+ UUSI DIGINÄYTTÄMÖ

**ESPOON
KAUPUN
GINTEAT
TERI**
The International
Theatre of Finland

KIINNOSTAVA KANSAINVÄLINEN
OHJELMISTO VERKOSSA.

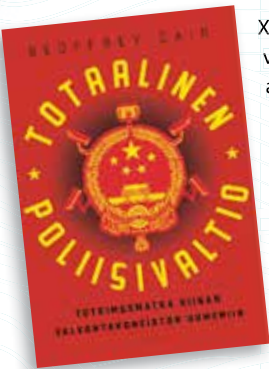
NTGent: Lam Gods 31.1.–27.2.
Arvo Pärt ja Robert Wilson: Aatamin passio 21.2.–20.3.
Gravity & Other Myths: The Pulse 4.4.–1.5.

YHTEISTYÖSSÄ lippu.fi + [KEIKALLA](http://keikalla.fi)

SPRING | 2022 | KEVÄT | SPRING | 2022 | KEVÄT | SPRING | 2022 | KEVÄT | SPRING |

KEVÄT | SPRING | 2022 | KEVÄT | SPRING | 2022 | KEVÄT | SPRING | 2022 | KEVÄT | SPRING |

TOTAALINEN POLIISIVALTIO

Xinjiangin uiguurit elävät jatkuvan tarkkailun alla. Pieninkin epäily voi johtaa vangitsemiseen, ja Kiinan valtion tavoitteena vaikuttaa olevan pyyhkiä pois kokonaisen kansan identiteetti. Ilmiantajien ja digitaalisen valvonnan ohella tekoälyt analysoivat jatkuvasti, kuka on mahdollinen uhka. Pitkään Aasiassa asuneen tutkivan journalistin **Geoffrey Cainin** teos vie hyytävälle tutkimusmatkalle todelliseen orwellilaiseen painajaiseen.

www.atena.fi

TAIDEKIRJA SCIFIN MAAILMASTA

Art Odyssey 2021 -näyttelyyn liittyvä samanniminen julkaisu ei esittele pelkästään näyttelyn teoksia ja taiteilijoita, vaan valottaa tieteisfiktion teemoja paljon laajemmin. Kirjoittajiin kuuluvat mm. scifi-kirjallisuuden legenda **Jeff VanderMeer**, **Anni Kuu Nupponen**, **Petri Eskelinen** sekä *Tähtivaeltaja*-blogin asiantuntijat **Jukka Halme** ja **Aleksi Kuutio**. Kirjan upeat kuvat ovat valokuvaaja **Arttu Kokkosen**. Tekstit ovat suomeksi ja englanniksi.

Klikkaa ostoksille
kauppa.serlachius.fi

TÄSSÄ OLEN - PÄIVITTÄISIÄ HENGELLISIÄ HARJOITUKSIA

"Missä olet, kun et ole itsesi luona", kysyi keski-ajan rukoilija. Sitä kysyy myös uusi kristillinen meditaatiomateriaali. **Kalevi Virtasen** ja **Pekka Y. Hiltusen** *Tässä olen* -harjoitukset perustuvat ihmetelyyn ja eläytyvään lukutapaan. Raamattusitaatit ovat Pipliaseuran UT2020-suomennoksesta.

Lue veloituksetta:
Raamattu.fi/tassaoelen
ja Piplia-sovellus

PIPLIA.voimasanoja

VOIMA-PAITA

Tilaa nyt **Jani Leinosen** *Voimalle* suunnittelema t-paita. Miesten ja naisten mallit: XS-XL.
Hinta 25 euroa.

Tilaukset: tilaukset@voima.fi

AFGANISTANIN SOTA – PENTAGONIN SALAISET PAPERIT

Yhdysvaltain hallinnon salaisiin arkistodokumentteihin perustuva **Craig Whitlockin** paljastuskirja Afganistanin sodan taustoista on tutkivan journalismin huipputeos. Se käy läpi kolmen presidentin ja 20 vuoden ajanjakson, jonka aikana Yhdysvallat jumiutui historiansa pisimpään sotaan.

"Upea esitys valheille rakennetusta sodasta. Kirja kertoo epäonnistumisista ja niistä valehtemisesta sekä siitä, kuinka tämä johti yhä pahempiin epäonnistumisiin 20 vuoden ajan."

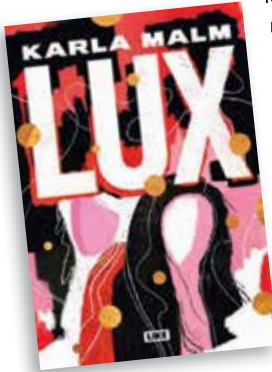
– The Guardian

www.docendo.fi

LUX

Karla Malmin ravisteleva esikoisromaani kertoo tyttöjen välisestä rakkaudesta ja 2000-luvun Kalliosta. Iiris aloittaa opinnot Kallion lukiossa ja tapaa Ässän, jolla on yksiö Piritorin laidalla ja rotsin selässä teksti PISSIS PUNX. Suhde vetää liriksen maailmaan, jota

leimaavat sekoilu ja miesten katseet. *Lux* on vetävä tarina nuoruuden huumasta ja ensirakkaudesta. Samalla se on tarkkanäköinen kuvaus luokkaeroista, turvaverkkojen läpi pudonneesta työstä ja näkymättömiin jäävästä hyväksikäytöstä.

www.like.fi

HELMIKUUN
MERKKI-
TUOTTEET
voima

UNI JA UNETTOMUUS

Miksi nukkumisesta on tullut niin vaikeaa? Unettomalle satelee hyvää tarkoitettavia neuvoja, mutta aina niistä ei löydy apua. Aivotutkija ja tunnettu uneton päättivät kirjoittaa uudenlaisen kirjan nukkumisesta ja ottaa mukaan myös nuoremman sukupolven äänen. Olemme erilaisia nukkuja persoonallisten tekijöiden vuoksi, mutta uneen vaikuttavat myös monet yhteiskunnalliset päätökset, kuten työajat. **Leeni Peltosen** ja **Minna Huotilaisen** kirjassa on uusinta tutkimustietoa unen fysiologiasta ja psykologiasta.

www.otava.fi

JYRKI KASVIN KOLME ELÄMÄÄ

Jyrki Kasvin omaelämäkerta kertoo hänen kolmesta elämästään pelijournalistina, tutkijana ja poliitikkona. Se kertoo arjesta syövänsä kanssa, luopumisesta, elämänilosta ja hyvästä hoidosta. Se kertoo ihmisten hyvydestä, jonka ansiosta hän ehti kirjoittaa tämän kirjan.

"Olen investoinut näitä päiviä, iltoja ja vähän öitäkin muistelmien kirjoittamiseen, että nämä muistot eivät katoaisi kuin kyyneleet sateeseen."

– Jyrki Kasvi

www.docendo.fi

voima

7.2.–6.3.2022

 Pääkirjoitus

Oikeus saada tietää

"JOURNALISTI ON VASTUUSSA ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen. Heillä on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu", alkavat Journalistin ohjeet, ammattikunnan yhteiset pelisäännöt.

Alan itsesääntelyn tueksi Julkisen sanan neuvoston (JSN) perustamisvuonna 1968 luodut Journalistin ohjeet kiteyttävät alalla laajasti jaetun ammattietiikan. Ohjeet tunnettiin vuoteen 1992 asti Lehtimiehen ohjei-

na, mutta sisältö on ollut samansuuntainen yli puoli vuosisataa.

Ihmisillä on oikeus tietää, kuka käyttää valtaa ja miten. Ytimeltään journalismissa on kyse yhteiskunnallisen vallankäytön valvonnasta ja toki myös sivistyksestä. Journalismi on instituutiona itsekin merkittävä vallankäyttäjä, joskin sen valta onkin muun muassa somen myötä kaventunut. Enää journalistit eivät toimi portinvartijoina sille, millaisia sisältöjä pääsee julkisuuteen. Paradoksaalisesti tällä on ollut sekä demokratiaa lisääviä että vähentäviä vaikutuksia.

Perinteisen käsityksen mukaan journalismi on tiedonvälitystä. On se yhä sitäkin, mutta journalismin piirissä määritellään myös, mikä on yhteiskunnassa järkevää, tarpeellista ja välttämätöntä. Mikä on ongelma ja mitkä ovat ratkaisuvaihtoehdot, kuka on uskottava ja kenen sana painaa. Nämä arvotukset tulevat yhä useammin journalismin kentän ulkopuolelta – kuten etujärjestöiltä, poliitikoilta ja somevaikuttajilta – mutta journalismin piirissä kuitenkin piirretään raamit julkiselle keskustelulle. Agendavalta lipuu ulos toimituksista, mutta on jotain jäänyt sisäpuolellekin.

TOIMITUKSISSA VOIDAAN kaikesta yhä päättää esimerkiksi, kehystetäänkö kaikki talouskasvun ideologialla vai pitäisikö jossain vaiheessa alkaa ottaa tosissaan se seikka, että maailmanlaajuisesti ja ulkoisvaikutukset huomioiden kasvua ei voida irtikytkä päästöistä. Tämä tarkoittaa merkittävää muutosta siihen, mitkä asiointitilat journalismissa esitetään ongelmina ja mitkä tavoiteltavina.

Suurelle yleisölle toimittaja rinnastuu usein jonkinlaiseen mielipidevaikuttajaan. Yksikään toimittaja ei todennotta ole täydellisen riippumaton ja puolueeton jumalyksilö eikä näin voi – eikä mielestäni edes kuulu – olla, mutta uskallan väittää, että suurin osa ammattikunnasta on syvästi sitoutunut Journalistin ohjeisiin. Siihen, että ihmisillä on oikeus tietää.

Maailmalla sitoutumisen tasosta kertoo jotain se, että monet toimittajat tekevät työtään henkensä uhalla. Joka vuosi diktatuureissa ja sotalueilla tapetaan viitisenkymmentä

toimittajaa ja tälläkin hetkellä vankiloissa istuu viitisensataa.

Voima on JSN:n jäsen Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liiton Kultin jäsenyyden kautta ja sitoutunut noudattamaan Journalistin ohjeita. Ne ovat hyvä tukiranka, mutta eivät yksinään riitä. Laadukkaan journalismin tekemiseen tarvitaan paitsi rahaa, aikaa ja ammattitaitoa, myös näkemystä, kokemusta ja sivistystä. Viime kädessä kaikki lepää yksilöiden ja työyhteisöjen ammattiympäristön varassa.

Tämä vuoden ensimmäinen *Voima* on mediakasvatuksen teemanumero. Tässä lehdessä muun muassa tarkastellaan journalismia kyberneettisenä koneistona, käydään läpi **Johanna Vehkoon** oikeusjutun merkitys sananvapaudelle Suomessa ja kartoitetaan suurimpia uhkia journalismille.

EMILIA KUKKALA

Tämän lehden liitelehtenä on mediakasvatuksen tiedotuslehti *Mediaattori*, joka esittelee ajankohtaisia mediakasvatuksen materiaaleja ja projekteja. Sen päätoimittajana toimii **Hanna Niittymäki**.

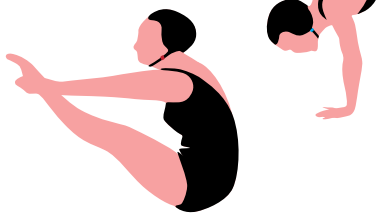
TÄSSÄ LEHDESSÄ MUUN MUASSA

JOURNALISMIN SUURIN UHKA 15

VOIMA Vellamonkatu 30 B, 3. krs, 00550 Helsinki, puhelin 044 238 5109, sähköposti voima@voima.fi, toimituksen sähköposti toimitus@voima.fi, voima.fi | **PÄÄTOIMITTAJA** Emilia Kukkala 050 594 1499 | **ULKOASU** Antti Kukkonen, mainosgraafikko Pinja Nikki | **MUU TOIMITUS** Kukka-Maria Ahokas, Julius Halme, Matti Ikonen, Ninni Kairisalo, Antti Kurko, Nauska, Pinja Nikki, Hanna Niittymäki, Tuomas Rantanen, Silja Seppälä, Iida Simes, Jari Tamminen & Miia Vistilä | **TOIMITUSJOHTAJA** Teemu Matinpuro | **YHTEYSPÄÄLLIKKÖ** Antti Kurko 040 834 0286 | **KUSTANNUSPÄÄLLIKKÖ** Tuomas Rantanen 040 507 7165 | **MARKKINOINTIKOORDINAATTORI** Pinja Nikki | **AVUSTAJINA TÄSSÄ NUMEROSSA** Aleksandra Aksanova, Elisa Helenius, Mika Pekkola, Pontus Purokuru, Kai Talvinen, Kaisu Tervonen, Ari Turunen, Janne Siironen, Kyösti Salokorpi, Anni Vihervirta & Karstein Volle | **JULKAISIJA** Voima Kustannus Oy | **YHTIÖN OSAKKAAT** Rosebud Books Oy, Luonto-Liitto, Maan ystävät, Suomen Rauhanpuolustajat, Tuomas Hiilamo, Vilppu Rantanen & Tuomas Rantanen | **JAKELU** Jari Tamminen 050 331 4357 ja Matti Ikonen | **TILAUKSET** kauppa.voima.fi, tilaukset@voima.fi, Antti Kurko 040 834 0286 | **VOIMAN VUOSITILAUS** 10 numeroa 39 euroa | **PAINO** Sanoma Manu, Tampere | **PAINOS** 60 000 | **ISSN** 1457-1005 (painettu) 2737-3029 (verkkójulkaisu) | **REKISTERISELOSTE** voima.fi/rekisteriseloste

Mielipide

Mikä tekee journalismista luotettavaa?

TEKSTI JA KUVAT **ELISA HELENIUS**

ELISA TUOMINEN, 73, Helsinki
"Miten sitä vain luottaa? Lukija voi perehtyä toimittajiin. Luotan tiettyihin lehtiin kuten *Helsingin Sanomiin*, vaikka onko sekään aina oikeudenmukainen."

NIINA-MAIJA SIMONEN, 25, Espoo
"Osoittain perinteet, vanhat ja vakaat mediat kuten YLE. Muuten, että tekstistä ei paista jokin asenne."

JONATHAN DUNIY, 26, Mikkeli
"En lue lehtiä. Joskus luen puhelimella uutisia, mutta en tiedä, ovatko ne luotettavia."

VILLE KAARNIOJA, 19, Mikkeli
"Varmaan se, että uutiset ovat yleisiä."

MERJA HUOVINEN, 61, Utajärvi
"Jos perustuvat faktoihin."

Huumeiden käyttöhuoneet vähentävät haittoja

Julkisessa keskustelussa paheksutaan huumeiden käyttäjiä ja yrityksiä ratkaista heidän ongelmiaan. Kuitenkin esimerkiksi huumeiden käyttöhuoneista on hyviä kokemuksia ympäri maailmaa. Ne voivat pelastaa ihmishenkiä.

TEKSTI JA KUVA **SILJA SEPPÄLÄ**

TERVEYDEN ja hyvinvoinnin laitos julkaisi 31. tammikuuta mallin, jossa se ehdottaa Suomeen määräaikaista erillislakia huumeiden käyttöhuoneiden puolesta. Huumeiden käyttö on lisääntynyt Suomessa koko 2000-luvun ajan.

"Olisihan se kiva, ettei tarvitsisi mennä piikittämään vihreisiin vessoihin, sisäpihalle tai puistoon", Helsingissä sijaitsevan päiväkeskus Illusion kävijä **Satu** toteaa.

Huumeiden käyttöhuoneet eli valvotut pistotilat kehitettiin aikoinaan hillitsemään HI-viruksen ja AIDSin leviämistä ja ehkäisemään yliannostuksia. Nykyään Euroopassa on 90 huumeiden käyttöhuonetta kahdeksassa eri maassa. Kansainvälinen tutkimus osoittaa käyttöhuoneilla olevan hyviä vaikutuksia.

Käyttöhuoneissa tavoitetaan yhteiskunnan ulkopuolelle jääneet huumeidenkäyttäjät, lisätään turvallista pistämistä ja vähennetään terveyshaittoja, kuten C-hepatiitin ja HI-viruksen leviämistä, yliannostuskuolemia sekä infektioita. Maailmalla käyttöhuoneissa hyödynnetään usein moniammatillisia yhteistyötä esimerkiksi sairaanhoitajien, sosiaalityön ammattilaisten ja lääkärin välillä.

Stigma on yhä vahva

"Sosiaali- ja terveystieteissä on vahvalla tavalla voimassa käsitys, että kuntoutus on hyödyllistä ainoastaan, jos kuntoutettavasta saadaan kun-

nollinen veronmaksaja. Inhimillinen näkökulma unohtuu. Vaikka todellisuudessa on valtava muutos, jos suomensisäisten huumeiden käyttäjistä saadaan esimerkiksi nenän kautta nuuskaava huumeiden käyttäjä", sanoo A-klinikan toimitusjohtaja **Kaarlo Simojoki**. "Muutos on myös kansanta-

ON VALTAUA MUUTOS, JOS SUONENSISÄISTEN HUUMEIDEN KÄYTTÄJÄSTÄ SAADAAN NENÄN KAUTTA NUUSKAAVA HUUMEIDEN KÄYTTÄJÄ.

loudellisesti perusteltavissa. Esimerkiksi yliannostuksesta johtuva tehohoito sairaalassa tulee yhteiskunnalle aika kalliiksi."

Kunnasta ja kaupungista riippuu, paljonko rahaa käytetään päihdepalveluihin. Päihdeongelmaiset ovat niin stigmatsoitu ihmisryhmä, ettei monen kunnan prioriteettina ole käyttää rahaa heidän kuntoutukseensa. Hankintatyön toteuttaminen on ollut vaikeaa koko Suomessa, ja fokus on ollut yleensä hoidon kustannusten minimoimisessa.

Tämä tarkoittaa sitä, että palvelut ovat mahdollisimman yksinkertaisia ja kaikille samanlaisia, eikä yksilöllisiä

hoitosuhteita ole. Syyt käyttää päihteitä ja käyttäjien elämäntilanteet ovat kuitenkin moninaisia, eikä samanlainen hoito sovi kaikille.

Tietämätöntä paheksuntaa

Käyttöhuoneita on paheksuttu tai jopa pelätty, koska niiden myötä luullaan huumeiden käyttö muuttuvan hyväksyttäväksi. Käyttöhuoneiden avulla pyritään kuitenkin ratkaisemaan valtavan suuri ja huolestuttava yhteiskunnallinen ongelma.

Jotkut pelkäävät rikollisuuden ja huumeikaupan kasvavan käyttöhuoneiden lähialueella. Sen takia niiden käyttöönotto tulisi olla tarkkaan suunniteltu ja kohdennettu prosessi, jossa tehtäisiin tiivistä työtä esimerkiksi naapuruston ja kokemusasiantuntijoiden kanssa.

Juridisesta näkökulmasta katsottuna käyttöhuonetoiminnan aloittaminen vaatisi lainsäädännön muutoksen. Huumeiden käyttö ja hallussapito ovat Suomessa vastoin lakia. Henkilökunnan vastuun määrittäminen on myös hankalaa, jos esimerkiksi käyttöhuoneessa tapahtuu kuolemantapaus.

Huume keskustelu on osa keskustelua siitä, kuinka arvokasta hoiva on, ja miten se asetuu osaksi talouden kokonaisuutta.

THL:n julkaisema käyttöhuone-ehdotus on vahva viesti uudelle perhe- ja peruspalveluministeri **Aki Lindénille** (sd). Lainsäädännön aloittaminen vaatii poliittista painetta ja julkista keskustelua huumeidenkäyttäjien ihmisoikeuksien puolesta.

Kolonialismi vääristää tiedettä

Uuden tutkimuksen mukaan kolonialismin perintö ja sosio-ekonomiset tekijät vaikuttavat jopa fossiilien tutkimukseen.

TEKSTI JULIUS HALME KUVA KAITALVINEN

NATURE-LEHDESSÄ julkaistun tutkimuksen mukaan globaalit valtasuhteet heijastuvat vahvasti paleontologiseen tutkimukseen. Rikkaiden ja ylempää keskituloluokkaa edustavien maiden, joista suurin osa sijaitsee Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa, tutkijat ja instituutiot omistavat 97 prosenttia kerätystä fossiilidatasta. Tästä seuraa, että jotkut tutkitut alueet ovat yliedustettuja, mikä vääristää tutkimustuloksia ja vaikeuttaa totuudellisen kuvan muodostamista menneisyyden biodiversiteetistä.

Fossiilitieto on ainoa todisteemme siitä, miten elämä maapallolla on aikojen saatossa kehittynyt. Fossiilitiedon avulla tehdyt rekonstruktiot luovat tärkeitä näkökulmia siihen, miten biodiversiteetti tulevaisuudessa muuttuu.

Laskuvarjolla globaaliin etelään

”Laskuvarjoindeksi” mittaa eri maiden vaikutusta ilmiöön. Se viittaa neokolonialistiseen tieteseen ja kuvaa käytäntöä, jossa varakkaiden maiden tutkijat menevät kehittyviin maihin, keräävät tietoa, palaavat kotimaihinsa, analysoivat dataa ja näytteitä ja julkaisevat tulokset osallistamatta tutkimuksen kohdemaan tutkijoita prosessiin.

Suurin osa hyväksikäytetyistä maista sijaitsee globaalissa etelässä. Esimerkiksi neljäsosa marokkolaisesta, tunisialaisesta ja algerialaisesta tutki-

muksesta on ollut ranskalaisten tekemää ”laskuvarjotutkimusta”.

Monen tieteenalan ongelma

Kolonialismin jäljet eivät rajoitu pelkästään paleontologiaan. Laskuvarjotiedettä tehdään myös lääketieteen, antropologian, geotieteiden ja etenkin arkeologian piirissä. Esimerkiksi monilta alkuperäiskansoilta varastetut arkeologiset esineet ovat yhä esillä eurooppalaisissa museoissa.

Viime vuonna julkaistussa katsauksessa todettiin, että 78 prosenttia kaikista vuosina 1990–2020 Afrikan ilmastomuutoksen tutkimiseen suunnatuista apurahoista annettiin pohjoisamerikkalaisille ja eurooppalaisille instituutioille.

The Verge -lehden haastattelemat tutkijat **Nussaiibah Raja-Schoob**, **Aline Ghilardi** ja **Madhusudan Katti** linjasivat muutaman keinon tieteiden dekolonialisoimiseksi. Heidän mukaansa on tärkeää ymmärtää eurosentrisen historiankirjoituksen vaikutus luonnon-tieteisiin ja sallia useammille pääsy länsimaisiin instituutioihin keskitettyyn dataan. Dekolonisaatio voisi myös tarkoittaa museoesineiden palauttamista kotimaihinsa.

Kattin mukaan dekolonialisaation kannalta olisi myös tärkeää muuttaa valtavirran käsitystä asiantuntijuudesta, jotta alkuperäiskansojen ja muita tutkimusalueiden edustajia kuunneltaisiin.

Kaupankäynti siirtokuntien kanssa tarkasteluun

Maahantuonnin laittomien siirtokuntien alueelta kieltävä lakialoite etenee eduskunnan käsittelyyn.

TEKSTI JULIUS HALME

LAKI KIELTÄISI tuotteiden maahantuonnin Palestiinan ja Syyrian alueilla sijaitsevien Israelin laittomien siirtokuntien alueilta. Se koskisi myös muita alueita, joiden miehityksen yhteydessä rikotaan vakavasti kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia.

Kansanedustaja **Veronika Honkasalon** (vas.) alullepanema lakialoite keräsi 35 allekirjoitusta kansanedustajilta. Allekirjoittaneita oli vasemmistoliitosta, SDP:stä, vihreistä ja RKP:sta.

Aloitteen tarkoitus on lopettaa Israelin laittomien siirtokuntien tukeminen. Lakialoite luovutetaan eduskunnalle helmikuussa.

Laki ei nimeäisi määritelmän täyttäviä alueita, vaan ne säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella lain edellytysten mukaisesti. Tällaisia alueita

olisivat mahdollisesti Länsi-Sahara ja Krimin niemimaa.

Maahantuontikieltoa valvoisi tulli. Kiellon rikkomisesta rangaistaisiin rikoslain salakuljetusta, lievää salakuljetusta, laittomaan tuontitavaraan ryhtymistä ja lievää laittomaan tuontitavaraan ryhtymistä koskevien säännösten mukaan.

Ihmisoikeusjärjestö Amnesty tuoreessa raportissa todetaan, että Israelin valtion palestiinalaisiin kohdistamat sortotoimet täyttävät apartheidin tunnusmerkistön.

Kaupankäynti laittomien siirtokuntien kanssa on Geneven sopimuksen vastaista. Amnesty on todennut, että tuonti siirtokunnista on laitonta, koska se tukee laitonta toimintaa, ihmisoikeusjärjestö on vaatinut kieltämään tuonnin.

Karstein Volle

Tosiasiat tiskiin

Liikenteen eri muodot kuten datan, tavaroiden tai ihmisten siirrot, ovat Suomen asuttamisen edellytyksiä. Myös demokratia on niistä riippuvainen.

TEKSTI IIDA SIMES KUVU PINJA NIKKI

LIIKENNE- ja viestintäministeriö asetti työryhmän keväällä 2020 pohtimaan, miten tukea tiedotusvälineitä. ”Olen käyttänyt ilmausta ’tosiasiapohjainen journalismi’, avaa liikenne- ja viestintäministeri **Timo Harakka**. ”Saatan myös sanoa ’ammattimainen journalismi’.”

Journalismin määrittely on tärkeää, sillä ministeri ei haluaisi ohjata valtion rahoja mille vain taholle. Harakan mukaan tosiasiapohjainen journalismi sitoutuu Julkisen sanan neuvoston (JSN) ohjeisiin.

Keväällä 2021 ministeriön työryhmä päätyi suosittelemaan tällaista:

”Pääasiallinen tukimuoto olisi määrääkäs ja teknologianeutraa-

li toimituksellinen tuotantotuki, jota maksettaisiin lähtökohtaisesti journalistisen työn kustannusten kattamiseen sekä toiminnan ja sisältöjen kehittämiseen. Tukea myönnettäisiin tiedotusvälineille, jotka tarjoavat uutis- ja ajankohtaissisältöjä ja jotka tarkastelevat laaja-alaisesti demokratian kannalta merkityksellisiä aihepiirejä. Tuen piiriin voisivat kuulua kuluttajille maksulliset sekä maksuttomat, täysin mainosrahoitteiset mediat. Ylen toiminta kustannetaan verorahoituksella, joten se ei kuuluisi tuen piiriin.”

Työryhmä kantoi huolta paikallislehdistä:

”On myös varmistettava riittävä, alueellisella ja paikallisella tasolla toteutuva tiedonvälitys.”

Ministeri korostaa, ettei hallitus puutu journalismin sisältöihin eikä määrittele, mikä on hyvää tai huonoa journalismia, ”se ei kuulu hallitukselle päätöksäkäs”.

Joskus journalismin määrittely voi olla elämän ja kuoleman kysymys. Lehdestä tai nettikanavasta toiseen voidaan väitellä esimerkiksi siitä, minkälaisia toimia tehdään koronaepidemian hillitsemiseksi, mutta ei kai yksikään ”tosiasiapohjainen” tiedotusväline kiistä viruksen olemassaoloa?

”Niin, tuohon taisi **Neil Young** just vetää rajan”, Harakka naurahaa viitaten maailmantähden Spotifylle esittämään vaatimukseen, jonka mukaan hänen musiikkinsa ei kuulu nettialustalle, joka samalla tekee rahaa koronaepidemiasta valheita suoltavan podcastin avulla.

Pitkän maan loputtomat väylät

Antti Rinteen hallituksen työministeristä Timo Harakasta (s. 1962) tuli liikenne- ja viestintäministeri joulukuussa 2019, kun hänen edeltäjänsä, SDP:n varapuheenjohtaja **Sanna Marin**, nousi puolueensa puheenjohtajaksi ja pääministeriksi.

Helsingissä asuvalle Harakalle uudessa liikenneministerin pestissä oli paljon uusia asioita. Hän yllättyi huomattavasti, kuinka ”kaikkialta muualta tulevien kansanedustajien onnistumista mitataan sillä, miten he ovat onnistuneet edistämään omia liikennehankkeitaan. Teitä, liittymiä, ratoja. Varsinkin teitä.”

TÄMÄ ON PITKÄ, HARUAAN ASUTTU MAA, JOSSA ON 75 000 KILOMETRIÄ VALTION VÄYLÄÄ. SEN YLLÄPITÄMINEN ON KUTAKUINKIN MAHDOTON TEHTÄVÄ.

Kyse ei ole vain parjatusta siltarumpupolitiikasta.

”Tämä on pitkä, harvaan asuttu maa, jossa on 75 000 kilometriä valtion väylää. Sen ylläpitäminen on kutakuinkin mahdoton tehtävä – varsinkin näissä sääolosuhteissa. Silloin

jaetaan liian pientä kakkua noin 170 kansanedustajan kesken.”

Seuraavassa budjetin kehysriihessä huhtikuussa selviää alustavasti, miten Harakka jakaa kakkua teiden ja journalismin kesken.

Harakka osaa monenlaisen kommunikaation. Nettisivuillaan hän kertoo, kuinka kuurojen vanhempien lapsena hänen äidinkieliensä on viittomakieli, joten hän oppi puhumaan ääntä käyttäen vasta kolmivuotiaana.

”Olen ottanut menetyksen monin verroin takaisin. Olin eduskunnassa 2015–2019 yli 500 puheenvuorolla 11. ahkerin puhuja.”

PAHIMMILLAAN TOTUUDEKSI MUODOSTUU SE, MITÄ PORUKALLA SELLAISEKSI PÄÄTETÄÄN.

Toimittajan töitä Harakka teki vuodesta 1987 *Sisä-Suomen lehdestä* alkaen vuoteen 2015, jolloin hänet valittiin kansanedustajaksi. Poliitikka tuli hänelle tutuksi 1990–1994, jolloin hän oli Vihreän liiton lehden *Vihreän langan* päätoimittaja. Vuodesta 1997 hän työskenteli Yleisradiossa. Vuonna 2005 hän loi *Pressiklubin*, median tilaa luotaavaan keskusteluohjelman, jonka formaatti on sittemmin vaihtunut, mutta muodossa tai toisessa saman tapainen ohjelma jatkaa edelleen.

Vuonna 2015 Harakka sattui onnistumaan ällistyttävässä asiassa. Hän voitti palkinnon 21 vuotta aikaisemmin ilmestyneestä jutustaan, kun *Long Play* myönsi *Imagessa* keväällä 1994 ilmestyneestä *Spagettivatikaani*-jutusta Pienen journalistipalkinnon.

Harakka on tunnetusti intohimoisesti aiheeseen heittäytyvä tekijä ja taitava sanankäyttäjä. Ministerin työ on aivan erilaista kuin toimittajan.

”Kyllähän tää mun sananvapaus on aika lailla kaventunut”, Harakka hymähtää ironiseen sävyyn.

”Moni toivoo, että mä osallistuisin keskusteluihin enemmän. Mutta sitten jos mä sanon jotain kärkevämpää, kuten 40 vuoden ajan tyyliini on kuulunut, joku tulee aina paheksumaan, ’miten voi ministeri sanoa jotain tuolaista.’”

Säätelemätön sosiaalinen media

Harakka pohtii tiedotusvälineiden olemusta. ”Media tai medium tarkoittaa välittäjää. Aikoinaan paikallisluradiot tai *City*-lehti olivat yhteisöllisempiä kuin mitä niin kutsuttu valtamedia silloin oli. Sosiaalinen media on nimenomaan media. Se välittää viestejä yhdeltä reunalta toiselle ja tavalla, jossa viesti säilyy muuttumattomana matkalla. Mutta hyvässä

tai pahassa, sosiaalista mediaa on vaikea säädellä.”

Kuitenkin jotain pitäisi viestintäministeri Harakan mielestä säädellä. Jo 2015 ollessaan uusi kansanedustaja hän teki toimenpideoitteen ”digitaalisen väkivallan” karsimisesta.

”Se voi tarkoittaa ’maalittamista’, mutta mä sanon mieluummin, että se on vainoamista. Sen kohteena on usein viranomaisia, toimittajia, aktivisteja ja paikallispoliitikkoja. Esimerkkejä on paljon. Siihen sisältyy paljon myös naisvihaa.”

Harakan mielestä iso ongelma nettikiusaamisessa ja vainoamisessa on ollut se, ettei siitä ole seurannut mitään rangaistusta kiusaajille. Kansanedustajana asiaa tarkastellessaan hän huomasi, ettei poliisi ollut kiinnostunut tutkimaan nettivainoamisia eikä syyttäjä syyttämään.

”Jos joku ukko kaljapäissään ei ymmärrä, missä nettikeskustelujen rajat menevät, kyllä yhteiskunnan reaktio auttaisi piirtämään ne rajat.”

Kaikki nettikiusaajat eivät ymmärrä hävetä tekojaan. Jotkut luovat jopa poliittista uraa kiusaamalla ja nimittelemällä toisia.

Mutta kiusaajien – saati näiden äänestäjien – syyttelyyn Harakka ei sorru. Hän pohtii, miten väline, sosiaalinen media, on vaan tullut paljastaneeksi mustia tunteita. Kiusaajien turhautumiset saavat nyt laajemman yleisön, kun ennen valituksen kuuli vain lähipiiri.

Huutokuoro ei voi päättää totuutta

Koskaan ei ole turhaa muistella **Kekkosen** aikoja.

”Aikoinaan tiedonvälitys oli erittäin säänneltyä, liiankin säänneltyä. Sananvapaus ei kuulunut kaikille, vaan ainoastaan jokaiselle, joka omistaa kirjapainon.”

Nyt sananvapaus on netin kautta kaikkien ulottuvilla. Lapsenkin pitää osata tulkita somen viestejä ja erottaa mikä on totta, mikä valhetta. Ja mikä on mainontaa.

Sosiaalinen media on sosiaalista, Harakka painottaa. ”Pahimmillaan totuudeksi muodostuu se, mitä porukalla sellaiseksi päätetään. Silloin kuppikunta, laho tai koulun pihan kaveripiiri saattaa vaikuttaa siihen, mikä on cool tosiasia ja mikä vähemmän cool.”

Poliitikolla on vastuunsa. ”Jokaisen kansanedustajan vähintään pitäisi ikään kuin vanhoa vala, ettei levitä epätietoa. Vaikka meillä olisi kiusaus hyödyntää näitä kaikkamio- ja räyhäefektejä, joilla saamme hyväksyntää oikomalla tosiasioita, meidän pitäisi sitoutua siihen, ettemme omalla arvovallallamme levitä hujuja.”

Kansanedustajien levittämien sanomien sisältöön ministeri Timo Harakka ei ota kantaa, vain menettelytapaan.

”Ei pitäisi levittää näkemyksiä, joita missään ei ole todistettu. Oli sisältö mitä vaan.”

Ignacio Ramonet

UUTISIA LAPSILLE

TEKSTI IIDA SIMES

EIPÄ EHTINYT HURAHTAA kuin 550 vuotta **Gutenbergin** keksittyä kirjapainotaidon, kun ilmestyi *Voima* 7/01. Siinä ruotsalainen toimittaja **Johan Ehrenberg** (s. 1957) haastatteli espanjalaissyntyistä, Marokossa varttunutta ranskalaista ”globaalia intellektuellia”, **Ignacio Ramonetia** (s. 1943).

Ramonet oli *Le Monde diplomatiquen* kustantaja, tiedotusopin professori sekä semiotiikan ja kulttuurihistorian tohtori.

Johan Ehrenberg oli journalismin kapinallinen. Vuonna 1983 hän oli päättänyt elää Jenny Ehrenberg -nimisenä naisena puoli vuotta kokeakseen minkälainen naisen yhteiskunnallinen asema oli. Hän oli kuitenkin itse uutisoinut projektinsa sukupuolenvaihdoksena, josta ei ollut kyse. Hänen gonzoilunsa nostatti ihailua, mutta valehteleminen inhoa.

Ehrenberg oli perustanut vuonna 1976 poliittisesti kantaaottavan, mutta puoluepolitiikan ulkopuolella toimivan *Partisanet*-lehden, joka 1980 muutti nimensä *ETC*:ksi.

OTSIKOLLA ”MIKSI MEDIA haluaa kohdella meitä kuin lapsia?” Ramonet antoi palaa. ”Emme aivan tarkkaan tiedä mistä puhumme, kun puhumme mediataloudesta, sillä median omistuspohja on hyvin hämärä ja laajalle levinnyt.” Ramonet ja Ehrenberg kantoivat suurta huolta siitä, miten isot mediayhtiöt olivat kasvaneet jättimäisiksi ostamalla pienempiä firmoja.

Ramonetin mielestä pahinta olivat median kehnot sisällöt. Asiat esitettiin tiedotusvälineissä yksinkertaisesti ja aivan liian lyhyesti. Ramonet ei suinkaan viitannut Twitteriin, jota ei tuolloin ollut olemassakaan, vaan hän tarkoitti lyhyitä artikkeleita ylipäänsä – ehkä niitä pidetään nykyään jo keskipitkinä.

Kolmas Ramonetin mainitsema ongelma oli tunteisiin vetoaminen. ”Lapselle” selittäminen oli levinnyt kaikkialle, ”jopa kaikkein vakavimpiin lehtiin”. Ramonet näki journalismin romahduksessa yhteiskunnallisen ongelman:

”Infantilisoiva tiedonvälitys voi saada meidät uskomaan, että elämme hyvin demokraattisissa yhteiskunnissa, koska niin paljon informaatiota esitetään niin äärimmäisen yksinkertaisessa muodossa. - - Demokratias- ta ei voi olla puhettakaan, sillä yritysjohtajalla, korkeasti koulutetulla ja ja valtaapitävillä on osaamista ja varaa seurata *Financial Timesin* ohella alansa erikoislehtiä, jotka sisältävät strategista, tieteellistä ja kaikin puolin eksklusiivisempaa informaatiota, kun taas tavallinen kansa kuluttaa informaatiota, joka ei auta luomaan älyllistä lisäarvoa.”

IGNACIO RAMONETIN LUOMA *Le Monde diplomatique* ilmestyy myös Suomessa, ja nykyään lehden kustantaja on *Voima*. Edelleen aktiivinen Ramonet huolehtii osaltaan siitä, etteivät *Diplon* jutut todellakaan ole liian lyhyitä tai yksinkertaisia.

ETC:n toimitus työskentelee maan alla monimutkaisten turvajärjestelyiden takana, sillä toimitus saa paljon uhkauksia etenkin äärioikeistolta. Joulukuussa 2018 *Voiman* toimitus reissasi Johan Ehrenbergin luo *ETC*:n toimitukseen Tukholmaan. *ETC*:n ekologinen lehdenjakelulinja teki *Voimaan* vaikutuksen. Ehrenberg oli juuri hankkinut Teslan, jolla lehtiniput viedään nopeasti ja ilman polttomoottorin päästöjä Tukholmasta muiden suurkaupunkien jakelupisteisiin.

20

Ensimmäinen *Voima*-lehti ilmestyi marraskuussa 1999. Sarja palaa aiheisiin ja teemoihin, joita *Voima* on käsitellyt parin vuosikymmenen aikana.

Tieto on valtaa

Meistä kerätään tietoja koko ajan kiihtyvällä vauhdilla. Tieto tuo hallitsijoilleen vaikutusvaltaa ja sen riskejä meille.

TEKSTI JARI TAMMINEN KUVA HÄIRIKÖT-PÄÄMAJA

GEORGE ORWELLIN *Vuonna 1984* -teos on suosittu kauhu-kuva rajattomasti tietoa keräävästä ja väärinkäyttävästä

yhteiskunnasta. Kirjan esimerkki on varoittavuudessaan hyvä, mutta siinä kuvatut tavat kerätä tietoja ovat melko karkeita. Nykyään meistä kaikista kerätään tietoja verrattoman paljon tehokkaammin kuin Orwell osasi ikinä kuvitellakaan. Nykyiset tietojen haalijat eivät kuitenkaan pääosin ole yhtä pahantahtoisia kuin Orwellin Isoveli.

Toimijoiden pahantahtoisuuden puute ei kuitenkaan poista kerättyyn tietoon liittyviä riskejä.

Googlen omistava Alphabet ja Facebookin, Instagramin sekä WhatsAppin omistava Meta ovat hyviä esimerkkejä siitä, kuinka tietoa haaliva yhtiö voi kasvaa käsittämättömän vaikutusvaltaiseksi. Monien maailman arvokaimpien yhtiöiden arvo perustuu tiedon keräämiseen ja hyödyntämiseen.

”Facebook hahmottuu julkisessa keskustelussa pahiksena, mutta meillä on myös paljon datan keräämiseen ja analysoimiseen keskittyviä yhtiöitä, joista yleisö ei ole kuullutkaan”, aloittaa Helsingin yliopiston kuluttajatutkimuskeskuksen apulaisprofessori **Minna Ruckenstein**. ”Google taas on kaikkialla ja haluaa hallita mediaa, liikkumista, terveyttä sekä energian jakelua.”

Tietenkin ajatus siitä, että yhtiö olisi ”pahis” on yksinkertaistamista, mutta uudenlaiset tavat kerätä tietoja meistä tuottavat myös uudenlaisia tapoja valvoa meitä. Vaikka demokraattisessa yhteiskunnassa turvamekanismit olisivat vahvoja, uudet valvonnan tavat voivat myös normalisoitua.

”Meistä jää koko ajan digitaalisia jälkiä. Vapaan olemisen tila standardoituu ja koneellistuu, ja siitä kerätään tietoja.”

Siinä, missä länsimaissa mielellään puhutaan vasta valvontayhteiskunnan uhasta, on Kiinaa käytetty esimerkkinä tuon uhkakuvan toteutumisesta kansalaisten pisteytyksineen. Ruckensteinin mukaan kiinalaista tiedon keruuta kannattaa kuitenkin katsoa suhteessa länsimaisiin verrokkeihin.

”Kiina näyttää ymmärrettävästi uhkaavana, mutta yhdysvaltalaisen rahoituslaitosten luottoluokitusjärjestelmät voivat olla kansalaisen näkökulmasta yhtä ahdistavia. Lopul-

ta kysymys on siitä, miten niitä teknologioita ja kerättyjä tietoja käytetään.”

Datakolonialismi ja teknodeterminismi

Tiedon välineellistämisen ympärille rakentuvaa uutta kapitalismin mallia kutsutaan datafikaatioksi. Termillä tarkoitetaan sitä, että kaikki mahdollinen tieto elämästä muutetaan digitaaliseksi ja kertyneestä aineistosta otetaan kaikki mahdollinen hyöty irti. Alati kasvava tiedon määrä ja tiedonkäsittelykapasiteetin tehostuminen tarkoittavat, että datan merkitys yhteiskunnan kehityksessä korostuu.

Lisääntyvä tieto mahdollistaa monien yhteiskunnan toimintojen tehostamisen, mutta läheskään aina hyötyä tästä tehostumisesta eivät kerää ne, joiden tietoja on kerätty. Tietoja myös kerätään niin moneen paikkaan ja niin massiivisia määriä, ettei kenelläkään ole mahdollisuuksia tietää saati hallita sitä, mitä hänestä kerätyllä datalla tehdään. London School of Economicsin viestinnän ja yhteiskuntateorian professori **Nick Couldry** on verrannut nyt käynnissä olevaa datafikaation aikaa kolonialismiin siinä, että se johtaa maailmanjärjestyksen muutokseen.

Ruckenstein näkee tiedon keräämisessä uhkien ohella myös mahdollisuuksia. Hän myös arvioi Couldryn näkemyksen kenties tarpeettoman yksioikoiseksi.

”Couldryn ajatusta on kritisoitu siitä, että se on teknodeterministinen – eli kuvattu kehitys johtaa väistämättä tietynlaiseen yhteiskuntajärjestykseen. Sosiaalitieteissä on ollut vallalla ajatus, että tietojen keräämisen myötä syntyy paljon potentiaalisesti uhkaavaa, mutta tutkimusten myötä on käynyt ilmi, että uhkakuville on myös vaihtoehtoja. En halua olla teknopelkoinen, eikä teknologia välttämättä tuo mukanaan datakolonialismia”, Ruckenstein toteaa. ”Mutta datakolonialismin maailma tulee teknologian myötä mahdolliseksi.”

Ruckensteinin mukaan tiedon kertyminen ja sen ennennäkemätön hyödyntäminen vaativatkin kriittistä katsetta meiltä kaikilta. Kriittisen katseen tarvetta alleviivaa myös se huomio, että koko yhteiskunnan digitalisoituessa yksittäisen kuluttajan ja kansalaisen todelliset mahdollisuudet astua pois datan keräämisen kierteestä ovat hyvin rajalliset. Monet arkipäiväistyvät

toimet edellyttävät sellaisten palveluiden käyttämistä, joista jää digitaalinen jalanjälki.

Kaikkea tietoa ei tarvitsisi kerätä

Alfabetin ja Metan kaltaiset yhtiöt ovat keränneet jo pitkään tietoa muun muassa netti- ja kulutustottumuksista, siitä miten liikkumme, missä ja keiden kanssa vietämme aikaamme. Tätä tietoa on paketoitu, hyödynnetty ja myyty eri tavoin.

Ruckenstein kysyy, tarvitaanko todella kaikkea sitä uutta teknologiaa, joka kerää tietoja käyttäjistään. Tekno-

NÄKEEKÖ POMO SUORAAN, ETTÄ EIPÄ OLE JARI NUKKUNUT KUNNOLLA JA JUO OLUTTAKIN?

logian kehittäjät uhoavat, kuinka he tekevät maailmasta paremman paikan. Siihen ei riitä älyjääkaappi, joka osaa automaattisesti tilata maitoa kaupasta tai kodin digiassistentti, joka ostaa leffalipun käyttäjän puolesta. Kaikki kerätty tieto kuitenkin vaikuttaa siihen, kuinka elämme elämäämme, ja paremmin kohdistetut mainokset osuvat tarkemmin maaliinsa.

”Kerätyn tiedon vaikutusta voi hahmottaa sitä kautta, että me kaikki kamppailemme itsesäätelyn kanssa. Kuinka pystymme vaikka rajoittamaan omia tekemisiämme, kun yhtiöt tietävät jatkuvasti entistä paremmin sen, mikä saa meidät toimimaan? En sano, etteikö meillä olisi vapaata tahtoa, mutta meitä yritetään liikuttaa koko ajan suuntaan, johon olemme liikumaisillamme. Nettiympäristöstä on tulossa koko ajan manipuloivampi.”

Eikä kyse ole pelkästään kulutustottumuksista.

”Tinderin logiikka on muuttanut parisuhteen etsimisen dynamiikkaa. Sieltä ei mitenkään välttämättä löydy ’sitä oikeaa’, sen sijaan potentiaalisista kumppaneista tulee peli itsessään. Mutta onko hyväksi että pelillistämme ihmissuhteet?”

Pelillistäminen liittyy myös aktiivisuutta ja liikkumista seuraaviin soveluksiin ja laitteisiin.

”Oura-sormuksen kautta voi pelillistää itseään, liikkumistaan ja nukkumistaan.”

Sovellukset porttina intiimiin tietoon

Hyvinkin intiimille alueelle siirrytään ruumiintoiminnoista tietoja keräävien älysormusten ja -kellojen sekä kuukautissovellusten myötä. Ruckenstein toteaa tutkijoiden keskuudessa puhutun jo pidempään siitä, mitä seuraavaa vaikka älysormuksen käyttöön otosta työpaikoilla.

”Yhtiöt voivat ottaa sormukset osaksi työhyvinvointiohjelmaa. Olisiko kyseessä hyvä vai huono asia riippuisi esimerkiksi siitä, kuka näkee työntekijöiden datan ja missä yhteydessä. Näkeekö pomo suoraan, että eipä ole Jari nukkunut kunnolla ja juo oluttakin? Toinen vaihtoehto on, että työnantaja näkee vain kokonaiskuvan ilman yksilötason tietoja ja voi sen mukaan arvioida henkilöstön tilannetta.”

Tämän kehontoiminnoista kerätävän tiedon hyödyntäminen on vielä lapsenkengissä, mutta ei kannata epäillä, etteikö sille mietittäisi jatkuvasti uutta käyttöä. Ruckensteinin mukaan trendi on se, että kaikkea dataa, jota pystytään keräämään, kerätään, ja kaikella kerätyllä on arvonsa, vaikka yksittäisen kuluttajakansalaisen kohdalla kerätyn tiedon merkitys voi tuntua vähäiseltä.

Lopulta kukaan ei ole erityisen kiinnostunut siitä, mitä leipää juuri sinä ostat tai mitä katsot valitsemastasi striimauspalvelusta. Silti olisi hyvä ymmärtää, mitä tietoja kerätään ja kuinka niitä kerää.

”Miten voi kokea menettävänsä jotain, vaikka ei oikeastaan menetä mitään? Kerätyissä tiedoissa ei tavallaan ole kyse sinusta. Yksittäisen henkilön kannalta harmi voi olla pientä, mutta taustalla jyllää iso koneisto. Meidän pitäisi hahmottaa paremmin, mitä kukin tietää.”

”Tieto on valtaa”, Ruckenstein muistuttaa.

Lue pidempi versio tästä artikkelista osoitteessa

voima • fi

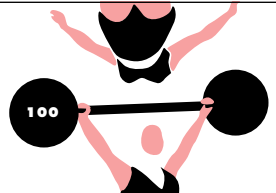
OURS

*Yksi sormus mittaa heidät,
se yksi heitä hallitsee, se
yksi heidät tiedoksi muuttaa
ja dataksi kahlitsee.*

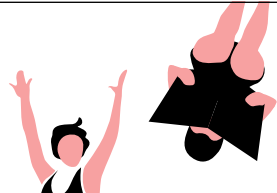
Ainutlaatuinen Noruas-analytiikkamme näkee myös sinne, minne sinä et näe. Se valvoo silloinkin, kun sinä nuket.

Samalla keräämme tietoja Sinun elämäntapavalinnoista, verkkoselailusta, liikkumisesta, unesta sekä kehon toiminnoista. Hyödynnämme yhdessä valittujen yhteistyökumppaniemme kanssa tätä tietoa, sinulle tarjoamme ohjeita hyvästä elämästä ja entistäkin tarkemmin kohdennettuja mainoksia.

**RYHDY VOIMANOSTAJAKSI JA TILAA
LEHTI KOTIISI ALK. 39€/VUOSI.**

Tilaukset: kauppa.voima.fi, tilaukset@voima.fi tai 044 238 5109

**Kaikki kestävästä
kehityksestä**

maailma.net

KIRJOITTAJAKOULU
Haku 20.4. mennessä

TIETOKIRJOITTAJAKOULU
Haku 6.5. mennessä

www.kriittinenkorkeakoulu.fi

Kuuntele ja opi lisää tekoälystä!

Mitä tekoäly on ja mitä se ei ole, mihin sitä voi käyttää ja missä siitä ei ole apua? Mitä ovat algoritmit, yleisöanalytiikka tai koneoppiminen?

Kymmenosainen **Tekoäly toimittajan työkaluna** -podcast-sarja pureutuu teknologian ja journalismin väliseen suhteeseen rennolla otteella. Sarjassa haastatellaan uutismedian, journalismin, teknologian ja koulutuksen asiantuntijoita. Podcastin juontaa Uutismedian liiton mediakasvatusasiantuntija Susanna Ahonen.

Vieraina:

Noora Alanne, johtaja, Media-alan tutkimussäätiö
Jukka Holmberg, liittojohtaja, Uutismedian liitto
Ismo Huhtanen, lakiasianjohtaja, Uutismedian liitto
Timo Huovinen, etiikkapäällikkö, YLE
Eero Hyvönen, puheenjohtaja, JSN
Anne Leppäjärvi, koulutusohjelmajohtaja, Haaga-Helia
Johanna Malinen, toimittaja
Esa Mäkinen, toimituspäällikkö, HS
Liisa Ovaska, tutkija, Tampereen yliopisto
Maria Pettersson, päätoimittaja, Journalisti-lehti
Anna-Mari Rusanen, tutkija, Helsingin yliopisto

► www.uutismediakasvatus.fi/podcast

**Ole osa taiteen tulevaisuutta –
Hae Turun AMK:n
Taideakatemiaan**

Esittävän taiteen ja musiikin AMK-tutkinnot, päivätoteutus, 4 vuotta

- Musiikkipedagogi
- Sirkus
- Tanssinopettaja
- Teatteri-ilmaisun ohjaaja

Esittävän taiteen ja musiikin AMK-tutkinnot, monimuotototeutus, 2 vuotta

- Musiikkipedagogi
- Teatteri-ilmaisun ohjaaja (sirkus ja teatteri)

Saat pedagogisen pätevyyden kaikissa näissä koulutuksissa

Master School – Taideakatemia YAMK-koulutukset

- Musiikkipedagogi
- Taiteen uudet kontekstit

Yhteishaku 16.3.–30.3.2022
Ennakkotehtävät julkaistaan 9.3.2022
turkuamk.fi/haku | #TurkuAMK #Taideakatemia
Lisätiedot: eero.linjama@turkuamk.fi

TURKU AMK

Somejätit uhkaavat journalismia

Journalismin tutkijoiden ja tekijöiden mukaan sosiaalisen median jätit tuhosivat ansaintamallin ja tyhmensivät keskustelua.

TEKSTI EMILIA KUKKALA KUVA ALEKSANDRA AKSENOVA

HELSINGIN SANOMIEN toimittaja ja *Maailman 50 vaarallisinta yhtiötä* -tietokirjan (Nemo 2021) toinen kirjoittaja **Juha-Pekka Raeste** nimeää journalismin suurimmiksi uhiksi Facebookin ja Googlen kaltaiset jättiyhtiöt.

”Melkein koko olemassaolonsa ajan media on toiminut tilausmaksuja lukuun ottamatta mainosrahoitteisesti. Kun yhtäkkiä syntyy kaksi peluria, jotka pystyvät halutessaan kaappaamaan lähes koko mainosmarkkinan, se romuttaa koko ansaintamallin.”

Raesteen mukaan se vei pohjan valistukseen pohjautuvalta tiedonvälitykseltä, sen kaupallisesti toimivalta idealta, joitain poikkeustapauksia lukuun ottamatta.

”Pitää olla niin suuri markkina-asema ja auktoriteetti tai niin iso kieli-alue, että olemalla alueensa suurin voi pärjätä, kuten ehkä *New York Times* tai *Economist*” Raeste sanoo.

”Googrella on yli 90 prosentin markkinaosuus kaikesta tiedonhausta. Tällaiselle kilpailuoikeutta tutkineelle juristille se on ihan kauhea idea.”

Helsingin yliopiston viestinnän lehtori **Juha Herkman** on väitellyt aikoinaan mediaomistuksen keskittymisestä. Hän sanoo, että tutkijana oli helpompaa olla kriittisempi silloin, kun journalismin valta-asema oli vahvempi.

”En tarkoita, etteikö journalismin kritiikille olisi aihetta tänäänkin, mutta huolenaiheet ovat muuttuneet.”

Vielä vuosituhannen vaihtuessa Herkman kantoi suurta huolta median viihteellistymisestä ja taloudellisesta keskittymisestä.

”Kriittisen mediatutkijan näkökulmasta suurin uhka oli silloin sen mukanaan tuoma yksipuolistuminen. Toki tämä on jossain määrin kuranthi uhka edelleen, mutta ajatus journalismista julkisen agendan määrittäjänä on murtunut ja muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana.”

Myös Raesteen mukaan julkinen agenda on yhä useammin ”erilaisten milttonien hallussa”. Edes omistajien

ja rahoittajien ääni ei kuulu journalismissa niin suoraviivaisesti kuin toisinaan luullaan, mutta kuuluu kuitenkin.

”Päätoimittaja toimii omistajansa mandaatilla säädellen painotuksia kykyjensä mukaan. Esimiehet tietävät, mitä päätoimittaja haluaa, ja voivat olla penseitä toisenlaisille aiheille ja näkökulmille”, sanoo Raeste.

”Perinteisestä keskittymis- ja rakennehusta kääntäisin katseen nyt enemmän somejättien ja verkon aiheuttamaan taloudelliseen paineeseen ja

VALISTUKSEN VIIMEISET RITARIT JÄÄVÄT ALAKYNTTEEN.

kilpailuun. Toimitus- ja toimittajata-solla kääntäisin sen julkisuuden tuotamaan paineeseen”, Herkman summaa.

Lehtien levikit laskivat angloamerikkalaisessa mailmassa jo vuosikymmeniä aiemmin kuin Suomessa. Herkmanin mukaan asiasta kyllä puhuttiin paljon, mutta muutoksen perustavanlaatuisuus teki reagoinnista vaikeaa.

”Kun mainostulot laskevat ja koko ansaintalogiikka murenee, se on kulttuuritasolla valtava muutos, joka tässä jyllää.”

Paikallisuus ja laatu

Journalistin päätoimittaja **Maria Pettersson** muistuttaa, että niin kauan kuin suomenkielistä mediaa on ollut olemassa, sitä on rahoitettu ilmoitusmyynnillä. Se ei ole ongelma, jos sen ei anneta sellaiseksi muodostua. Petterssonin mukaan suurimmassa osassa mediaa ilmoitusmyynti ja journalistinen toiminta on erotettu, eivätkä journalistit useinkaan edes tiedä, mitkä yritykset ovat ostaneet ilmoituksia.

”Mainostajat eivät määrää juttu-

jen sisällöstä. Se on paitsi oikein myös kaupallisesti järkevää, sillä yleisöä eivät kiinnosta mainostajaa silittelevät puffijutut. Myös advertoriaaleja eli artikkeleita muistuttavia mainoksia on ollut jo hyvin pitkään, mutta kun niistä on tullut parempia, lukija saattaa hämääntyä.”

Pettersson huomauttaa journalisteille olevan kunnia-asia, ettei advertoriaaleja sekoiteta journalistiseen sisältöön.

Ehkä hieman yllättäen mainostajien vaikutus journalistiseen sisältöön saattaa olla suurempi paikallistasolla.

”Tiedetään tapauksia, joissa esimerkiksi pikkupaikkakunnan isoin mainostaja on uhanut vetää mainoksensa pois paikallislehdestä, jollei lehti kirjoita tietyllä tavalla. Tämäkään ei ole uusi asia. Riippuu tiedotusvälineestä ja päätoimittajasta, kuinka suuri vaikutus vaikkapa tärkeimmällä mainostajalla on”, Pettersson sanoo.

Siksi Herkmaninkaan mukaan keskittymisessä ei ole pelkkiä huonoja puolia.

”Vaikka sen seurauksena samat jutut kiertävät maakunnissa lehdistä toiseen ja paikallisen näkökulman ja äänen merkitys on vähentynyt, paikallislehdet ovat toisaalta hirveän naimisissa paikallisen liike-elämän kanssa. Isoilla on isommat paukut taustalla, mikä voi mahdollistaa laadukkaamman tekemisen.”

Liikkumavaraa voi olla enemmän, kun lehti ei kaadu tärkeimmän mainostajan vetäytyessä.

”Mutta toki keskittyminen ja kilpailukin usein yksipuolistavat ja kapeutavat sisältöä, kun yritetään saada yleisöä ja mainostajia kiinnostumaan. Se tarkoittaa että keskitytään seksikkäisiin sisältöihin. Tosin tämä kritiikki maistuu jo jotenkin vanhalta ja happamalta”, Herkman sanoo.

Raeste haluaa lisäksi nostaa esiin ristiinmainonnan journalismissa.

”Luulen, että saman mediaryhmän välineet seuraavat tarkemmin, mitä omissa ’temppeareissa’ tapahtuu. *Seiskahan* päätti alkaa tehdä itse realityjä, ottaa koko arvoketjun haltuun. Sehän on tosi viisasta, ja *Seiska* juuri oikea väline siihen.”

Huutokuorojen valta

Sosiaalisen median voittokulku on muuttanut myös julkista keskustelua. Varsinkin Twitterin algoritmit suosivat kärjistävää ja vihamielistä keskustelua, joka tuntuu usein olevan silkkaa polvilumpioreaktiota ja lynkkausmielialaa.

Kun sivuille saadaan parhaiten liikennettä provosoivilla kommentteilla, journalisteille ei jää juuri muita vaihtoehtoja kuin alkaa tehdä klikkiotsikoita.

”Jokainen lehti haluaa nykyään olla puheenaihelehti. Alakynteen jäävät epäkohtien mätäpaiseita puhkovat mediat ja valistuksen viimeiset ritarit”, toteaa Raeste.

Myös somen ja verkon nopeus muuttaa journalismin sisältöjä.

”Nopeuden ongelma on se, että narratiivi tulee valittua nopeimman kautta.”

Raeste nostaa esimerkiksi murroksesta myös intellektualismin vieroksumisen.

”Uuden idean täytyy olla äärimmäisen helposti lähestyttävä. Lehtitaloissa koetaan vastenmielisyyttä monimutkaisia asioita kohtaan, mistä tullaan helposti siihen, että puheenaiheita ovat vaikka ne, joita eri etujärjestöjen vauhkomielliset toimitusjohtajat julistavat tai joista Twitterissä öyhötetään.”

Analyysi ja kontekstointi jäävät pois, eikä asioita arvoteta sisällön painavuuden vaan kiinnostavuuden mukaan.

”Nykyisin kiinnostavuus on ainoa uutiskriteeri, ja sen mittaa internetin lukijoiden alhainen viettitoiminta. Jos sellaisella jutulla saa 80 000 lukijaa ja maltillisella, analyttisellä jutulla 20 000, toimittajilla on valtava houkutus kirjoittaa kärjistäviä juttuja.”

Suuri kuva sumentuu

Raeste moittii myös ”yksi asia selittää”-tyylisiä mysteerioitsikoita, jotka yksinkertaistavat monimutkaisia ilmiöitä. Yksinkertaistamisesta saavat voimansa myös monet salaliittoteoriat.

”Toisaalta salaliittohörhöilyyn helposti niputetaan kaikenlaista Elokapi-nasta liskoihmisiin. Pidän tärkeänä, ettei leimata salaliittoteoriaksi sitä, jos huomaa tietäntyyppisiä asioita ajan hengestä.”

Raesteen mukaan se tyhmistää keskustelun.

”Tutkiva journalismi sopeutuu tähän tilanteeseen niin, että tärkeäksi tulee kaivaa esiin mikä tahansa kuiti ja käydä kolme kuukautta läpi sitä, söikö myös pääministerin mies aamiasta. Jos toimittaja on käyttänyt paljon työaikaa kuittien tutkimiseen, hänen on pakko saada siitä vetävä otsikko.”

Petterssonin mukaan suomalaisen journalismin suurin uhka tällä hetkellä on resurssien niukkuus. Se johtaa monenlaisiin ongelmiin.

”Journalistien määrä suomalaisissa toimituksissa on pudonnut kymmenessä vuodessa noin 40 prosenttia. Kun juttujen määrä on verkon vuoksi samaan aikaan lisääntynyt, ollaan ongelmissa.”

Kun yhtä juttua kohden on vähemmän aikaa, tehdään vähemmän myös omia, tutkimusta vaativia juttuja. Tiedotteisiin perustuvien juttujen, käännösjuttujen ja tietotoimistolainausten määrä kasvaa, kuten myös lukijoiden ja muiden ei-ammattilaisten ottamien valokuvien ja kuvakaappausten, luettelee Pettersson. Myös faktantarkistukseen jää vähemmän aikaa.

”Journalistit uupuvat sekä loputtomiin yt-kierteisiin että kohtuuttomaan työtaakkaan”, Pettersson sanoo.

Hän kantaa huolta myös toimittajien, erityisesti freelancereiden, hälyttävän huonosta tulotasosta.

”Journalistit hakeutuvat muihin hommiin, kun kokenut ammattilainenkaan ei elä työnteolla.”

Tämä on Petterssonin mukaan kohalokasta demokratialle.

”Edustuksellisen demokratian yksi tärkeimmistä tekijöistä on vapaa media, jolla on riittävät resurssit tehdä työtään. Jos toimittajat eivät voi tehdä työtään kunnolla, nykynuotoinen demokratia ei toimi.”

Demokratia- ja palkkatukea

Ratkaisuksi resurssipulaan Pettersson tarjoaa hallitusohjelmaankin kirjattua mediatukea.

”Muissa Pohjoismaissa valtio pitää mediaa niin tärkeänä osana demokratiaa, että jakaa sille kymmeniä miljoonia euroja tukea vuosittain. Se ei ole yritystukea vaan nimenomaan demokratiatukea. Ruotsi, Tanska ja Norja tukevat tiedonvälitystä vuosittain 50 – 80 miljoonalla eurolla ja perivät siitä matalampia veroja kuin Suomessa. Tämän lisäksi esimerkiksi lehtien arvonn lisävero voi olla alempi.”

Pettersson huomauttaa, että sekä työtekijöitä edustava Journalistiliitto että työnantajia edustava Mediaaliitto ovat yhdessä ilmoittaneet kannattavansa lämpimästi tiedonvälityksen

DEMOKRATIAUTOPIAT OUAT VAIHTUNEET PESSIMISMIIN.

tukemista ja olevansa yhtä mieltä siitä, että paras malli tuen jakamiseen olisi palkkatuki.

”Näin rahat menevät journalistien palkkaamiseen eivätkä esimerkiksi sijoittajien taskuihin.”

Raeste on varovaisen toiveikas myös tilausrahoitteisuuden suhteen. Hän sanoo suoratoistopalveluiden näyttäneen, että ihmiset maksavat sisällöstä ihan mielellään kympin kuussa.

Suurin osa journalistisista julkaisuista on sekä mainos- että tilausrahoitteisia, poikkeuksena tietenkin verorahoitteinen Yleisradio. Pienemmät lehdet tulevat useimmiten toimeen erilaisin tuin ja apurahoin.

Kun sekä mainostulot että tilaustuotot vähenevät ja julkinen rahoitus laahaa perässä, journalismin voidaan todeta olevan suuressa murroksessa. Aivan tuhoon tuomittua se ei vielä kuitenkaan ole.

”En ole niin pessimistinen, että koko journalismi katoaa ja kuolee kerta-räysäyksellä, niin ei ole käynyt enenkään. Mutta toiminta-ala kapenee. Suomen pienellä kielialueella ja markkinalla erikoistuvalla ja syventyvälle journalismille on pieni kysyntä”, arvioi Herkman.

Siitä huolimatta journalismin tulevaisuus on Herkmanin mukaan siinä, ettei sitä tehdä väkisin ”kuin Pihtiputaan mummulle, joka voi sekin olla yllättävän fiksu”.

”On menty vähän liikaa sellaiseen yleisjournalismiin. Pitäisi enemmän luottaa yleisöihin ja ihmisten arvostelu- ja arviontikykyyn. Journalismi saisi olla keskittyneempää ja syvempää.”

Juuri sellaista journalismia moni toimittaja haluaisi tehdä, mutta sen sijaan vaaditaan nopeaa silppua ja klikkiotsikoita.

Painostuksesta itsesensuuriin

Mediassa on puhuttu verrattain paljon myös toimittajien kohtaamasta uhkailusta ja häirinnästä.

”Globaalisti vakavin uhka on suora väkivallan uhka. Ei tarvitse mennä kovin kauas itänaapuriiin, kun ollaan aika tiukasti lieassa. Suomessa ja länsimaissa on hieman toisenlaiset ongelmat”, Herkman suhteuttaa.

Vaikka journalistien tarvitsee Suomessa harvemmin pelätä henkensä edestä, on yleistyneellä uhkailulla ja häirinnällä silti vaikutusta journalismin sisältöihin.

”Uskon ja väitän, että somepainostuksella ja paineella on tietyissä kysymyksissä kuten maahanmuutossa varmasti aika paljon merkitystä. Joudutaan miettimään, mitä uskalletaan sanoa, missä muodossa ja yhteydessä, itsesensuurin tyypisesti.”

Toimittajat ilman rajoja -järjestö (RSF) julkaisi keväällä 2021 raportin *Sexism's Toll on Journalism*, jonka mukaan erityisesti naistoimittajien työhön sisältyy entistä enemmän vaaroja myös sota- ja kriisialueiden ulkopuolella.

Pettersson ottaa esiin Journalistiliiton teettämän tuoreen tutkimuksen, jonka mukaan noin 42 prosenttia journalisteista kokee, että lisääntynyt painostus ja uhkailu ovat lisänneet myös työn kuormittavuutta.

Tutkimuksen mukaan solvaamista ja haukkumista on kohdannut useampi kuin kaksi kolmesta journalistista. Fyysisellä tai seksuaalisella väkivallalla oli viimeisen kolmen vuoden aikana uhkailtu noin joka kuudetta vastaajaa. Järjestelmällistä tai koordinoitua uhkailua on kohdannut useampi kuin joka viides vastaaja, ja suoraa fyysistä väkivaltaakin kuusi prosenttia vastanneista.

”Lähes joka kolmas vastaaja kertoi, ettei mielellään tee juttuja tietyistä aiheista tai näkökulmista, koska pelkää joutuvansa painostuksen ja uhkailun

kohteeksi. Voidaan siis sanoa, että uhkailu ja häirintä ovat todellinen ongelma. Ne aiheuttavat ahdistusta ja johtavat itsesensuuriin”, Pettersson toteaa.

Hän huomauttaa, että maailmalla keksitään koko ajan uusia tapoja vaikeuttaa journalistien työtä.

”Viimeksi **Johanna Vehkoon** oikeudenkäyntien yhteydessä suomalaislekin tulivat tutuiksi niin sanotut kiusantekokanteet. Ne ovat yleistyneet eri puolilla maailmaa ja ongelman on tunistanut myös Euroopan unioni.”

Petterssonin mukaan Journalistiliitto on vaatinut jo vuosien ajan, että ilmiöön on puututtava.

Mullistuksia seuraa sääntely

Herkmanin mukaan historian saatossa jokainen uusi teknologia on tuonut vuorollaan mullistuksen, mutta ennen pitkää myös uudenlaista sääntelyä.

”Varmasti se tulee tapahtumaan nyt, kuten on tapahtunut kaikkien muidenkin median murrosten kanssa. EU:ssa kehitetään sääntelyä ja Austrialiassa on rankkaakin sääntelyä koskien uutismedian ja somen suhteita. Ei tämä tule olemaan ihan niin villi ja vapaa kenttä.”

Herkman korostaa, ettei tilanne ole historiassa mitenkään tavaton.

”Mutta volyymi on siinä, miten media on integroitunut osaksi ihmisten arkipäivää. Se on valtava ja poikkeuksellinen muutos.”

Herkman toteaa internetin ja sosiaalisen median mahdollistaneen myös monia demokraattisia pyrkimyksiä.

”Tosin nekin demokratiaautopiat ovat vaihtuneet pessimismiin, kun taantumukselliset, illiberaalit ja antidemokraattiset voimat ovat käyttäneet tilannetta hyväkseen. Radioamatöörit ajattelivat 1900-luvun alussa, että maailmasta tulee yhtä suurta globaalia perhettä, kun ihmiset pääsevät kosketuksiin toistensa kanssa. Meni kymmenen vuotta, niin natsit ja fasisitit käyttivät radiota tehokkaasti propagandavälineenä.”

Pettersson muistuttaa, että vaikka suomalaisten luottamus mediaan on maailmassa yhä huippuluokkaa, se on laskussa niin kuin muuallakin. Asiaa keskustellaan toimituksissa paljon.

”Tämä on tietenkin ongelma. Yhtäältä suomalaisen median on ryhdyttävä avaamaan toimituksellisia päätöksiä paremmin ja ansaittava luottamus joka päivä uudelleen. Toisaalta syy on myös valeutisten ja poliitikkojen, jotka yrittävät kasvattaa suosiotaan lyttäämällä mediaa. Monet populistipoliitikot ympäri maailmaa huomasivat, että Trump sai suosiota haukkumalla mediaa, ja yrittävät Trumpia apinoimalla saada suosiota itsekin.”

Kuinka ollakaan, somejäteillä oli keskeinen rooli myös Trumpin valtaannousussa. **Mark Zuckerberg** on myöntänyt Facebookin myötävaikutaneen Trumpin vaalivoittoon.

Journalismia ohjaa kyberneettinen koneisto

Utismedioiden ankeus on seurausta mekanismeista, jotka pyrkivät säilyttämään kulloisenkin yhteiskunnallisen tilanteen.

TEKSTI PONTUS PUROKURU KUVA NINNI KAIRISALO

UUTISMEDIOITA kirotaan liioittelevista otsikoista, sankaritarnoista, porvarillisista latteuksista ja ylimielisistä kolumneista. Mikä journalismissa tarkalleen ärsyttää ja ahdistaa? Entä syntyykö ongelma pahantahtoisista toimitajista, vai ovatko lukijat laiskoja kun kipittävät sormillaan klikkiotsikoiden perässä?

Sen sijaan, että paheksutaan tekijöitä tai lukijoita, utismedioita voi tarkastella kyberneettisenä koneistona, joka pyrkii säilyttämään kulloisenkin yhteiskunnallisen tilanteen.

1900-luvun puolivälissä tietojenkäsittelyn tutkijat ja Yhdysvaltojen armeijan tarpeet kohtasivat toisensa. Syntyi kybernetiikka, laaja-alainen tutkimuskenttä, jossa tarkastellaan itseään sääteleviä, päämäärähakuisia järjestelmiä. Kybernetiikan tavoitteena on muodostaa järjestelmistä malleja, joiden avulla järjestelmiä voidaan kontrolloida. Kyber-alkuiset sanat onkin johdettu muinaiskreikan ohjaamista tarkoittavasta sanasta *kybernētieké*, jolla Platon viittasi poliittisen yhteisön itsehallintaan.

Kapteeni ohjaa laivan kulkua tekemällä kurssiin jatkuvasti pieniä muutoksia. Hän tarkkailee ohjaus toimien seurauksia, tekee sitten lisää muutoksia, tarkkailee uusien muutosten seurauksia, ja niin edelleen. Kybernetiikassa ajatellaan, että yhtä lailla termostaatin, ihmisen hermojärjestelmän ja sosiaalisen tilanteen dynamiikkaa voidaan mallintaa selvittämällä periaatteita, joilla järjestelmät säätelevät omaa toimintaansa.

Jos median toimintaa tarkastelee kybernetiikan kulmasta, toiminnan taustalle ei tarvitse olettaa mitään ”kapteenia”, kuten päätoimittajien saunakerhoa tai toimittajien ideologista koulutusta. Kukaan ei varsinaisesti ole vastuussa utismedioiden muodostaman järjestelmän toiminnasta, sillä se toimii epäpersoonallisena koneistona, jossa tietyt mekanismit

toistuvat juttu toisensa perään riippumatta siitä, kuka jutun on tehnyt tai mistä juttu kertoo.

Millaiset mekanismit sitten sääntelevät liberaalien, demokraattisten, läntisten maiden – vaikkapa Suomen – suurimpien utismedioiden sisällöntuotantoa?

Ehdotan ajatuskokeeksi viittä peruslausetta. Utismediat ovat tietysti paljon muutakin kuin nämä periaatteet. Lauseet auttavat kuitenkin ymmärtämään, miksi media tuntuu niin ahdistavalta. Ne myös selittävät, kuinka media hankaloittaa yhteiskunnallista muutosta jo sääntöjensä tasolla.

1. Median tehtävä on antaa käytös-ohjeita. Media muodostaa kuvan elämästä, joka on valmiiden käytösmallien tunnistamista ja ohjeiden seuraamista.

Jutuista syntyvä ihannehiminen herää voittajatunnille meditoimaan, sarjasuorittaa kehonpainoliikkeitä,

käy intervallilenkillä, hoitaa ihoa 28 tuotteella, valmistaa aamupalaksi kauden vihersmoothien, on läsnä hetkessä, tarkkailee vireystilaa, näkökykyä, ikenien vuotamista, merkkejä tulevasta Alzheimerista ja epä-säännöllisiä luomia,

hengittää ja kävelee oikein, välttää liiallisia välipaloja happohyökkäyksen vuoksi, mutta syö riittävän usein pysyäkseen tuottavassa vireessä, sijoittaa osakkeisiin ja asuntoihin, hoitaa mielenterveyttään terapiassa, harrastaa seksiä jo terveytensä tähden – ja niin edelleen.

Kun lehtien antamat ohjeet listaa näin, luettelo voi tuntua kärjistetyltä. Mediasta ryöpsähtää kuitenkin päivittäin paljon suurempi ristiriitaisten vaatimusten tulva, joka asettaa vastuun menestyksestä yksilön harteille.

Käytös-ohjeet voivat olla myös epäsuoria. Kun *Helsingin Sanomat* lopetti päivittäisten tuntalukujen julkaisun etusivullaan, moni ha-

vahtui siihen, kuinka suuri merkitys luvuilla oli ollut omaan pandemia-käyttöön ja mielialaan. Miltä tuntui, jos päivittäisiä lukuja julkaistaisiin liikenneonnettomuuksista tai ilmaston kuumenemisestä?

2. Käytöksen malleja tuotetaan esittelemällä huippuyksilöitä, joiden elämät muodostavat kertomuksia. Onko ihminen todella menestynyt, jos häntä ei kohoteta huippuyksilöksi mediassa?

Henkilöjutun kaavassa jutun kohde leikataan irti toisista ihmisistä, instituutioista ja kollektiiveista. Hänen elämänsä survotaan kertomukseksi, joka noudattaa tyypillisesti uskontotieteilijä **Joseph Campbellin** kuvaamaa klassista sankarin matkaa. Tullaan kutsutuksi seikkailuun, kärsitään kriiseistä, lopuksi palataan selviytyjänä.

Näin syntyy yhtä hyvin asuto-sijoittaja kuin ihminen, joka kääntää työuupumuksen voimavarakseen. Kaavan seurauksena jokainen menestytjä vaikuttaa samanlaiselta, ja kun on lukenut lehteä maanantaina, on luke-nut lehteä viikon jokaisena päivänä.

Menestymisestä puhuminen viittaa kilpailuun. Kilpailu taas viittaa häviäjien olemassaoloon. Vastaavasti hui-puista puhuminen viittaa siihen, että jossakin on pohjia. Huippuyksilö edellyttää pohjayksilöitä. Media rakentaa molempia, sillä se rakastaa hierarki-oita.

3. Elämän päämäärät on asetettu ennalta, ja median tehtävänä on lähinnä tehokkaiden keinojen etsiminen. Kaikkihan me tiedämme, että jokaisen tehtävä on tulla parhaaksi versioksi itsestään, minimoida yhteiskunnan kustannukset ja edistää omaa ja kansallista kilpailukykyä. Vai tiedämmekö?

Harvemmin saamme lukea valta-kunnallisesta uutismediasta lukkoon lyömätöntä keskustelua siitä, mikä on yhteiskunnan tarkoitus, millaista voisi olla hyvä elämä ja minkä vuoksi tässä ylipäänsä eletään.

Kaiken optimoinnin ja tehokkuu-den ohessa puhutaan korkeintaan "onnellisuudesta". Se on lähinnä väli-ne työkyvyn kasvattamiseen, niin kuin "terveys".

4. Mediassa pääoman näkökulma voittaa kuluttajan näkökulman, joka taas voittaa työvoiman näkökulman.

Työvoiman näkökulmasta maailmaa hahmotetaan työn ja tuotannon sisältä käsin. Työntekijä tietää, miltä työ tuntuu ja kuinka paljon aikaa, vaivaa ja energiaa asioiden valmistaminen ja ylläpitäminen vaatii.

Kuluttaja taas näkee maailman joukkona valmiita tuotteita, joiden välillä tehdään valinta. Valitut tavarat tai palvelut kirjaimellisesti kulutetaan, siis tuhotaan tai käytetään loppuun.

Pääoman näkökulmasta tärkeintä on pääoman itsensä abstraktin arvon kasvattaminen. Pääoma tarvitsee toki työntekijöitä, jotka valmistavat asioita. Se tarvitsee myös kuluttajia, jotka ostavat asioita. Molemmat ovat pääomalle kuitenkin vain välineitä numeroiden kasvattamiseksi.

Mediassa on taipumus nostaa pääoman näkökulma ylimmäksi. Kuluttajankin näkökulmaa pidetään tärkeänä, koska kuluttajat maksavat osan mediasta ja heidät myös myydään pääomalle mainosten muodossa.

Työvoiman näkökulma on pohjimmaisena.

Voi kysyä esimerkiksi, kumman kokemuksista julkaistaan enemmän juttuja: vuokranantajan (pääoman näkökulma) vai vuokralaisen (työvoiman näkökulma)? Entä kumpi huolestuttaa mediassa enemmän: sijoitusomaisuuden arvon lasku vai työttömien kontrollointi tai työssäkäyvien ihmisten köyhyys?

5. Media edustaa normaaliutta, yleistä hyvää ja tervettä järkeä. Kääntäen voi sanoa, että media vastustaa tai pilkkaa, "sekoilua", puolueellisuutta ja järjettömyyttä.

Sekoilua on kapitalismin kyseenalaistaminen, puolueellisuutta vasemistolaisuus, järjettömyyttä esimerkiksi hävittäjähankintojen kritiikki.

Normaalia on uran tekeminen kilpailemalla toisia vastaan, yleistä hyvää on talouden kasvattaminen, tervettä järkeä on kansanterveyden kohentaminen ja lisäarvon tuottaminen pääomalle.

Tärkeintä on, että numerot kasvavat.

Jos tällainen ahdistaa, mediasta voi luonnollisesti lukea käyttöohjeita siihen, miten tätä ahdistusta voi käsitellä.

TEKNOLOGIA EI PELASTA

Näkymätön digisaaste

JÄTTEEN NÄKEMINEN auttaa meitä hahmottamaan toimintamme seurauksia. Emme tunnista yhtä helposti digitaalisen median vaikutuksia ympäristöön kuin esimerkiksi paperisen sanomalehden. Sanomalehti on käyttöiltään lyhyt, ja kierrätykseen menevää paperia joutuu jatkuvasti kantamaan jätekatokseen. Metsiä pitäisi suojella enemmän luontokadon hidastamiseksi ja ilmastonmuutoksen torjumiseksi. Sen sijaan ne hakataan sellun ja paperin raaka-aineeksi.

Digitalisaation aiheuttamat ympäristöhaitat on helpompi jättää huomiotta. Elektroniikkalaitteissa käytettävät metallit louhitaan usein epäinhimillisissä olosuhteissa kehittyvissä maissa. Muutaman vuoden päästä samat metallit tuodaan elektroniikkajätteenä takaisin kehittyviin maihin.

SAMAAN AIKAAN, KUN paperijätteen määrä laskee, elektroniikkajätteestä eli e-jätteestä on tullut maailman nopeimmin kasvava jätteen laji. Vuoden 2021 aikana ihmiskunta tuotti 57,4 miljoonaa tonnia e-jätettä. Vuoden e-jätteet ovat massaltaan enemmän kuin Kiinan muuri, joka on suurin ihmisen valmistama rakennelma.

Sanomalehtiä on helppo kierrättää, ja niistä voi tehdä uusiopaperia. E-jätteen kierrättäminen ei ole aivan yhtä yksinkertaista, koska kierrätyksestä vapautuu myrkyllisiä kaasuja ja kemikaaleja luontoon. Elektroniikkajätteen kierrättäminen uudelleenkäyttöön voi olla jopa ympäristölle vahingollisempaa kuin sen hautaaminen kaatopaikalle.

Jätettä ei synny pelkästään laitteiden hajotessa, vaan myös siksi, että tekniikka kehittyä ja tarvitaan uusia laitteita. Näin tulee käymään esimerkiksi, kun 5G-verkot otetaan laajamittaiseen käyttöön, mutta jo nyt käytössä olevat, tähän asti täysin toimivat laitteet saattavat lakata toimimasta, jos valmistaja ei enää päivitä niitä.

UUTTA ELEKTRONIIKKAA EI tarvita pelkästään älypuhelimien tai tietokoneisiin, vaan myös sosiaalisen median, pilvipalveluiden, suoratoistopalveluiden, hakukoneiden, applikaatioiden ja karttapalveluiden palvelinkeskuksiin. Niiden toiminnan synnyttämät valtavat määrät dataa varastoidaan ja välitetään datakeskusten kautta.

Irlanti on houkutellut maahan suuria sosiaalisen median jättejä verohelpotusten ja hyvien sähköverkkojen avulla. Datakeskusten osuus on tällä hetkellä Irlannin sähkönkulutuksesta 11 prosenttia, ja osuuden on ennustettu kasvavan 30 prosenttiin vuosikymmenen loppuun mennessä.

Monet maat ovat pulassa kasvavan sähkön kulutuksen kanssa samalla, kun lähitulevaisuudessa virtuaalista maailmasta metaversumeineen ja moniaistisine kokemusympäristöineen on tulossa osa arkea. Tämä tulee kasvattamaan datan määrää räjähdysmäisesti. Uudet, massiiviset datakeskukset uhkaavat ilmastotavoitteiden täyttymistä.

Mikäli sähköntuotanto ei kasva samaa vauhtia kuin sen kulutus, sähkön hinta kohoaa entisestään. Samalla sähköisen infrastruktuurin ylläpitäminen muuttuu vaikeammaksi. Singapore onkin jo rajoittanut datakeskusten rakentamista.

IHMINEN EI OLE vielä keksinyt yhtään teknologiaa, joka ei vaikuttaisi luontoon. Tietoa tarvitaan, jotta voimme käyttää teknologiaa vähemmän haitallisella tavalla. Moni on päättänyt vähentää paperin käyttöä ympäristösyistä. Myös datan keräämisestä ja elektroniikan käytöstä pitäisi ajatella samoin ja ymmärtää, ettei niitäkään saa tuhata.

ANTTI KURKO

Teknologia ei pelasta -blogissa suunnataan katse tulevaan ja tarkastellaan niitä vaikutuksia joita teknologialla on meihin niin yksilön, yhteiskunnan kuin koko planeetan tasolla.

voima • fi

Kafkamaisen tarinan onnellinen loppu

Journalisti Johanna Vehkoo on faktantarkistuksen ja sananvapauden asiantuntija. Viime vuosina hän on joutunut perehtymään myös oikeusjärjestelmään – sisältä päin.

TEKSTI MIKA PEKKOLA KUVAT NAUSKA

KORKEIMMAN oikeuden tammikuussa 2022 julkistama päätös vapauttaa toimittaja ja tietokirjailija **Johanna Vehkoo** häntä vastaan esitetystä kunnianloukkaus-syytteestä päätti pitkän ja absurdeja piirteitä saaneen oikeusprosessin.

Oululaisen poliitikon **Junes Lokan** tekemä rikosilmoitus liittyi Vehkoon yksityiseen Facebook-päivitykseen, jossa hän kutsui Lokkaa natsipelleksi ja rasistiksi. Päivityksessään Vehkoo oli huolissaan Lokan aikeista tulla striimaamaan Vehkoota Youtube-kanavalleen ja esiintyä *Kansan Uutisten* toimittajana.

Oulun käräjäoikeus tuomitsi Vehkoon huhtikuussa 2019 sakkoihin, ja Rovaniemen hovioikeus piti tuomion ennallaan. Vehkoon arvostelu kohdistui Lokan poliittiseen toimintaan, mitä alemmat oikeusasteet eivät kenneet tunnistamaan.

Vehkoon kirja *Oikeusjuttu* (Kosmos 2021) ja korkeimman oikeuden päätös ovat lisänneet ymmärrystä oikeusjärjestelmän manipuloinnista sekä selkiyttäneet keskustelua sananvapaudesta.

”Kun oikeuden rattaat lähtevät liikkeelle, niitä ei voi pysäyttää järkipuheella, vaikka juttu olisi täysin vailla pohjaa”, Vehkoo toteaa. ”Yritin vimmaisesti todistaa, että rikosilmoitus on tehty häiriköintitarkoituksessa ja poliittisten päämäärien takia. Oikeudelle näytettiin asianomistajan tekemiä videoita, joissa hän sanoo, ettei pidä tapausta kunnianloukkauksena ja että haluaisi poistaa kunnianloukkauksen

rikoslaista. Tosiseikka oli kaikkien silmien edessä, mutta sitä ei suostuttu näkemään. Se oli kafkamainen kokemus.”

Hyökkäys journalismia vastaan

Vehkoo aloitti journalistisen työssä *Aamulehden* kirjallisuustoimittajana, mutta siirtyi vuonna 2009 Helsingin Sanomien säätiön stipendiaattiohjelman turvin Oxfordin yliopistoon tutkimaan journalismin tulevaisuutta. Palattuaan Suomeen hän oli mukana perustamassa tutkivaan journalismiin keskittyvää *Long Play* -verkkajulkaisualustaa.

Vuonna 2015 hän ryhtyi kirjoittamaan Ylelle *Valheenpaljastaja*-juttusarjaa, jossa hän hyödynsi Washingtonissa Wilson Center -ajatushautomossa tekemiään tutkimuksia faktantarkistuksessa. Toimittajan työssään hän on erikoistunut muun muassa disinformaatioon ja faktantarkistukseen. Vehkoo on kirjoittanut myös tietokirjoja, joissa on tutkinut internethäiriköintiä ja vihapuhetta, journalismin kriisejä, jälkiteollisen ajan raunioita ja eriarvoisuutta.

Äärioikeistolaiset tahot olivat maulittaneet Vehkoota hänen journalistisen työnsä vuoksi jo pitkään ennen kunnianloukkaussyytöstä. Vehkoo tulkitsee näiden ärsyntyneen hänen Ylelle tekemistään *Valheenpaljastaja*-jutuista, jotka käsittelivät kotimaista valemediaa.

”Oikeusjuttuni asianomistaja oli tehnyt rikosilmoituksia monesta muustakin henkilöstä”, Vehkoo kertoo. ”Hän heitteli viehettä ja kokeili,

milloin tärppää. Oikeusjuttu oli väistämättä edessä. Ellen olisi itse joutunut sen kohteeksi, joku muu olisi. Käräjäoikeudessa saamani tuomion jälkeen hän on tehnyt rikosilmoituksia tiittävästi vähintään 80 henkilöstä, jotka ovat käyttäneet samoja sanoja kuin minä.”

Populistien keppihevonen

Sananvapaudesta on tullut oikeistopopulistisen politiikan keppihevonen, vaikka sananvapaus on joutunut uhatuksi kaikkialla, missä populistit ovat päässeet valtaan. Oikeistopopulisteille sananvapauskeskustelu on väline oman poliittisen agendan edistämiseen. Kun yhteiskunnallinen ilmapiiri on kääntynyt syrjiviä asenteita vastaan ja julkisessa keskustelussa on alettu tunnistaa alistavia rakenteita, populistinen oikeisto leimaa kritiikin sensuuriksi väittäen, että ”mitään ei saa sanoa”. Vehkoo osoittaa kuitenkin kirjassaan, että jopa henkeen ja terveyteen kohdistuvat uhkaukset jäävät usein Suomessa vaille syytettä tai edes esitutkintaa.

Vehkoon oikeusprosessista muodostui kafkamainen painajainen, sillä oikeus ei kyennyt tunnistamaan, ettei jutussa ollut kyse kunnianloukkauksesta, vaan pyrkimyksestä manipuloida oikeusjärjestelmää. Vehkoo kirjoittaa ”strategisesta trollauksesta”, jota oikeistopopulistit hyödyntävät vaien-taakseen vastustajiaan.

Strateginen trollaus poikkeaa tavallisesta trollauksesta, jossa asiat lyödään yksinkertaisesti leikiksi.

Strategisella trollauksella pyritään edistämään poliittisia päämääriä. Vehkoo on erikoistunut työssään tunnistamaan disinformaatiota, joten trollauksen keinot ja päämäärät ovat hänelle tuttuja.

”Strategisessa trollauksessa käytetään yhteiskunnallisia rakenteita ja instituutioita poliittisen toiminnan välineinä”, hän sanoo. ”Trollauksella pyritään aiheuttamaan mahdollisimman suurta häiriötä ja kiusaa ihmiselle, joka koetaan poliittiseksi vastustajaksi. Omassa tapauksessani se tarkoitti sitä, että minun toivottiin vaikenevan ja lopettavan valemedioista kirjoittamisen.”

Strateginen trollaus

Trollaus toimii, sillä se on verrattain uusi poliittinen strategia. Toimittajat saattavat antaa trollaajille näkyvyyttä kirjoittamalla juttuja, joissa heitä yksinkertaisesti siteerataan tarkistamatta heidän väitteidensä totuuspohjaa. Yhteiskunnalliset instituutiot eivät puolestaan ymmärrä somealustojen ominaispiirteitä.

Vehkoo kertoo kirjassaan, kuinka hänen oli valistettava käräjäoikeuden tuomaria Facebookin yksityisyysasetuksien toiminnasta. Oikeus uskoi sinnikkäästi vastapuolen virheeliseen väitteeseen, jonka mukaan päivitys näkyi Vehkoon siihen tääämien ystävien **Saara Särmän** ja **Rosa Meriläisen**, kaikille kavereille, vaikka Vehkoo oli asetuksiltaan estänyt tämän.

”Olen oikeusprosessin aikana oppinut, että instituutioilla on tosi vähän pokkaa”, Vehkoo toteaa. ”Instituutiot ovat varovaisia. Niinpä kaltaiseni yksilö joutuu kantamaan seuraukset sen sijaan, että instituutio astuisi esiin ja lakkaisi sallimasta häirintää. Kaikki seikat oikeusprosessissani ovat viitanneet siihen, ettei oikeuslaitos yksinkertaisesti ymmärrä, kuinka jutun asianomistaja toimii. Kyse on uudenlaisesta tavasta tehdä politiikkaa, jonka taustalla on valittu strategia ja päämääränä oman maineen kasvattaminen.”

Trollaus on internet-ajan politiikkaa. Populistiset poliitikot ja kansankiihottajat ovat toki hyödynäneet trollausta kautta aikojen. Filosof **Theodor Adorno** toi 1970-luvun alussa esiin ”demagogien temppuja” ja vaati koulujärjestelmää opettamaan niiden tunnistamista. Adornon mukaan populistit suosivat puheta-
poja, joissa ihmiset jaetaan hyviin ja pahoihin, meihin ja muihin. Populistit liioittelevat, esittävät päämääränsä ehdottoman hyvinä, eivät siedä epävarmuuksia, puhuvat kansaa vastaan suunnatuista salaliitoista ja väittävät

edustavansa pientä ihmistä, vaikka ovat usein varakkaita ja osa eliittiä.

Internet on tarjonnut populistiselle politiikalle uusia keinoja ja mahdollisuuksia: meemien ja disinformaation tehokkaan levittämisen, uhkausten esittämisen nimettömästi ja viestien

VEHKOO KAIPAISI LISÄÄ TUTKIMUSTA SIITÄ, MISTÄ UIHA JA KAUNA KUMPUAVAT.

välittämisen suoraan kannattajilleen. Suurten teknologia- ja someyhtiöiden algoritmit ja toimintatavat ovat mahdollistaneet esimerkiksi vaalien manipuloimisen.

Vehkoo tutki yhdessä kuvataiteilija **Emmi Niemisen** kanssa teoksessa *Vihan ja inhon internet* (2017) verkossa leviävää disinformaatiota ja vihapuhetta journalistisen sarjakuvan keinoin. Nykyperspektiivistä katsottuna monet 2010-luvun optimistiset visiot internetistä demokratiaa vahvistavana teknologiana huvittavat Vehkoota.

”Poliitikot eivät enää tarvitse journalistista mediaa viestinsä välittäjänä”, hän sanoo. ”Se on iso muutos. Monet poliitikot käyttävät kaksoisviestintää. Esimerkiksi **Jussi Halla-aho** puhuu sosiaalisessa mediassa omalle kannattajapohjalleen aivan eri tavalla kuin A-studiossa laajemmalle yleisölle. Perinteisen median on ollut vaikea haastaa tätä.”

Vaikka julkinen keskustelu on lisännyt tietoisuutta internetin ongelmista, populistien temput menevät edelleen läpi. Keskustelua tarvitaan lisää etenkin trollaamisesta ja uudenlaisista tavoista tehdä verkon välityksellä politiikkaa.

Samat keinot käytössä kaikkialla

”**Donald Trump** on tietenkin malliesimerkki poliitikosta, joka osaa vedättää mediaa”, Vehkoo sanoo. ”Journalisteilla kestää aikansa tunnistaa uusia vaikuttamisen keinoja ja miettiä, miten journalismi voi reagoida niihin. Tällöin populistit ovat jo siirtyneet seuraaviin taktiikoihin. Poliitiikan journalismin pitkäaikainen ongelma on niin sanottu soundbite-journalismi eli väitteiden siteeraaminen ilman totuuspohjan tarkistamista. Faktantarkistus pyrkii vastaamaan

juuri tähän. Vaatii pokkaa sanoa, että hei, tässä ei ole kaikki kunnossa.”

Oikeistopopulistiset poliitikot eri puolilla maailmaa ovat onnistuneet edistämään oikeistokonservatiivisia taloudellisia ja kulttuurisia uudistuksiaan vetoamalla rasistisiin tuntoihin.

Suomen korkean koulutustason, hyvinvointivaltiomekanismien ja konsensushakuisen politiikan voisi ajatella toimivan suojaavina tekijöinä. Vehkoo varoittaa kuitenkin tuuditautumasta uskoon, ettei demokratiaa uhkaava oikeistopopulistinen kehitys voisi toistua myös Suomessa.

”Suomessa suhtaudutaan usein huolestuttaviin kehityskulkuihin toteamalla, että eihän tällaista voi meillä tapahtua. Mutta Suomessahan ei pitänyt olla valemedioita eikä disinformaation levittäjiä, rokotusten vastustajien oletettiin olevan marginaalinen ryhmä eikä eduskunnassa pitänyt olla kansanedustajia, jotka uhkailevat ja solvaavat muita kansanedustajia. Olemme alkaneet vähitellen ymmärtää, etteivät nämä uskomukset pidä

paikkansa. Emme ole immuuneja tällaisille ilmiöille.”

Vehkoota huolestuttaa Suomessa vallitseva itsetyytyväisyyden ilmapiiri. ”Täällä ajatellaan, että koska olemme niin sivistyneitä ja koulutettuja, muissa maissa tapahtuvat ilmiöt eivät

SUOMESSA ON HUOMATTAUAN SUURI KANSANOSA, JOKA KOKEE ÄÄRIOIKEISTON HOUKUTTELEVAKSI.

voi iskeä meihin. Kansallinen kertomus on niin voimakas, että se toistuu, kun Suomesta uutisoidaan kansainvälisessä lehdistössä. Kerrotaan ihailua uhkuen, kuinka Suomi on voittanut sodan disinformaatiota vastaan ja **Sanna Marin** vie Suomen nelipäiväiseen työviikkoon, vaikka nämä eivät lainkaan pidä paikkansa. Meidän tuli-

si olla paljon enemmän huolissamme esimerkiksi oikeistopopulismin ja net-tihäirinnän vaikutuksista. Tarvitsemme nyansoidumpaa keskustelua näistä aiheista.”

On tutkittava, on tunnistettava

Itsetyytyväisyyden lisäksi suomalais-ta yhteiskunnallista keskustelua vai-vaa Vehkoon mukaan oletus siitä, et-tä vaikeat asiat katoavat, kun niistä vaietaan.

”Kun *Helsingin sanomissa* julkaistiin juttu **Ano Turtiaisesta**, monet kommentoivat, ettei sitä olisi pitänyt tehdä, koska tämä jengi saa vain lisää huomiota. Mutta jos meillä on edus-kunnassa kansanedustaja, joka toimii kuten jutussa kerrotaan, julkiseen intressiin kuuluu tietää ja kertoa siitä. Sama koskee natseja. Todella moni tajusi vasta sitten, että heitä tosiaan mars-sii kaduilla, kun heillä oli hakaristili-put mukana. Miksi ihmeessä Helsingin kaupunki antaa fasistien kaapata katunsa päivänä, jolloin meidän tulisi juhlia itsenäistä Suomea?”

Suomessa huomattavan laaja kansanosa kokee äärioikeiston houkuttelevaksi. Turhautumisen, vihan ja voimattomuuden tunnot ovat kana-voituneet populististen puolueiden ja liikkeiden kannatukseksi. Vehkoo kaipa-isi lisää tutkimusta siitä, mistä viha ja kauna kumpuavat.

”Vihapuheen kohteeksi joutu-neita on tutkittu, mutta ei juuri-kaan vihapuhujia. Olisi tärkeää selvittää, mikä heitä motivoi.

Sen avulla voisi saada os-viittaa keinoista, joilla hei-dät saataisiin lopettamaan.

Tutkijat ovat arvelleet, et-tä lisääntynyt keskustelu valkoisten miesten etu-oikeuksista on saanut jotkut reagoimaan vi-halla. Etuoikeuksista on hankala keskustel-la. On rankkaa kuulla, että täällä on muita-kin, joilla on oikeuksia ja joiden ääntä tulisi kuunnella. Siihen liit-tyy muutosvastarintaa.”

Keskustelua sananvapaudesta

Vehkoo toteaa, että oikeus-laitoksen manipulointi tun-nistetaan EU-tasolla suhteelli-sen hyvin. EU:ssa on etenemässä hiljentämistä ja pelottelua estävä anti-SLAPP (*Strategic Lawsuit Against Public Participation*) -lainsäädäntö. Jos se menee läpi, myös Suomen oikeusjär-jestelmä voi hyödyntää sitä.

”Ennen oikeusjuttuani Suomessa ei keskusteltu lainkaan oikeusjärjestel-män manipuloinnista tai häirintätar-koituksessa esitettyjen kunnianlouk-kaussyytösten tehtailusta”, Vehkoo sanoo. ”Kun asiasta on nyt ryhdyt-ty puhumaan, olettaisin, että myös syyttäjien ja tuomarien olisi helpom-

pi tunnistaa, milloin on kyse tällaisi-sa tapauksista. Onneksi juttuni meni korkeimpaan oikeuteen, sillä jos hovin päätös olisi jäänyt voimaan, se olisi ra-joittanut suomalaista sananvapautta radikaalilla tavalla.”

Vehkoo pitää surullisena kehitystä, jonka myötä sananvapaudesta on tul-lut laitaioikeiston keppihevonen.

”Tuntuu, etteivät juuri muut kuin oikeistolaiset ole viime aikoina pu-huneet sananvapaudesta. Oikeisto-libertaarit pitävät niin sanottua wo-ke-kulttuuria suurimpana uhkana sananvapaudelle. Mutta kun korkein oikeus antoi syytteessäni päätöksen-sä, se ei kelvannut heille. Tämä pal-jastaa, että heidän huolensa sananva-paudesta koskeekin vain heitä itseään ja heidän kaltaisiaan. Toivon, että ta-paukseni ympärillä käyty keskustelu laajentaisi julkista keskustelua sanan-vapaudesta.”

Sananvapauskeskustelua selkiyt-täisi Vehkoon mukaan myös yhden-vertaisuuden lisääminen kunnian-loukkaussyytöksissä. Suomalaisten oikeusistuimien kunnianloukkaussyyt-teet ja niiden tuomiot eivät ole johdon-mukaisia. Tutkijat **Kristiina Koivu-kari** ja **Sara Lehtilä** ovat huomanneet, että esitutkintaa koskevat päätökset vaikuttavat tällä hetkellä sattumanva-raisilta: todella rankkoja loukkauksia

POLIISI ON PYYTÄNYT IHMISIÄ POISTAMAAN JULKAISUJAAN VÄLTÄÄKSEEN RIKOSTUTKINNAN.

jää tutkimatta, ja toisaalta jokin mel-ko mitätön juttu voi edetä syytteeseen.

”Korkeimman oikeuden päätös sel-keyttää oikeustilaa”, Vehkoo toteaa. ”Syyttäjänlaitoksen tulisi ottaa aloite ja ryhtyä tarkastelemaan, mikä siellä on pielessä ja toteuttaa reformi, jossa luodaan syytekynnykselle valtakun-nalliset kriteerit. Nyt yhdenvertaisuus ei toteudu, ja se on oikeusvaltion kan-nalta kestäväntöntä.”

Katse kunniaista turvallisuuteen

Yhdenvertaisuuden lisäämisen lisäksi koko kunnianloukkauspykälää tulisi Vehkoon mielestä tarkastella kriitti-sesti. *Oikeusjuttu*-kirjan keskeisimpiä juridisia argumentteja on vaatimus painopisteen siirtämisestä kunnias-ta turvallisuuteen. Vehkoo esittää, et-tä poliisi tutkisi uhkailua, häiriköin-tiä ja maalittamista mieluummin esimerkiksi laittomina uhkauksina ja tietoturvaan liittyvinä rikoksina kuin kunnianloukkauksina.

”Keskusteltuani kymmenien ihmis-ten kanssa, jotka ovat joutuneet ver-kossa maalituksen ja uhkausten koh-teeksi, olen päätynyt siihen tulokseen,

etteivät he ole niinkään huolissaan kunniastaan vaan turvallisuudestaan. Heitä huolestuttavat omaan tai läheis-tensä terveyteen ja henkeen kohdistu-vat uhkaukset. Olen nähnyt tapauksia, joissa poliisi sanoo uhkailun kohteeksi joutuneille, ettei heidän kannata tehdä rikosilmoitusta laiton uhkaus -nimik-keellä vaan kunnianloukkauksena. Millä tavalla se loukkaa kunniaani, jos minut uhataan tappaa?”

Vehkoo viittaa kansainvälisiin leh-distönvapaus- ja ihmisoikeusjärjestöi-hin, jotka ovat yksimielisiä siitä, että kunnianloukkauksen tulisi olla siviili-asia ja että sitä tulisi suitsia anti-SLAPP -lainsäädännöllä. Vehkoon mielestä niin kutsuttu jumalanpilkkapykälä tu-lisi poistaa rikoslaista.

”Ajatus jumalanpilkastä rikoksena tänä päivänä tuntuu turhalta. Se on jääne menneisyydestä. Vähemmistö-ryhmiä, kuten uskonnollisia ryhmiä, suojaa kiihottaminen kansanryhmää vastaan -pykälä, joka on todella tär-keä.”

Laitaoikeisto on tulkinnut korkeim-man oikeuden päätöstä siten, että nyt kenestä tahansa voi sanoa mitä tahan-sa.

”Ei päätös tietenkään tarkoita si-tä”, Vehkoo toteaa. ”Päätöksessä on hyvin selkeästi kirjattu, että olennai-sia ovat olosuhteet, eli se, millaisesta asiasta puhutaan ja millainen on sen yhteiskunnallinen merkitys. Tapauk-seni asianomistaja on poliitikko ja ak-tivist, ja toiminnassani oli kyse hänen poliittisen toimintansa arvostelusta. Poliitikoilla on perinteisestikin ollut matalampi kunniansuoja. Korkeim-man oikeuden päätös ei anna ’vapau-du syytteestä’ -korttia ihmiselle, joka haluaa solvata satunnaista feministiä Twitterissä.”

Vehkoo tuo kirjassaan avoimesti esiin oikeusprosessin henkilökohtai-sen kuormittavuuden ja kuvailee yksi-tyiskohtaisesti sen seurauksia mielen-terveydelleen.

”Eräs käymätön yhteiskunnalli-nen keskustelu on se, kuinka pitkät oikeudenkäynnit vaikuttavat niiden osapuoliin ja heidän läheisiinsä”, hän toteaa. ”Korostan läpi kirjani, etten menettänyt työkykyäni äärioikeiston tai Lokan takia vaan oikeusjärjestel-män takia.”

Vehkoo on edelleen pöllämystynyt korkeimman oikeuden päätöksestä. Hän toteaa kuitenkin olevansa äärim-mäisen huojentunut.

”En pystynyt luottamaan, että oi-keudesta tulisi oikea ratkaisu, vaikka valituslupahakemuksemme oli todella hyvin kirjoitettu ja argumenttiemme kumoaminen olisi ollut todella vaike-aa. Kaikki siihen asti oli mennyt tis-malleen päinvastoin kuin olin odotta-nut.”

Vehkoon jutun eteneminen kor-keimpaan oikeuteen osoittautui tär-keäksi. Oikeuden päätös ohjaa jatkossa alempien oikeusasteiden päätöksiä. Journalistiliitto pitää korkeimman oi-keuden päätöstä vapauttaa Vehkoo kunnianloukkaussyytteistä sanan-vapauden kannalta merkittävänä.

Kun hallinto romahti, kapinalliset iskivät

Afganistanin vallanpitäjien passiivisuus, valtava korruptio ja yhdysvaltalaisten poistuminen maasta siivittivät talibanit nopeaan voittoon. Silvotut siviilit maksavat sodan viimeisten käännteiden kallista hintaa.

TEKSTI ROMAIN MIELCAREK SUOMENTANUT TAPANI KILPELÄINEN KARTTA CÉCILE MARIN

ELOKUUN alussa 2021 Kabul on sanoinkuvaamattomassa kaaoksessa. Pohjoisen provinseista saapuneet, talibanien tieltään ajamat pakolaiset tungeksivat Shahr-e-Nawissa, kaupungin puistossa.

”Jos te ette kerran pysty auttamaan, mitä te sitten ylipäänsä teette täällä?”, tulistuu nuori nainen, jonka silmät loistavat vihasta burkan takana.

Kaikilla naisilla on burka yllään. Pääkaupungissa se on visuaalinen shokki. Ennen pakolaisten saapumista vain harvat käyttivät mitään kevyttä huivia kummempaa. Puistossa on miehiä, naisia, vanhuksia ja pieniä lapsia. Väkijoukko taistelee saadakseen palan leipää, maton tai suojapeitteen, jonka alle perhe voisi asettua.

Kaksi miestä pysyttelee syrjässä ja tuijottaa tyhjiyteen.

Bahadur on kotoisin Kondoziasta. (Monilla afgaaneilla ei ole sukunimeä. Ne, jotka ovat joutuneet ottamaan käyttöön sukunimen, ovat yleensä valinneet isän etunimen tai toistaneet oman etunimensä.) ”Tilanne huononee koko ajan”, hän kertoo. ”Kukaan ei pidä kuria, minkäänlaista organisoitumista ei ole”.

Silmät kostuen hänen naapurinsa lisää: ”Talibanit polttivat kaiken. Torin, kaupat, talot. Kymmenvuotias poikani tapettiin.”

Viidensadan kilometrin päässä sijaitsee strategisesti tärkeä etelän kaupunki Kandahar. Handicap Internationalin (HI) pitämässä keskuksessa puhuu **Ramatullah**. Häneen oli osu-

nut raketti, ja hän oli menettänyt molemmat jalkansa.

”Olimme pakenemassa taistelujen alta”, 25-vuotias nuorukainen kertoo. Hän huomasi jäävänsä talibanien ja armeijan ammuskelun väliin.

”Olen kiitollinen, että minulla on sentään vähän koulutusta. Pystyn vastaisuudessakin tekemään työtä. Proteesien avulla pääsen liikkumaan. Monet ovat menettäneet henkensä”.

Siviilit pakenivat minne vain pääsivät. Ihmiset, jotka tavallisesti hankkivat elantonsa päivä kerrallaan maksetuilla pikkutöillä, odottivat apua raunioiden keskellä painostavassa ulosteiden hajussa. Eräs HI:n kouluttaja näytti lapsille kuvaa, jossa kaksi pienokaista seikkailee raunioiden seassa: ”Onko tuntemattomien asioiden koskettaminen hyvä vai paha?”

”Paha!”, lapset huusivat tietäen, että mikä tahansa voi viedä heidän henkensä – tai ruumiinjäsenen.

13-vuotias poika yrittää hallita muovijalkaansa. Hänen veljensä ei kuitenkaan ole katkera talibaneille: ”Heidän tähtäimessään oli aivan toinen, muuan sotapäälliikkö, joka valitettavasti menetti vain muutaman sormen.”

Näin taliban valtasi maan

Taliban-liikkeeseen kuului jopa sata-tuhatta taistelijaa. Talibanit liikkuvat moottoripyörillä juuttumatta liikenteeseen, mikä johti pyörien kieltämiseen useimmissa kaupungeissa.

Toimintavapaudestaan huolimatta tärkeimmät afganistanilaiset tiedotusvälineet menivät hallituksen

harhaanjohtavien lukujen ansaan. Kapinallisten väitettiin kärsineen ”satoja kuolonuhreja”, vaikka kapina eteni vääjäämättömästi. Valheita ei kyseenalaistettu.

Eräänä yönä, kun journalistit odottivat Kabulin lentokentällä päästäk-

seen kuvaamaan ilmavoimien aluksia, heidät kutsuttiin lentokonehalliin. Ulkopuolella muuan ulkomaalainen huomasi, mitä upseerit halusivat peitellä: lentokoneista kannettiin satoja haavoittuneita ja kuolleita sotilaita. Hallitusta lähellä oleva lähde paljasti

Kielten ja kulttuurien tilkkutäkkiä on mahdoton hallita

AFGANISTANIN kartta kuvataan yleensä tiedotusvälineissä yhdellä värillä, jolla se erottuu naapurimaistaan. Kartassa ei erotu maan vuoristoja eikä sitä, että laaksoissa asuu lukuisia etnisiä ryhmiä, jotka puhuvat omia kieliään. Nämä ryhmät ovat aina taistelleet rai-vokkaasti itsenäisyytensä puolesta.

Afganistan on noin kaksi kertaa Suomen kokoinen. Aukkaita on lähes 40 miljoonaa. Se ei ole millään tavalla yhtenäinen alue. Nykyiset Afganistanin rajat muodostuivat 1800-luvun lopussa Britannian ja Venäjän kilvoittelussa alueesta. Sen rajanaapureita ovat Pakistan, Iran, Turkmenistan, Uzbekistan ja Tadžikistan sekä Kiinan Xinjiang koillisessa, Wakanin käytävän päässä.

Maan lukuisat etniset ryhmät puhuvat pääsääntöisesti joko iranilaisia kieliä tai turkinsukuisia kieliä. Iranilaisia kieliä puhuvat pataanit

eli paštut, joiden darin kieli on lähellä Iranissa puhuttua farsia. Muita iranilaisia kieliä puhuvia ryhmiä ovat tadžikit, hazarat, aimaqit ja belutšit. Paštuja on väestöstä noin 42 % ja tadžikkeja 27 %. Uzbekit, turkmeenit, kirgiisit, nurestanit ja brahuitit puhuvat turkin sukukieliä. Näiden lisäksi on etnisiä ryhmiä, jotka puhuvat omia kieliään.

Afganistanin kieliä puhutaan Iranin ohella muissa Afganistanin naapurimaissa. Afganistanin tilanne voi siis vaikuttaa välillisesti muihin naapurimaihin.

ARI TURUNEN

Ari Turunen on Le Monde diplomatiquen Suomen edition päätoimittaja.

Diplon uusimmassa numerossa 1/2022 ja sen verkkolehdessä on iso kokonaisuus Afganistanista. mondediplo.fi

yhdyshallinnalle *Foreign Policy* -lehdelle, että sotilaiden tappiot olivat 5 000 sotilasta kuukaudessa.

Sekä kansallisissa että kansainvälisissä instituutioissa työskennellyt **Mohammed** kuvaa tunnelmaa Kandaharissa: "Ei ihme, että nämä seudut kukistuivat niin nopeasti. Ihmiset ovat kyllästyneet sietämään hallituksen sotapäälliköitä, vaikei kukaan tiedä, mitä talibanit aikovat tehdä."

Jo ennen sotilaallisen hyökkäyksen alkua talibaneilla oli valvonnassaan 75 aluetta, ensisijaisesti maaseudulla, ja he olivat muillakin alueilla läsnä. He eivät piileskelleet, vaan tarjosivat yhtä toimivia ja joskus parempiakin palveluita kuin korruption kalvama hallinto. Heidän käytäntönsä vastasivat väestön enemmistön odotuksia. Naisten oikeudet eivät olleet enemmistölle ensisijaisia.

Vähälukuiset sotilaat joutuivat usein erityksiin, eivätkä saaneet vahvistuksia, ammuksia eikä elintarvikkeita. Kapinalliset etenivät. Kabul keskitti ponnistukset suuriin kaupunkeihin. Talibanit lähettivät sotilaiden luo naapurikylien vanhuksia, "valkopartoja", jotka pyysivät sotilaita antautumaan – tappio oli helpompi hyväksyä, kun taisteluhenki oli alimmillaan. Suurin osa Afganistanin asevoimien 180 000 sotilaasta ja 100 000 puolisoitaalisesta taistelijasta laski aseensa. Afganistanin puolustusministeriö julisti joka päivä, että sadat talibanit olivat kuolleet, mutta se ei pitänyt paikkaansa.

Ennen kuin kapinalliset hyökkäsivät kaupunkeihin, he eristivät ne. He katkaisivat kaupunkikeskusten väliset yhteydet ja valloittivat rajavartiopisteet vieden vallanpitäjiltä tulot kuten ruoka- ja muut kuljetukset.

Lopuksi he yllättivät armeijan avaamalla pohjoiseen toisen rintaman. In-

TALIBANIT TARJOSIivat YHTÄ TOIMIVIA JA JOSKUS PAREMPIAKIN PALVELUITA KUIN KORRUPTION KALVAMA HALLINTO.

tensiivisten taisteluiden pitäessä joukkoja liikkeellä etelässä Kandaharin ja Helmandin ympärillä talibantaitelijat valloittivat maan pohjoisosaa. He arvelivat, että pohjoisen allianssi, 1990-luvun sotapäälliköiden liittymä, voisi nousta heitä vastaan. Niinpä he murskasivat kaikki vastahyökkäyksen mahdollisuudet historiallisesti heitä kohtaan vihamielisistä provinsseista.

Kun kapinalliset lähestyivät Kabulia, sotilaat ja poliisit eivät enää tienneet mitä tehdä. Heidän päällikkönsä eivät sanoneet mitään.

Kabulin porteilla 15. elokuuta talibanit julistivat, etteivät he tule kaupunkiin. Kun he huomasivat, ettei heitä vastassa ole ketään ja että pre-

sidentti **Ashraf Ghani** on paennut, he ottivat kaupungin haltuunsa.

Taistelu vallan rippeistä

Miten Afganistanin poliittinen eliitti ajautui tähän valmiiksi hävittyyn taisteluun? Monet osoittavat sormella Ghania, korruptoitunutta presidenttiä, joka piti itsepäisesti kiinni vallasta, vaikka moni vaati hänen lähtöään. Parlamentti oli täydellisen heikko.

"Jokainen ajoi vain omaa etuaan", todistaa vaalilistojen ulkopuolelta valittu kabulilaisedustaja **Shinkai Karokhail**.

Neuvostoliiton vastaisesta taistelusta 1980-luvulla kuuluisuuteen nousseet mujahidinit taipuivat. 75-vuotias **Ismail Khan** antautui Heratissa. Maan entinen varapresidentti (2014–2020), uzbekkeja edustava **Abdul Rachid Dostum**, 67 vuotta, aloitti uhoamalla sosiaalisessa mediassa kuolemaa talibaneille, mutta pakeni sitten Uzbekistaniin.

Vuosien 2001–2014 presidentti **Hamid Karzai** tarjoutui nopeasti tapamaan maan uudet hallitsijat. Mukana oli myös **Abdullah Abdullah**, joka väitti voittaneensa presidentinvaalit 2014 ja 2019, kun Ghani voitti ne. Nykyisin Abdullah on kansallisen sovituksen ylimmän neuvoston johtaja ja hän yritti osallistua Qatarin keskusteluihin jo, kun **Donald Trumpin** lähettämä delegaatio neuvotteli tuloksetta talibanien kanssa.

Myös Hezb-e-Islami-puolueen johtaja **Gulbuddin Hekmatyar** saapui

paikalle ensimmäisellä lennolla. Länsi pitää hänen puolueensa jäseniä terroristeina, mutta puolue on maassa historiallisesti suosittu. Se oli päättänyt tarttua aseisiin vierasta valloittajaa vastaan, ennen kuin solmi rauhan Kabulin hallituksen kanssa vuonna 2016.

Pakoon kaikin keinoin

Poliitikkojen nahistellessa vallan rippeistä osa väestöstä etsii epätoivoisesti ulospääsyä. Monet tahtovat paeta talibanhallinnon terrorilta hinnalla millä hyvänsä. Ennen Kabulin kukistumista tapaamallani erikoisjoukkojen upseerilla oli hänen 12-vuotias poikansa mukanaan siinä toivossa, että tämä voitaisiin pelastaa tavalla tai toisella.

"Pyydän, hyvä herra", lapsi julisti minulle englanniksi, "tahdon mennä Ranskaan opiskelemaan. Täällä ei ole lainkaan turvallista, en voi enää mennä kouluun."

Monille afganistanilaisille maanpako on ainoa ratkaisu. Korkeat virkamiehet ja ulkomaisten armeijoiden avustajat ovat vakuuttuneita, että heidän henkeään uhataan ja että luvattu armahdus on pelkkä ansa. Yhdysvallat nopeutti yli 4000 tulkin evakuointia suomalla heille erikoisviisumit. Useimmat Euroopan maat eivät ole olleet yhtä anteliaita, mutta ne ovat sentään keskeyttäneet afganistanilaisten pakolaisten hädöt ja tuoneet maasta satoja yhteistyökumppaneitaan.

He, jotka ovat pystyneet lähtemään, ovat lähteneet. Poliitikot ja miliisijohtajat ovat lähes kaikki lähettäneet perheensä ulkomaille.

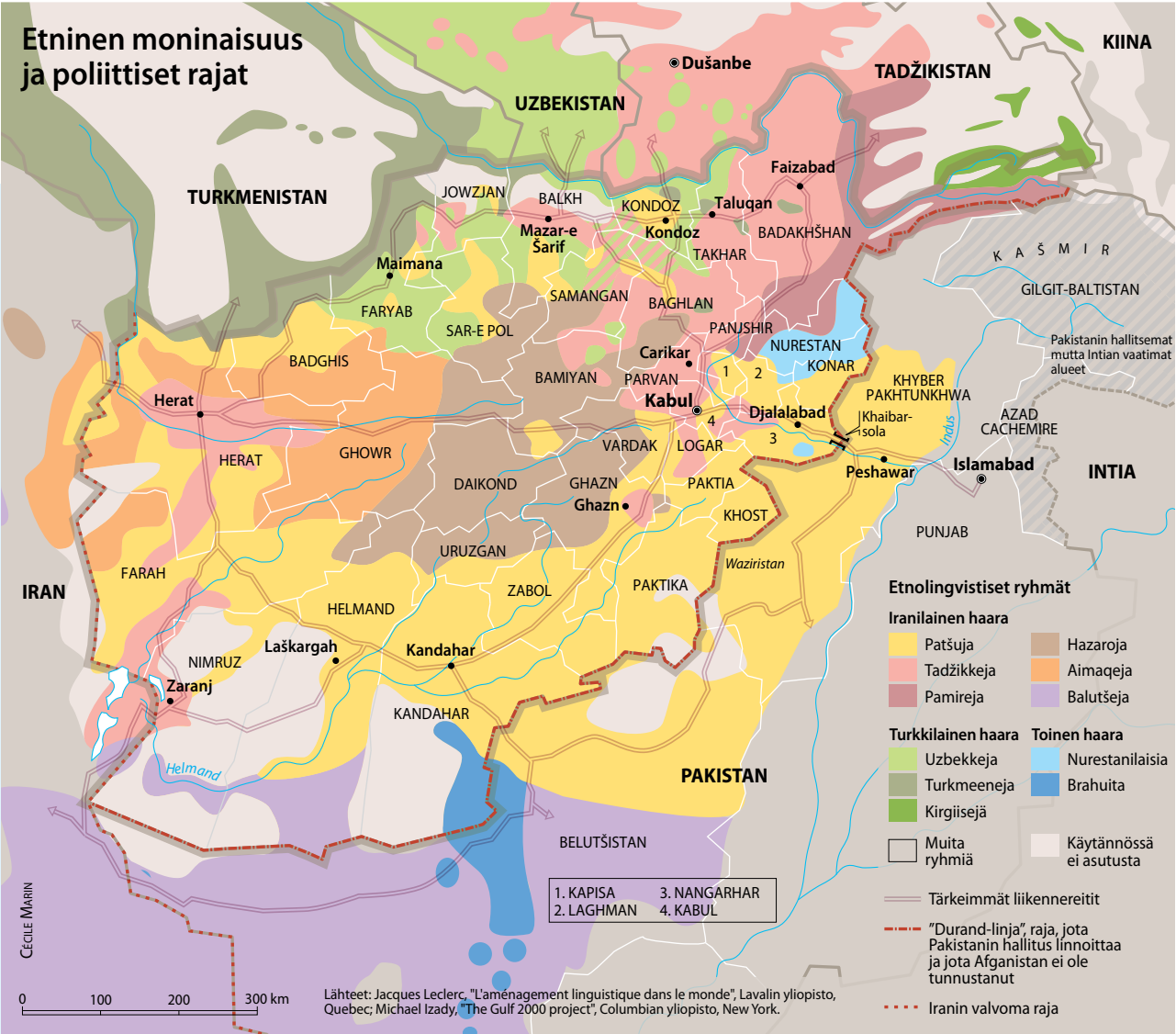
Antautumisen jälkeen

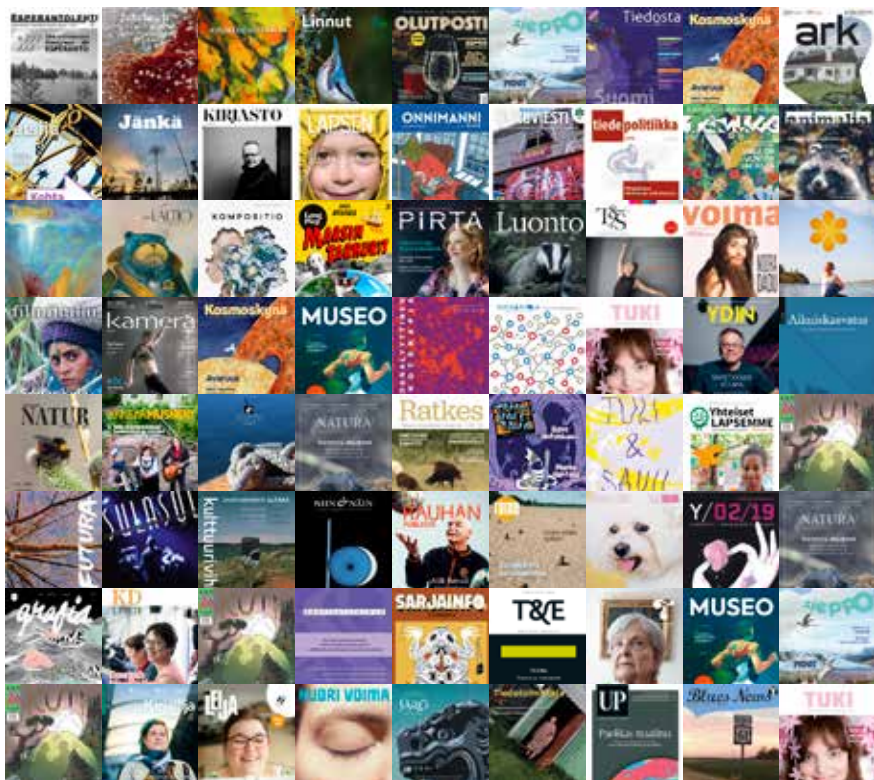
Talibanit voittivat. Onko se huono uutinen afganistanilaisille? Eräs Kandaharin asukas kuvaa kaupungin helpotusta hallituksen joukkojen antautumisen jälkeen:

"Talibanien kuvernööri pyysi virkamiehiä palaamaan töihin. Heidän suuri lippunsa leijuu hänen virka-asuntonsa yllä. Heidän miehensä eivät häiritse ihmisiä, ja ihmiset ovat yleisesti ottaen tyytyväisiä. Jotkut ovat ottaneet heidät vastaan kyynelsilmin. Kaikki alkavat palata kotiin ja normaaliin elämään ilman ongelmia."

Jo vuonna 1995 Kabuln kaduilla riemuittiin, kun talibanit häätivät pohjoisen allianssin mujahidinit. Sitten väestö tajusi, ettei se merkinnyt sodan päättymistä, vaan uuden helvetin alkua.

Romain Mielcarek on journalisti ja kirjoittanut Ranskan asekauppaa käsittelevän teoksen *Marchands d'armes. Enquête sur un business français* (Taillandier 2017).

Ku

Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liitto median
Kaikki lehdet löytyvät osoitteesta **WWW.**

Kultin 170 jäsenlehdestä löytyy monipuolista luettavaa niin yhteiskun
Tutustu lehtiin verkossa tai käy selailemassa paperiversioita Helsingi

SUOMEN LUONTO

Lehti kaikille luonnonystäville. Ajankoh-
taista ja luotettavaa luontotietoa sekä
perusteellisesti taustoitettuja vastauksia
kysymyksiin luonnon ja ympäristön tilasta,
painettuna ja verkossa. Tuotot käytetään
Luonnonsuojeluliiton työhön.

Tutustumistarjous: 3 nroa+digi 19,40 €,
Tilaukset: suomenluonto.fi/tilaa

KRISTOSOFI

Aseettomuudesta, jälleensyntyemisestä,
karmasta ja ihmisysmoraalista
kiinnostuneille.

Tarjous uusille tilaajille
12 numeroa 15 €!
anja.kesavuori@gmail.com
puh. 050 369 7534

YLIOPISTO

Palkittu Yliopisto-lehti on tiedelehti kaikil-
le. Kun kaipaat uusia näkökulmia tai tutkit-
tua taustaa päivän uutisille, tilaa Yliopisto
kotiin. Lehdessä puhuvat Helsingin yliopis-
ton 11 tiedekunnan parhaat tutkijat.

Tutustumistilaus: 15 € / 5 nroa
Kestotilaus: 45 € / 10 nroa
Opiskelijan kestotilaus: 22 € / 10 nroa
Tilaa: helsinki.fi/tilaalehti

KULTTUURIVIHKOT

Vasemmistolainen aikakauslehti taiteiden,
sivistyksen ja solidaarisuuden asialla kuu-
desti vuodessa.

Kestotilaus 45 € / vuosi, määräaikainen
52 € / vuosi. Tarjous: Ensimmäiset puoli
vuotta vain 16,90 € (kesto), kaupan päälle
uusin numero (kuvassa).
tilaus@kulttuurivihkot.fi / (09) 4114 5369
www.kulttuurivihkot.fi

VAPAA AJATTELIJA

Sekulaarin kulttuurin, ihmisten yhdenvertai-
suuden, uskonnon ja katsomuksen vapauden,
tiedepohjaisen maailmankuvan, kriittisen
ja rationaalisen ajattelun sekä humanismin
äänenkannattaja. Julkaisija Vapaa-ajattelijain
Liitto ry on uskonottomien edunvalvonta-,
ihmisoikeus- ja kulttuurijärjestö.

Ilmestyy neljä numeroa vuodessa;
<http://vapaa-ajattelijat.fi/va-lehti>;
tilaushinta 30 €, val@vapaa-ajattelijat.fi

NUORISOTUTKIMUS

Nuorisotutkimus on tieteellinen aikakaus-
lehti, joka tarjoaa luettavaa kaikille nuorista
ja nuoruudesta kiinnostuneille. Nuorisotut-
kimuksessa julkaistaan vertaisarvioituja
tieteellisiä artikkeleita sekä ajankohtaisia kir-
joituksia nuoriso- ja yhteiskuntapolitiikasta.
Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Kestotilaus 30 €/vuosi
www.nuorisotutkimusseura.fi/
nuorisotutkimus-lehti

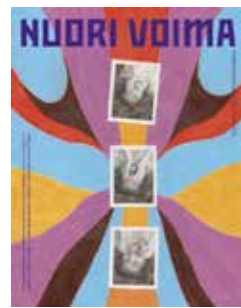

LIBERO

Neljästi vuodessa ilmestyvä Liberö tarkaste-
lee teemoittain muuttuvaa maailmaa ja yh-
teiskuntaa, kulttuurin ja taiteen ilmiöitä, ajan-
kohtaisesti, monitahoisesti ja ajattomasti.

Liberon vuosittaisen hinta on 20 euroa. Alle
30-vuotiaat ja työttömät voivat tilata Liberon
vuosikerran maksutta. Liberö on myös Va-
semmistonuorten jäsenetulehti..

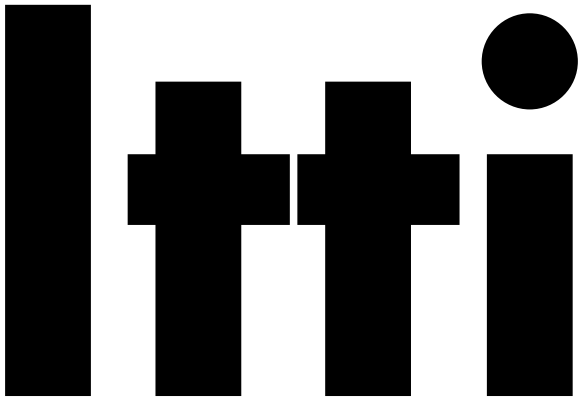
Tilaa lehti: extra.vanu.fi/libero
Verkkolehti: www.liberolehti.fi

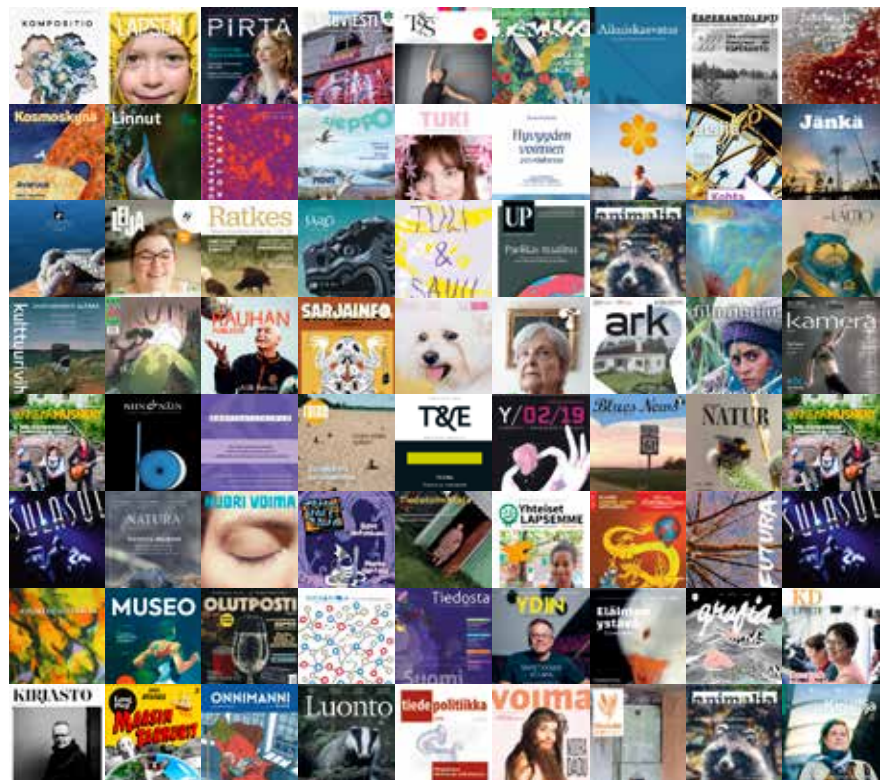
NUORI VOIMA

Nuori Voima on Suomen vanhin ja freesein
kirjallisen kulttuurin lehti. Viisi kertaa
vuodessa kirjoittamisen kirkkainta kärkeä:
esseitä, runoutta, käännöksiä & kirjallisuus-
journalismia.

Tilaukset: 50/25 €, tilaukset@nvl.fi tai
nuorivoima.fi/tilaa

moniaänisyyden puolesta jo vuodesta 1991.
KULTTILEHDET.FI. Tutustu ja tilaa.

nasta, taiteesta kuin tieteestäkin.
ssä Kaapelitehtaan Konttorissa tai Oulun Valveessa.

TIEDONANTAJA

Systeemi on rikki ja se vaatii vaihdoksen! Vahvasti marxilainen Tiedonantaja toimii kanssasi yhteiskuntaa muuttaen, työväen, sorrettujen, rauhan ja ympäristön puolesta. Tilajana voit valita lukutavaksi paperilehden, digilehden tai kummatkin.

12 numeroa vuodessa 100 € / 75 €
(opiskelijat ja työttömät), 3kk 38 € / 33 €
Tilaukset www.tiedonantaja.fi/tilaa,
toimisto@tiedonantaja.fi ja (09) 774 3810

ELONKEHÄ

Elonkehä on syväekologinen kulttuurilehti, joka keskittyy ekologisesti kestäväen yhteiskunnan ja elämäntavan edistämiseen. Lehdessä julkaistaan mm. ympäristöfilosofisia esseitä, talouskasvuyhteiskunnan kritiikkiä, omavaraisuuspohdintoja, haastatteluja ja tee-se-itse -ohjeita.

Kestotilaus (4 nroa / v.) 35 €.
Tilaukset: elonkeha.com

NY TID

Den rödaste samhälls- och kulturtidsskriften på svenska i Finland. Beställ tidningen för att ta del av intervjuer, reportage, essäer och recensioner, ur ett radikalt rödgrönt perspektiv!

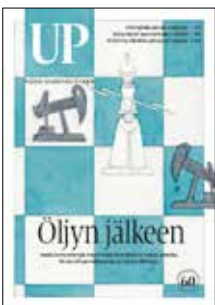
Fortlöpande 12 nr/år 72 €
12 mån. tidsbunden 83 €
6 mån. 43 €, 3 mån 24 €
* 33% studeranderabatt
nytid.fi/pren, pren@nytid.fi

LAPSEN MAAILMA

Tilaa Lastensuojelun Keskusliiton mainio lehti! Saat ennakkoluulotonta ja painavaa tietoa lasten & perheiden arjesta. Koko lehden tuotto menee liiton toimintaan.

Saatavana nyt myös diginä
huippuedulliseen hintaan! Digitilaukseen
sisältyy lehtien luku-oikeus nrosta 12/2016
alkaen. Hinnat 55 € (12 kk) ja 35 € (6 kk)
www.lapsenmaailma.fi

ULKOPOLITIikka

Ulkopolitiikka on Suomen ainoa kansainvälisiin suhteisiin erikoistunut sitoutumaton aikakauslehti. Neljä kertaa vuodessa tuhtina pakettina ilmestyvä UP-lehtiä julkaisee Ulkopoliittinen instituutti.

Vuosikerta 44 € (opiskelijoille 28€),
sis. digilehden ja arkiston. Pelkkä
digilehti 32 € / vuosi tai 10 € / kk.
Tilaukset: www.ulkopolitiikka.fi
tai 09 432 7721

TÄHTIVAEHTAJA

Suomen paras scifi-, fantasia- ja kauhu-kulttuurilehti. Käsittelyssä kirjallisuus, elokuvat, sarjakuvat ja tv-sarjat. Mukana artikkelit, haastattelut, novellit ja arvostelut. Neljä 100-sivuista numeroa vuodessa. Ilman on paha elää!

Vuosikerta 29 €
www.tahtivaeltaja.com
www.tahtivaeltajablogi.com

DIPLO&NG

Le Monde diplomatique & Novaja Gazeta on Maailmanpoliittinen aikakauslehti, jonka selkäranka on 30 kielellä ja 47 eri painoksena ilmestyvä Le Monde diplomatiquen lehtiperhe

Kuusi numeroa vuodessa.
Kestotilaus 29,90 € sisältää myös
digilehden (pelkkä digi 25 €/vuosi).
Tilaukset: mondediplo.fi/tilaa
www.mondediplo.fi

MUSEO

MUSEO tarjoaa viihtymistä, aikaa ajatuksille ja oivalluksen iloa – arjen luksusta. Lehdessä kurkistetaan museoiden kullisten taakse, tutustutaan näyttelyihin, taiteilijoihin sekä kulttuurin kansainvälisiin virtauksiin.

Neljä numeroa vuodessa. Kestotilaus
34 €, määräaikaistilaus 38 €, opiskelijan
määräaikaistilaus 25 €. Tilaa lehti 28.2.
mennessä tarjouskoodilla VOIMA, saat
edellisen numeron kaupan päälle! www.museoliitto.fi/tilaa-lehti

SUOMEN SUURIN!
KAIKKI PELIT, LAITTEET,
LELUT, FIGUURIT, PEHMOT
PALAPELIT, SEURAPELIT
PARASTA TEKEMISTÄ!

PARHAAT EDUT!
YLI 35 € OSTOSTA TÄHTI
KYMMENELLÄ SAAT
25 € LAHJAKORTIN!
PELAA JA PELASTA MAAILMA!

• www.PuolenkuunPelit.com •
• LAHTI • TAMPERE • TURKU
• 10-20 la 10-18 su 10-18 •
• Kaikki viihde kotiisi edullisesti •

dei

Paleface Digs Gospel

Lataa Dei Plus -sovellus
tai kuuntele Palefacen
ikioma radiosarja
osoitteessa deiplus.fi

Rauhankoulun työpajoissa lapset ja nuoret pääsevät oppimaan globaaleista kehityskysymyksistä, ihmisoikeuksista ja kestävän kehityksen tavoitteista, sekä harjoittelemaan maailmankansalaisen taitoja kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi.

Lue lisää kouluvierailuista osoitteessa www.rauhankoulu.fi

ONKO SINULLA ROHKEUTTA MUUTTA MAAILMAA?

Liity jäseneksi!

**VIHREÄT
nuoret**

@vihreatnuoret
www.vihreatnuoret.fi

PUUTUTAAN YHDESSÄ VAMMAISTEN KOHTAAMAAN SYRJINTÄÄN

”

Vammaiset nuoret ovat osa yhteisten ongelmien ratkaisua. Voimme vaikuttaa, kun koemme itsemme osaksi yhteisöä.

Jeff, 18, Sambia

MIKÄ SUA ESTÄÄ?

TAKSVÄRKKI-KAMPANJA 2021-2022

TYÖPAJAT NUORILLE

Tilaa Taksvärkin maksuttomat työpajat oppitunneille ja teemapäiviin.

MATERIAALIT GLOBAALIKASVATUKSEEN

Hyödynnä Taksvärkin menetelmäoppaita mediakasvatukseen sekä lapsen oikeuksien ja kehityskysymysten käsittelyyn.

- Uudistettu lapsen oikeuksiin pureutuva Oikeesti!-opas on ilmestynyt!
- Maailman äänet -mediakasvatusopas nyt myös ruotsiksi!

TAKSVÄRKKI ON MAHDOLLISUUS VAIKUTTA

Järjestä Taksvärkipäivä ja puolusta vammaisten nuorten oikeuksia globaasti!

www.taksvarkki.fi

TAKSVÄRKKI ry
DAGSVERKE rf

Keräyslupa RA/2021/1029

20
AGENDA
30

Venezuelan valuutta menetti arvonsa hyperinflaatiossa. Talouspolitiikkaa tarvitaan.

Globaali purkkaviritys

Kapitalismi nilkuttaa kriisistä kriisiin.
Talousopissa on tapahtumassa historiallinen käänne,
vaikka laineet lyövät Suomen niemelle viiveellä.

TEKSTI JA KUVA KUKKA-MARIA AHOKAS

”PANDEMIA osoitti, että vapaat markkinat eivät toimi, emmekä kaikki ole samassa veneessä. Kellumme samassa meressä, mutta jotkut purjehtivat luksusjahdeilla samalla kun toiset takertuvat pinnalla ajelehtiviin roskiin”, **António Guterres**, YK:n pääsihteeri sanoi hiljattain. Hän viittasi pandemian pahentamaan eriarvoisuuteen. Sen aikana maailman 10 rikkainta miestä on rikastunut ja 99 prosenttia ihmiskunnasta on köyhtynyt. Nykyinen talousjärjestelmä tuottaa ongelmia sekä maapallolle että ihmisille. Viime vuonna 20 rikkainta ihmistä tuotti hiilidioksidipäästöjä kahdeksan tuhatta kertaa

enemmän kuin miljardi köyhintä ihmistä, Oxfam-järjestö arvioi.

Ongelmat tiedetään. Sään ääri-ilmiöt lisääntyvät, eläinlajit katoavat ja maapallo jatkaa lämpenemistään, jos mikään ei muutu, hallitusten välinen ilmastonmuutospaneeli IPCC arvioi.

Taustalla kuplii kuitenkin muutos. Kansainväliset, arvovaltaiset instituutiot ovat viime aikoina muuttaneet lausuntojaan. Maailmanpankki on tunnustanut, että sen aiemmin edistävät, vapaata markkinataloutta korostavat talousopit ovat monelta osin pielessä. Samantyylisesti on lausunut Kansainvälinen valuuttarahasto IMF, Euroopan komissio ja taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD. Nämä organisaatiot antavat nyt erilai-

sia ohjeistuksia siitä, miten valtioiden pitäisi hoitaa talouttaan.

Se on monien mielestä hyvä uutinen.

Nilkuttaen kohti uutta taloutta

Antti Jauhiainen on luokanopettaja ja talousaktivisti, joka on ollut mukana globalisaatiokriittisessä liikkeessä kaksi vuosikymmentä. Hän kuvailee itseään antikapitalistiksi ja antikommunistiksi. Hän puhuu etenkin osallisuustalouden puolesta.

Hänkin on pannut merkille talouspuheen muutoksen.

”Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto ovat historiallisesti olleet erityisesti globaalin etelän,

Rikkaat miehet rikastuivat

10 maailman rikkainta miestä tuplasi omaisuutensa pandemian aikana. Samalla 99 % maailman ihmisistä köyhtyi.

mutta oikeastaan koko maailman köyhien vihollisia. Nyt muutos valitettavasti kertoo siitä, miten huono tilanne on. Nykyinen talousjärjestelmä perustuu luonnonvarojen liikakäyttöön. Ilmastokriisi ei ole mikään tulevaisuudessa hämmäyttävä uhka, vaan sen aiheuttamat kriisit ovat olleet arkipäivää globaalin etelän väestölle jo vuosikymmeniä”, hän sanoo.

Muutos ei ala maailmanvallankumouksella, kuten marxilaiset 1970-luvulla ajattelivat. Sen sijaan talous vaikeutuu, kun tuotantoketjut pikkuhiljaa lakkaavat toimimasta, Jauhiainen esittää. Hänen mukaansa muutos on jo tapahtunut monessa paikassa, ja se jatkuu sekavasti ja eriaikaisesti. Samalla eri maailmankolkissa asuvat yhteisöt myös keksivät omia, luovia ratkaisujaan.

”Nykyinen talousjärjestelmä on globaali purkkaviritys, jota yritetään paikkailla ja nilkuttaa kohti uudenlaista talousjärjestelmää”, Jauhiainen sanoo.

Toimimaton talousteoria

Myös STTK:n pääekonomisti **Patrizio Lainà** on seurannut viimeaikaista talouskeskustelua kiinnostuneena.

”Ääni kellossa on muuttunut.”
Aiemmin kansainväliset organisaatiot korostivat pikemminkin verojen alentamista ja sosiaaliturvaetuuksien leikkaamista, jotta ihmiset menevät mihin tahansa töihin vaikka pakolla, hän sanoo. Nyt puhutaan aktiivisesti siitä, että valtioiden veropohja on rapautunut ja suuryritysten veronkierro on ongelma, johon pitää puuttua. IMF:n uusi raportti World Economic Outlook toteaa, että julkisilla varoilla pitäisi suojella haavoittuvimmassa asemassa olevia.

Lainà on jälkikeynesiläinen taloustieteilijä, joka kritisoi valtavirtaista taloustiedettä. Hän kuvailee, että suunnilleen vuoden 2008 finanssikriisissä valtavirtainen, uusklassinen ta-

loustiede joutui kriisiin. Sen mukaan markkinat pääsisivät itsenäisesti tasapainoon eikä valtion pitäisi puuttua niiden toimintaan. Todellisuudessa näin ei käynyt.

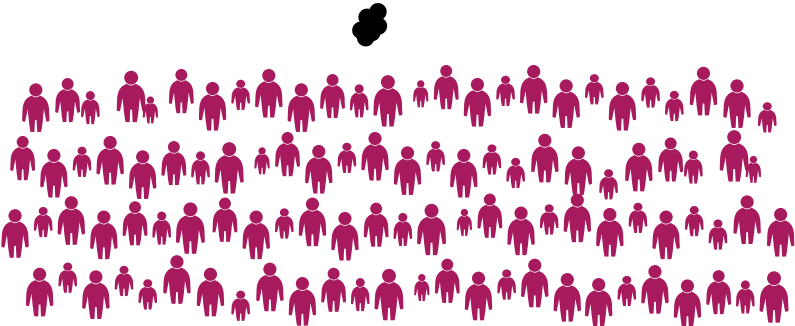
Lainà kertoo anekdootin opiskeluajoiltaan. Tuolloin eräs professori selitti, että vuoden 2008 finanssikriisi johtui siitä, että ihmiset ”vain yhtäkkiä päättivät pitää enemmän vapaa-aikaa”. Lainàsta tämä oli hampaaton selitys.

”Uskottavampi selitys oli jälkikeynesiläinen malli. Sen avulla oli pitkään tutkittu finanssimarkkinoiden epävakautta.”

UAPAITA MARKKINOITA KOROSTAUA OPPI TOIMII VAIN PAPERILLA.

Rikkaat saastuttavat

20 rikkainta ihmistä tuottaa CO²-päästöjä arviolta 8 000 kertaa enemmän kuin miljardi köyhintä ihmistä.

Köyhin miljardi

POLIITTINEN PAINOSTUS RATKAISEE ENEMMÄN KUIN EETTINEN KULUTUS.

talouskasvu ja ympäristön pilaantuminen on erotettava toisistaan. Tässä ”rikkaammat valtiot ovat eturintamassa”, sillä alemman tulotason mailla on vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa maailmantalouteen.

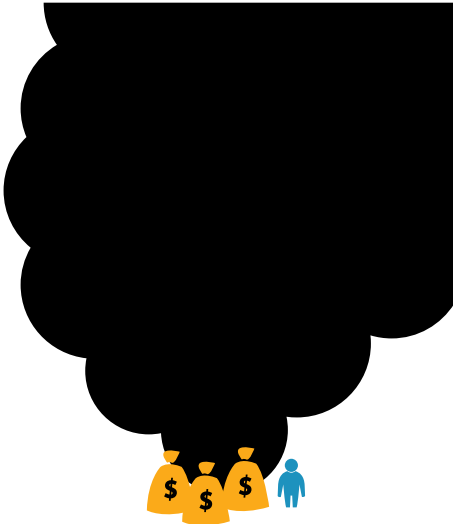
Irtikykentä tarkoittaa tilannetta, jossa talous kasvaa, mutta luonnonvarojen kulutus ei lisäännä tai vähenee. Suomalaisen Bios-tutkimusyksikön mukaan onnistunut irtikykentä vuoteen 2050 mennessä tarkoittaisi valtavaa muutosta maailman talousjärjestelmään. Materiaalin kulutuksen pitäisi vähentyä noin 70 prosenttia. Se olisi mullistus talousjärjestelmässä ja vaatisi kovaa politiikkaa. Lainàn mukaan Yhdysvalloissa on jo tapahtunut suunnanmuutos. Tuotantorakennetta on muutettu kestävämpään suuntaan valtion investoinneilla.

”**Joe Bidenin** presidenttikaudella on näkynyt, että halutaan nimenomaan investointien kautta vauhdittaa ekologista jälleenrakennusta”, Lainà sanoo.

Suomi elää menneessä

”Vaihtoehtoja ei ole.” Oikeistopoliitikot ovat Suomessa ja maailmalla käyttäneet **Margaret Thatcherin** suosimaa sanontaa: ”*There is no alternative.*” Sillä perustellaan yleensä uusklassista makrotaloustieteellistä näkemystä.

Vaihtoehtoja kuitenkin on. Esimerkiksi kehitystaloustiede, Lainàn edustama jälkikeynesiläisyys ja Jauhiaisen

Rikkaimmat 20

kannattama osallisuustalous. Niistä ei kuitenkaan taloustieteen opetuksessa juuri ole puhuttu. Lainä sanoo, että Suomessa uudistuminen on ollut erityisen hidasta, vaikka muualla taloustieteen opetus on jo uudistunut. Samat puhuvat päät näkyvät suomalaisissa artikkeleissa vuodesta toiseen. Miksi?

”Ehkä laineet tulevat tänne viiveellä.”

TALOUSTIEDE
UUDISTUU HAUTAJAISET
KERRALLAAN.

Ammattiliiton ekonomisti Laina ottaa käytännön esimerkiksi työmarkkinainstituutiot. Hänen mukaansa työnantajaliitot haluavat Suomessa irrottautua sopimusjärjestelmistä, jotka on todettu toimiviksi ja joita nyt maailmalla edistetään.

Samalla hän tunnustaa, että sukupolvien väliset erot vaikuttavat tieteesäkin. Kaikkien koulukuntien edustajat korjaavat näkemyksiään. ”Nuoret taloustieteilijät ovat joustavampia kuin vanhat”, Lainä sanoo. Ironisen toteamuksen mukaan tiede uudistuu hautajaiset kerrallaan.

Utopiavero on tulossa

Eräs konkreettinen esimerkki suunnanmuutoksesta on talousjärjestö OECD:n uusi verotussopimus.

”Vielä viisi vuotta sitten olisi ollut täyttä utopiaa, että maailmaan laaditaisiin globaali vähimmäisvero suur-yrityksille”, Lainä sanoo.

Tähän asti esimerkiksi Facebookin, Applen ja Googlen Euroopan pääkont-

torit sijaitsevat verovälttelyn vuoksi Irlannissa, jossa on matala yhteisövero. Suomessa terveystyryitys Mehiläinen kiersi veroja junailamalla omistukset Ruotsin kautta. Nyt verovälttelylle halutaan loppu, ja jo 137 maata on hyväksynyt sopimuksen, Suomi muiden mukana. OECD:n mukaan suuryritysten pitää maksaa vuodesta 2023 alkaen vähintään 15 prosentin yritysvero niissä maissa, jotka ovat mukana sopimuksessa. Maailmanlaajuinen minimi lankeaisi yritysten maksettavaksi riippumatta siitä, missä yritys pitää päämajaansa. Valtiot toivovat kassoihinsa lisää rahaa.

Kulutus ei ole ratkaisu

Pesupähkinät, kestovaipat ja laatikokoppyörä. Nykyisten kolmikymppisten nuoruudessa korostettiin, miten maailma pelastuu yksilön eettisillä ostopäätöksillä. Jos joku syö lihaa ja ajaa autolla, hänet tuomitaan moraalisesti. Elokapiinan sukupolven aikakaudella kuluttajan henkilökohtaiset ostopäätökset tuntuvat jääneen vähemmälle huomiolle. Antti Jauhiainen ei pidä elämäntyyliävalintoja merkityksettöminä, mutta katsoo, että niissäkin mennään ohi aiheen.

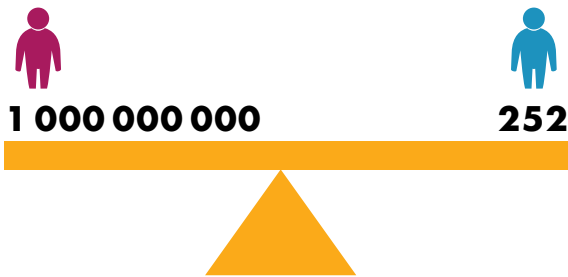
”Politiikka merkitsee. Isot instituutiot tekevät suunnanmuutoksen. Jos EU tai Yhdysvallat päättää asettaa uudet säädökset, ne muuttavat maailmaa välittömästi.”

Lakeja on pakko noudattaa, koska länsimaiset yhteiskunnat on rakennettu laillisuusperiaatteen varaan. Henkilökohtaista ei pidä väheksyä, mutta jos EU kieltää bensiniäutot, niitä ei sen jälkeen ole. Jos se päättää, että vetyautoja tuetaan, näin tapahtuu, Jauhiainen päättää.

”Sen vuoksi äänestäminen, poliittinen painostaminen ja aktivismi ovat tärkeitä.”

Rikkaat miehet hallitsevat

252 miehellä on enemmän omaisuutta kuin 1 miljardilla Latinalaisessa Amerikassa, Karibialla ja Afrikassa asuvalla naisella ja tytöllä yhteensä.

Lähde: Oxfam (2022): Inequality kills

MIKSI MAAILMANLOPPU ON HELPOMPI KUVITELLA KUIN KAPITALISMIN LOPPU?

Yhteisiin käsiin – Mitä voimme oppia solidaarisuustalouksilta? -hankkeen artikkelit luettavissa nyt!

www.kvsolid.fi/yhteisiin-kasiin

Opiskelija,
**5200 SYYTÄ
LIITTYÄ TEMEEN**

Teme

Suomen suurin taide- ja kulttuurialojen ammattiliitto auttaa ja neuvoo elokuvan, teatterin, tanssin, sirkuksen ja tv-työn ammattilaisia ja opiskelijoita työelämän eri tilanteissa. Sinulla on 5200 hyvää syytä liittyä Temeen. www.teme.fi

**Tarina meistä
alkaa maasta.**

RKI tarjoaa kouluille työpajoja ohjaaja **Suvi Westin Eatnameamet – Hiljainen taistelumme** -dokumenttielokuvan pohjalta. Työpajassa tutustutaan saamelaisten kulttuuriin ja historiaan sekä elokuvan herättämiin ajatuksiin taidekasvatukseen pohjautuvien menetelmin.

Tutustu lisää:
rauhankasvatus.fi/eatnameamet

RKI RAUHAN-
KASVATUS-
INSTITUUTTI

Rännikujalta karkotetut ja Israelin vankilasta vapautuneet

Omakehu aloittaa uuden julkaisusarjan, jossa kadonneiden tarinoiden kertojat avaavat kirjallisuuden ulkopuolisen kirjallisuuden.

Voimassa alkaa ilmestyä uutta kirjallisuutta, jonka kirjoittajat tulevat yhteiskunnan laidoilta. Omakehu-projektissa on yli vuoden ajan etsitty kirjoittajia, jotka haluavat työstää kokemuksiaan ammattilaisten kanssa. Sellaisia kuin **Julius Kuusisaari** ja **Kikidi**.

Julkisuus kattaa niiden kertomukset, jotka kaikki jo tuntevat. Kun yhteiskunta polarisoituu, yhä useamman ihmisen tarinat jäävät kertomatta. Miten ihminen katsoo maailmaa 30 vuoden päihdekierteen jälkeen? Mitä Israelin vankiloissa hepreaa oppinut nuori aikuinen ajattelee elämästä?

Julius Kuusisaari kutsuu itseään rännikujalta karkotetuksi kunniavieraaksi. Kun hän lopetti päihteiden käytön melko tarkalleen vuosi sitten, hän alkoi kirjoittaa. Hän on kirjoittanut joka päivä. Tähän mennessä on valmistunut elämäkerran aihio ja proosarunoutta. Ne ovat tarinoita, joita kukaan ei ole kuullut. Julius ei muista edellisestä elämästä ketään, joka olisi kirjoittanut tekstejä.

Hän on asunut nuoruudessaan Ruotsissa, Kanadassa ja Saksassa eikä hänellä ole varsinaista äidinkieltä. Hän ajattelee usealla kielellä, mutta kirjoittaa täsmällisiä lauseita. Tekstien julkaiseminen on hänelle äärimmäisen merkittävää.

– Oiioioioioioi, tän koko jutun aikana olen tajunnut, että jo skidinä unelmoin että saisin kirjoittaa. Mä kirjoitin lapsena, mutta se jäi satojen muuttojen takia pois pelistä. Kirjoittaminen on minulle uuden alku. Palautteesta oon tullut siihen päätökseen, että en ole tehnyt täysin turhaa työtä.

Julius toivoo tekstiensä lukijoiden olevan kärsivällisiä, avomielisiä ja uteliaita. Hän ei varsinaisesti pelkää kritiikkiä.

– Lapsena, kotona, työelämässä ja koulussa olen saanut aikalailla ihan syystäkin paskaa niskaan. En ole sitä sorttia, joka heti loukkaantuu, jos joku sanoo että tää ei oo hyvää. Varmaan joku palaute tulee silti sattumaan.

Tulevaisuuden suunnitelmia Julius miettii jalat tukevasti maassa.

– Toivon, et mä olisin raitis ja hengissä, se on pääasia. Ehkä 10 vuoden päästä mä olen saanut hyvän tarinan aikaiseksi, joka ei ainoastaan kerro minusta.

Hepreankielinen vanki

Kikidi työstää kokonaista levyä, joka käsittelee hänen menneisyyttään. Hän jäi Israelin tullissa kiinni kolmesta kokaiinikilosta 2017 ja vietti maassa kaksi vuotta vankina. Ainoa kieli, jota kivitalossa puhuttiin, oli heprea, joten se oli opeteltava. Tuomio jatkui vielä Suomeen palaamisen jälkeen, mutta nyt hän on ollut kuukauden verran vapaa mies.

– Mä oon aina halunnut tehdä musaa, pelkästään elämäntilanteiden takia se on jäänyt vaiheeseen. Nyt mä voin keskittyä siihen täysillä.

Kikidi työstää levyä, joka käsittelee vankila-aikaa ja hänen kokemuksiaan rikollisesta maailmasta. Hän haluaa saattaa asian päätökseen albumillaan.

– Tästä nyt julkaistavasta levystä eteenpäin mä alan tehdä erilaista musaa, hän kertoo.

Räpin tekeminen on hänelle luonnollisin tapa kirjoittaa kokemuksistaan.

– Mä oon räpännyt kauan ja ollut aina hyvä siinä. Mä olen aina halunnut tehdä sitä.

Tulevaisuus on Kikidille iso sana, hänen on aiemmassa elämässään ollut hankala miettiä mitä tekee ylihuomenna. Suunta on kuitenkin selvä. Hän haluaa saada selkeän ja pysyvän ammatin.

– Mä toivon että mulla on hommat lukossa. Mä olen miettinyt omaa yritystä, joka liittyisi musahommiin.

Myös ulkomaille muuttaminen on suunnitelmissa.

– Asuin Espanjassa joitain vuosia sitten jonkin aikaa. Maailmassa on paljon maita.

Israeliin hän ei kuitenkaan palaa.

Hänellä on maahantulokieltoa jäljellä vielä reilut 7 vuotta.

Omakehu-hanke kerää tarinoita yhteiskunnan laidoilla eläviltä miehiltä, etupäässä Uudenmaan alueella. Niitä työstetään ammattilaisten avulla julkaistaviksi. Runouden ja räpin lisäksi luvassa on myös spoken wordia, proosaa ja esseistiikkaa.

Materiaalia julkaistaan vuoden 2022 aikana Voima-lehdessä ja voima.fi-sivustolla.

Omakehu-projekti alkoi lokakuussa 2020 ja jatkuu maaliskuuhun 2023. Pää toteuttaja on Humanistinen ammatti-korkeakoulu ja osatoteuttaja Into Kustannus.

Suutsukekauppa.fi

– Tuoksua maailman tuulilta –

KANKAANPÄÄSSÄ 22.-24.4.2022
RAMPPIKUUME
25. JUHLAVUOSI
VALTAKUNNALLISET NUORISOTEATTERIPÄIVÄT

13-20-vuotiaille suunnattu valtakunnallinen nuorisoteatterifestivaali RAMPPIKUUME tarjoaa nuorille ainutlaatuisen tilaisuuden kouluttautua alan ammattilaisten ohjauksessa ja päästä esiintymään!

Hae katselmukseen 25.2. mennessä!

Ilmoittaudu tapahtumaan 7.3.-1.4.

www.ramppikuume.net

E.L. KARHU
ERIOPIS
(MEDEIAN SELVIYTYJÄYTÄR KERTOO KAIKEN)

SUOMEN KANTAESITYS 17.2.2022

OHJAUS: AKSE PETTERSSON **TEKSTI:** E.L. KARHU
ROOLEISSA: LOTTA KAIHUA, SATU-TUULI KARHU, ELENA LEEVE JA EMMI PARVIAINEN
TAITEELLINEN SUUNNITTELU: IDA JÄRVINEN, SANNA LEVO, KRISTIAN PALMU, MATTI RAITA JA TILIT ANTAMAT

Q-TEATTERI.FI

Tämän ei tarvitse olla vain utopiaa.

Parempi Eurooppa on mahdollinen. Tule mukaan!

Alviina Alametsä
Euroopan parlamentin jäsen

 Alviina Alametsä
 alviinaalametsä
 alviinan

TERAPIA TAKUU

perustulo

Euroopan parlamentin
VIHREAT/EVA

Zanele Muholin perhealbumi

Etelä-Afrikan lähihistoriasta on monta versiota. Valokuvataiteen museossa nähdään yksi piiloon jäänyt.

TEKSTI KAISU TERVONEN
KUVAT ZANELE MUHOLI

LAKIDOKUMENTTIEN perusteella Etelä-Afrikan lähihistoria on ollut valoisia paitsi maan mustille ihmisille myös sen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöille. Kun maassa vuonna 1994 pidettiin ensimmäiset vapaat vaalit vuosikymmeniin, voiton vei apartheidin vastaista taistelua johtaneen Nelson Mandelan ANC-puolue. Kaksi vuotta myöhemmin vahvistettiin uusi perustuslaki, joka kielsi syrjinnän seksuaalisen suuntautumisen perusteella.

Samalla vuosikymmenellä laadittiin myös syrjinnän vastaisia lakeja liittyen asunto- ja työvoimakäytäntöihin. 2006 parlamentti vahvisti tasa-arvoisen avioliittolain, joka oli ensimmäinen laatuaan Afrikassa ja vasta viides koko maailmassa.

Valokuvaaja Zanele Muholin kuvat todistavat kuitenkin, etteivät asenteet ja käytännöt aina seuraa samaa tahtia lainsäädännön kanssa. Ne kirjoittavat virallisen historian ulkopuolelle jäävää tarinaa väkivallasta, kivusta ja kasvoista, jotka ovat edelleen marginaalissa. Samalla ne luovat uutta historiaa, ylpeää ja monitahtoista.

Valokuva mielen kuvana

Muholi syntyi vuonna 1972 Umlazin ”townshipiin” Durbanin kaupunkiin kahdeksanlapsisen perheen nuorimaksi. Taidekoulutus ei ollut työväenluokkaiselle ja mustalle nuorelle itsestäänselvää. Valokuvaus alkoi harrastuksena, eräänlaisena terapia-

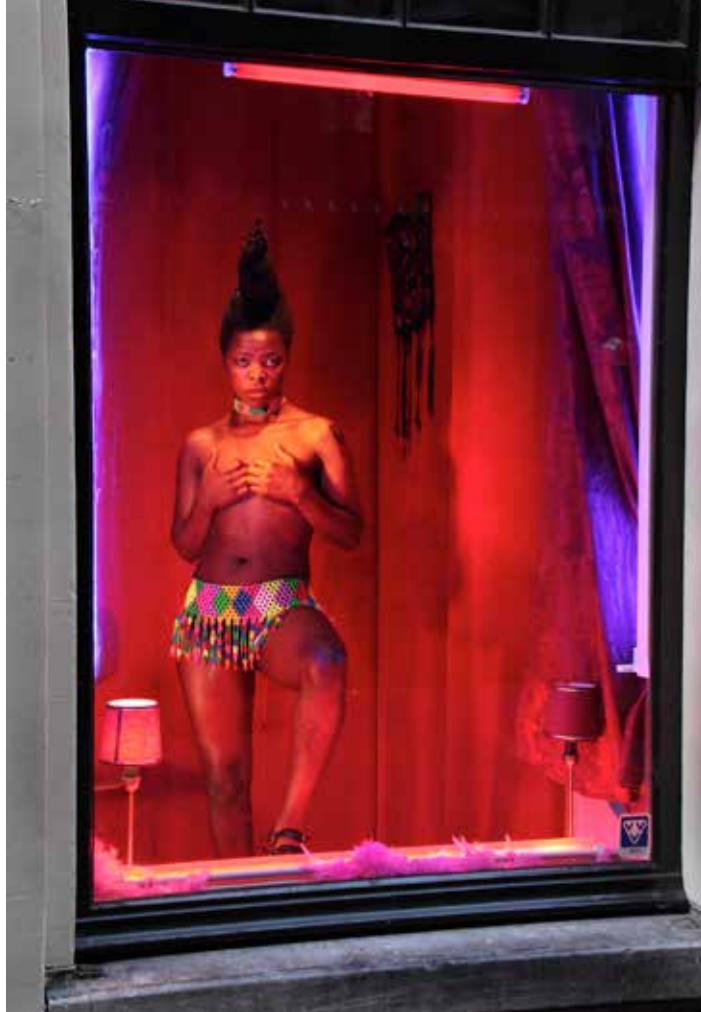
na. ”Huomasin, että valokuvaamisen kautta pystyin puhumaan siitä, mitä oli sisällä – tunteista, kivusta ja koke- muksista, joita olin käynyt läpi”, hän kertoi *Guardianille* 2020.

Hänen ensimmäinen sarjansa *Only Half the Picture* (2002–2006) käytti samaa työkalua muihin ihmisiin. Muholi kuvasi viharikosten kokijoita, näiden arpia, verta ja sairaalasänkyjä mutta myös toveruutta sekä suorasukaista lesbohalua.

Kaksi vuosikymmentä myöhemmin Muholi on haluttu taiteilija ympäri maailmaa. Hänen kuviaan on ollut esillä muun muassa Venetsian biennaalissa, Documenta 13:ssa, Berliinin Gropius Baussa ja Lontoon Tate Modernissa, ja niitä löytyy niin Guggenheimin, MoMan kuin Victo-

Muholin valokuvat ovat yhtä aikaa dokumentaarisia, henkilökohtaisia ja kantaaottavia. Kuvissa teokset *Miss Lesbian II* (2009), *Balindile IV* (2017), *Massa and Minah II* (2008) ja *MaID IV* (2018).

Valokuvataiteen museon Muholi-näyttelyn nimi Zazise tarkoittaa zulun kielellä ”tehdä itsensä tunnetuksi” ja ”hankkia tietoa”. Näyttelykokonaisuuteen kuuluu teoksia Muholin koko uralta, muun muassa kuvien teokset *Xiniwe I* (2016), *Julile I* (2016) ja *Being (T)here I* (2009).

ria and Albert -museon kokoelmista. Vuonna 2018 kulttuurijulkaisu *1843* kuvaili häntä ”Etelä-Afrikan suurimmaksi kansainväliseksi taide-tähdeksi **William Kentridgen** ja **David Goldblattin** jälkeen, molemmat sukupolvea vanhempia valkoisia miehiä”.

Sitaatissa mainittu valokuvaa- ja Goldblatt (1930–2018) oli Muholin ensimmäisiä opettajia. Ensimmäisen teossarjansa jälkeen Muholi opiskeli Goldblattin perustamassa Market Photo Workshopissa Johannesburgissa.

Opiskeluaika oli Muholin mukaan tärkeä paitsi hänen kuvaustapansa hienosäädölle. Se tarjosi myös tilan dialogiin muiden valokuvaajien kanssa. ”Yhteyden kautta tapa tehdä töitä muuttuu”, Muholi totesi *Guardianin* haastattelussa.

Mustien naisten paikkoja

Yhteydellä ja yhteisöllä on korostunut merkitys Muholin työskentelyssä.

Haastatteluissa hän korostaa kuvattiensa osallisuutta teoksissa. ”En työskentele ’kohteiden’ kanssa”, hän sanoo Carnegie-museon videohaastattelussa, jossa mukana on myös **Lerato Dumse**, yksi hänen kuvissaan poseeranneista henkilöistä.

Läpi uransa Muholi on dokumentoinut erityisesti eteläafrikkalaisten lesbojen, homojen, queer-ihmisten, trans- ja intersukupuolisten elämää. Valokuvaaja on itse sukupuolieltaan ei-binäärinen ja kokenut samoja ihonväriin, sukupuoliin ja seksuaalisuuteen kohdistuneita loukkauksia kuin kuvattavansa. Hän on osa kuvissaan esiintyvää yhteisöä. Muholin retrospektiivin Tate Moderniin 2020 kuratoinut **Sarah Allen** kutsuikin näyttelyä ”perhealbumiksi”.

Perhealbumi tulee mieleen siksi, että Muholin kuvat ovat usein mustavalkoisia ja ihmiset poseeraavat niissä vakavina ja suoraan kameraan katsoen. Nimi saa kuitenkin ironisen merkityksen, kun se liite-

tään Muholin kuviin kotiapulaisesta tai seksityöläisestä: ne ovat mustalle naiselle osoitettuja paikkoja yhteisön ulkopuolella esiintyvässä todellisuudessa, laajemmassa eteläafrikkalaisessa perheessä.

Perhealbumi ei olisi perhealbumi ilman kuvaajaa itseään. Uransa toisella puoliskolla Muholi on kuvannut omakuviaan sarjaan *Somnyama Ngonyama – Hail the Dark Lioness* (2012–). Hän poseeraa muun muassa kaivostyöläisen asussa ja kääriytyneenä huopaan.

Kipu on yksi omakuvien kerroksista. Kaivostyöläisen kypärä ja lasit viitannevat vuoden 2012 Marian kaivosalueen verilöylyyn, jossa poliisit ampuivat lakkoilevia työläisiä ja tappoivat heistä 34. Huopa on eteläafrikkalaisen poliisilaitoksen sellistä.

Ministeri paheksui

Muholi esittelee itsensä haastatteluissa usein visuaaliseksi aktivistiksi. Hänen

töidensä poliittinen terä näkyy niin kuvausprosessissa, kuviin ujutetuissa viittauksissa kuin siinä, kenet hän valitsee kamerasi eteen.

Eikä kuvien poliittisuus ole mennyt ohi valtion edustajilta. Vuonna 2010 ministeri **Lulu Xingwana** käveli ulos näyttelystä, jossa oli esillä Muholin kuvia alastomista lesbopareista. Xingwanan mukaan näyttely oli ”moraaliton, loukkaava ja kansakunnan rakentamisen vastainen”.

Syrjinnän vastaiset lait kertovat ehkä valistuneesta hallinnosta, mutta vallassa olevat eivät aina nojaa samaan tarinaan. Muholin kuvat paljastavat repeämän aatteiden ja käytäntöjen välillä, piiloon siivotun historian virallisen historian sisällä.

Zanele Muholi: Zazise, 4.2.–29.5., Valokuvataiteen museo, Helsinki

”JÄÄMEREN radan ympärillä käyty keskustelu vauhditti tätä taiteellista projektia, mutta meni hetki, että löytyi oma tapa yhdistellä itselle tärkeitä asioita.”

Noin neljän vuoden ajan **Sámi Hustler** on yhdistänyt saamelaisuuden ja graffitit. Päätökseen tehdä taidetta taiteilijanimen takaa vaikutti, että monet Hustlerin teokset ovat paikoissa, joissa ne eivät varsinaisesti saisi olla. Mielessä kävi myös saamelaisyhteisön pienuus ja halu pitää arkiminä erillään taiteesta.

Suomalaisten tuntemus saamelaisten kulttuurista ja historiasta on melko pinnallista. Sámi Hustlerin teokset muistuttavat, että on mahdollista arvostaa perinteitä ja olla kiinni ajassa. Urbanista katutaiteesta ponnistavat teokset käsittelevät useita ikuisuusaiheita, joiden ympärillä käydään keskustelua vuodesta toiseen. Osa teosten aiheista taas on reaktiota päivän keskusteluun.

”Kun **Sami Hedberg** mollasi saamenkielisiä uutisia, piti käydä sitten maalaamassa graffiti, jossa oli Hedberg mukana.”

Hustler viittaa vuoden 2019 *Kokovartalomies*-ohjelman sketsiin, jossa Hedberg oli puettu ja ehostettu seksistisen halventavasti naiseksi, joka luki uutisia muka-saameksi. Sketsin vitsihuumorista puuttuivat vitsit ja huumori.

Hedbergin esittämä karikatyyri ei ole suinkaan ensimmäinen tai ainoa esimerkki siitä, kuinka saamelaisia kuvataan alentavasti suomalaisessa mediassa. Suhtautuminen näihin hahmoihin riippuu paljolti siitä, hahmottaako kaikkia tapaukseen vaikuttavia valtakelijöitä.

Hustler myöntää itsekkin naura-neensa lapsena *Pulttibois*-sarjan nunnuka-sketsihahmoille koska, no, hahmot olivat hassuja. Samalla kuitenkin painoi se, että ”äiti oli ihan romuna niistä”. Ymmärrys äidin ahdistuksen syistä kasvoi ajan myötä, muun ymmärryksen kasvaessa.

Kolonialismin aika on ohi

Useimpien käsitykseen suomalaisuudesta ei kuulu, että suomalaiset olisivat jollain tavoin sekaantuneet kolonialismiin. Kuitenkin läpi itsenäisen Suomen historian saamelaiset ovat jääneet jalkoihin, kun on rakennettu kansallista yhtenäiskulttuuria ja vaalittu unelmaa yhtenäisestä kansasta. 2000-luvulla keskustelu saamelaisten asemasta ja oikeuksien kunnioittamisesta on kuitenkin noussut julkiseen keskusteluun uudella tavalla.

Saamelaiset taiteilijat ovat astuneet julkisuuteen. Hetken aikaa Helsingissä

on mahdollista nähdä saamelaista taidetta kahdessa hyvin erilaisessa näyttelyssä Kansallismuseossa ja Loukkogalleriassa.

Aikaisemmin Sámi Hustler on maalannut teoksiaan julkiseen tilaan, mutta nyt hänen ensimmäinen näyttelynsä *Tiõrv! Mon leäm..* on esillä Loukossa, Helsingin Kalliossa. Näyttelyn nimi viittaa graffitikulttuurissa ikoniseen asemaan vakiintu-

neisiin Hello, my name is -tarroihin, kieleksi on vain vaihtunut koltansaame.

Näyttelyn teokset siirtävät graffitietiettiikkaa eri tavoin galleriatilaan ja leikittelevät sillä. Vaikka katutaide on aina vaikeuksissa siirtyessään pois kadulta, löytyy näyttelystä muistuma katutilasta esimerkiksi STOP-liikenne-merkin muodossa. Liikennemerkin lisätty Colonialism-tägi muuttaa mer-

kin merkityksen, mutta säilyttää siihen sisältyvän käskyn.

”Olen aika randomisti ilmaissut itseäni. Tuonut esiin vaikka ILO169-sopimuksen ratifioimiseen liittyviä asioita”, Hustler toteaa.

YK:n Kansainvälisen työjärjestö ILO:n vuonna 1989 laatima sopimuksen numero 169 tarkoitus on turvata alkuperäis- ja heimokansojen yhdenvertainen kohtelu kansallisvaltioiden muihin väestöryhmiin – ja erityisesti valtaväestöön – suhteuteutettuna. Vaikka Suomi allekirjoitti sopimuksen heti tuoreeltaan, sitä ei ole ratifioitu eli saatettu voimaan. Tämä sopimuksen ohittaminen on ollut yksi konkreettinen, mutta myös symbolinen kuoppa matkalla kohti saamelaisten oikeuksien tunnustamista.

Tiõrv! Mon leäm.. -näyttelyssä ILO169 näkyy *Ratify it* -teoksessa, joka yhdistää saamelaiseen kulttuuriin linkittyvän luontokuvaston ja tavallisesti kaupungeissa nähtävän täägämisen.

Kieli on kulttuurin perusta

Sámi Hustlerin teoksissa nähdään myös saamenkielisiä sanoja. Koska kieli on yksi kulttuurin perustavista rakennuspalikoista, Hustler haluaa tarjota erityisesti nuorille saamelaisille tarttumapintaa ja esimerkkejä siitä, kuinka kieli voi elää ajassa.

Saamenkielten aseman uhanalaisuuteen vaikuttaa edelleen se, että 1940-luvulta 70-luvulle koulukodeissa kiellettiin saamen kielen puhuminen ja saamelaisiin iskostettiin häpeää omasta kielestä ja kulttuurista. Sukupolvien yli jatkunut katkos kielen siirtymisessä oli tuhoisa, ja noita tuhoja pyritään korjaamaan edelleen. Tähän työhön Sámi Hustler kantaa oman kortensa.

”Haluan, että junnut olisivat ylpeitä omasta kielestään. On upeaa, jos

Sámi Hustler suunnitteli vuoden 2022 Skabmagovat-festivaalin julisteen, jossa nähtiin myös filmikelan ja pommin yhdistävä kuva.

Sanan valta

Vaikka taide toisinaan tuntuu tehottomalta tavalta välittää tietoa, sen voi avulla välittää ymmärrystä. 2000-luvulla taide on ollut tärkeässä roolissa kun saamelaisten asemasta on herätelty keskustelua.

TEKSTI JARI TAMMINEN

JOS REVITÄÄN AUKI JO
VÄHÄN PARANTUNEITA
ARPIA, NIIN SE UOI
Kyllä SATUTTAA.

yksikin nuori innostuu teoksistani, et-
tä ’hitto toi sana on bommattu makees-
ti’, ja lähtee tuomaan omia juuriaan
aktiivisemmin esille.”
Menetetyn palauttaminen ei onnis-
tu yhdellä taikatempulla, vaan kyse
on pitkästä ja monimutkaisesta pro-
sessista. Se tarvitsee erilaisia ääniä,

joista jotkut voivat välittyä tussin ja
spraykannun välityksellä.
”Olen fiiliksissä siitä, että saame-
laista kulttuuria ja taiteilijoita on nos-
tettu esiin viime vuosina. On hyvä, että
saamelaisten asemasta keskustellaan,
mutta jos revitään auki jo vähän pa-
rantuneita arpia, niin se voi kyllä sa-
tuttaa. Se olisi kaikkien keskusteluun
osallistuvien hyvä ottaa huomioon.”

Tiörv! Mon leäm.. Helsingin Loukko-
galleriassa 6.2. saakka

Sámi Hustler on myös mukana
Vuáittu! | Vuáitt! | Vuoitu! | Voitto!
– Saamelaista taidetta ja aktivismia
-näyttelyssä Helsingin Stoassa 9.3.-24.4

Saamelaisten kansallispäivä on 6.2.

Yksityiskohta Outi Pieskin teoksesta 47 etsityintä esiäitiä.

Palautus ja pahoittelu

LOKAKUUSSA 2021 Kansal-
lismuseossa auennut *Kotiin-
paluu*-näyttely esittelee
museon kokoelmien saame-
laista esineistöä sekä saamelaista
nykytaidetta. Näyttely on osa pro-
sessia, jossa museon kokoelmien
saamelaisesineistö siirretään saa-
melaimuseo Siidan haltuun.
Repatriaatio on osa laajempaa
prosessia, jossa korjataan kolonialis-
min perintöä. Siirtomaaisännät ovat
surutta omineet alusmaiden kult-
tuurista perimää ja esineistöä. Lu-
kuisten eurooppalaisten museoiden
kokoelmiin kuuluu aineistoa, jonka
omistusoikeus ei museolle miten-
kään kiistattomasti kuulu. Tältä ei
olla välttytty Suomessakaan.
Yksi kadonneen ja aktiivisesti
kadotetun saamelaisten historian
symboli on sarvilakki. Sarvilakki
eli *ládjogahapir* oli saamelaisnais-
ten 1900-luvun alkuun käyttämä
päähine. Näyttävien lakkien käytön
loppumisen todennäköisenä syy-
nä pidetään vaatimattomuutta ko-
rostavan lestadiolaisen kulttuurin
vaikutusta. Vaikka myös lestadio-
laisuuteen kääntyneet saamelaiset
itse osallistuivat sarvilakin käytöstä

luopumiseen, tätä voi kehitystä pi-
tää erinomaisena esimerkkinä siitä,
kuinka valtakulttuuri helposti tallaa
pienemmät jalkoihinsa. Sarvilakin
tilalle naisten päähineeksi vakiintui
vaatimattomampi päänmyötäinen
päähine.
Kansallismuseon näyttelytilaa
dominoi **Outi Pieskin** teos *47 etsi-
tyintä esiäitiä*. Dokumentaarisia
kuvia vanhoista sarvilakeista pop-
taiteen estettiikkaan yhdistävä teos
on syntynyt Pieskin ja tutkija **Eeva-
Kristiina Harlinin** yhteistyön kaut-
ta. Kaksikon vuosien tutkimustyö
museoiden kokoelmissa ja arkistois-
sa lukuisissa maissa on tuottanut ai-
neistoa ja ymmärrystä tästä kadon-
neesta päähinetyypistä. Kerättyä
tietoa on taideteoksen ohella välitet-
ty edelleen myös työpajojen avulla.
Kotiinpaluu-näyttelyssä pitkät
perinteet, mennyt ja nykyinen koh-
taavat tavalla, joka on omiaan lisää-
mään ymmärrystä kulttuurista, jota
suomalaisten tulisi oppia ymmärtä-
mään – tai vähintään tiedostamaan
sen olemassaolo.
Máccmōš, maccâm, máhccan
– kotiinpaluu Kansallismuseossa 27.2.

VOIMA.FI – MYÖS ÄÄNI- JA
VIDEOSISÄLTÖJEN KOTI

Tutustu Voiman laajaan sisältötarjontaan! Tuotamme ja
jakelemme vastaisuudessa entistäkin enemmän
audiovisuaalista sisältöä.

Uudistus on painottunut podcast- ja äänisisältöihin. Tulevaisuudessa
teemme myös lisää videoita.

Sisällöt tarjoavat moniäänisiä ja kiinnostavia näkökulmia aiheisiin,
jotka ovat tuttuja lehdestä. Sivuiltamme yleisö löytää myös sisältöjä,
joita ei julkaista lehdessä ollenkaan.

Voiman podcastit: jalkapalloa, luovuutta,
kulttuuripolitiikkaa ja mediakritiikkiä

Voiman podcastit tarttuvat mielenkiintoisiin aiheisiin rohkeasti.

Riikka Hiltusen *Puhu minulle luovuudesta* on sukellus musiikilliseen
luovuuteen. **Johanna Ruohosen** ja **Kaisu Tervosen** *Jälkipelit*
keskittyy jalkapalloon. **Maija Alanderin** ja **Vilppu Rantasen**
Sanavalta käsittelee julkista puhetta, kieltä ja yhteiskuntaa.
Tuomas Rantasen podcastissa *Teatterin politiikkaa & politiikan*
teatteria käsitellään esittävän taiteen teosten ajankohtaista
yhteiskunnallisuutta sekä tähyilläään politiikan teatralisuuden
suuntaan.

Voimaa yhteistyökumppaneista

Voima jakaa myös yhteistyökumppaneidensa sisältöjä alustoillaan.
Yhteistyökumppanien sisällöt eivät ole toimituksellista sisältöä, vaan
julkaisuja, joille Voima tarjoaa näkyvyyttä sekä tuotannollista ja
teknistä tukea.

Tämänhetkisiin yhteistyökumppaneihin lukeutuu palkitun *AntroBlogin*
Radio Antro, joka kommentoi elämää ja maailmaa antropologis-
esta näkökulmasta sekä upouusi Suomen Antropologisen Seuran
toimittama *Antropodi*.

Riku Junttasen (@kaikkipaskaksi) *Kaikki Paskaksi & Ystävät*
tarkastelee yhteiskunnallisia ongelmia meemikulttuurin kautta.

Lisäksi teemme yhteistyötä suosittu *Tarinoita Piritorilta* -podcastin
kanssa. Se paneutuu tapetilla oleviin ajankohtaisiin teemoihin, kuten
rasismiin, addiktioihin, syrjäytymiseen, seksiin ja uskoontuloon.

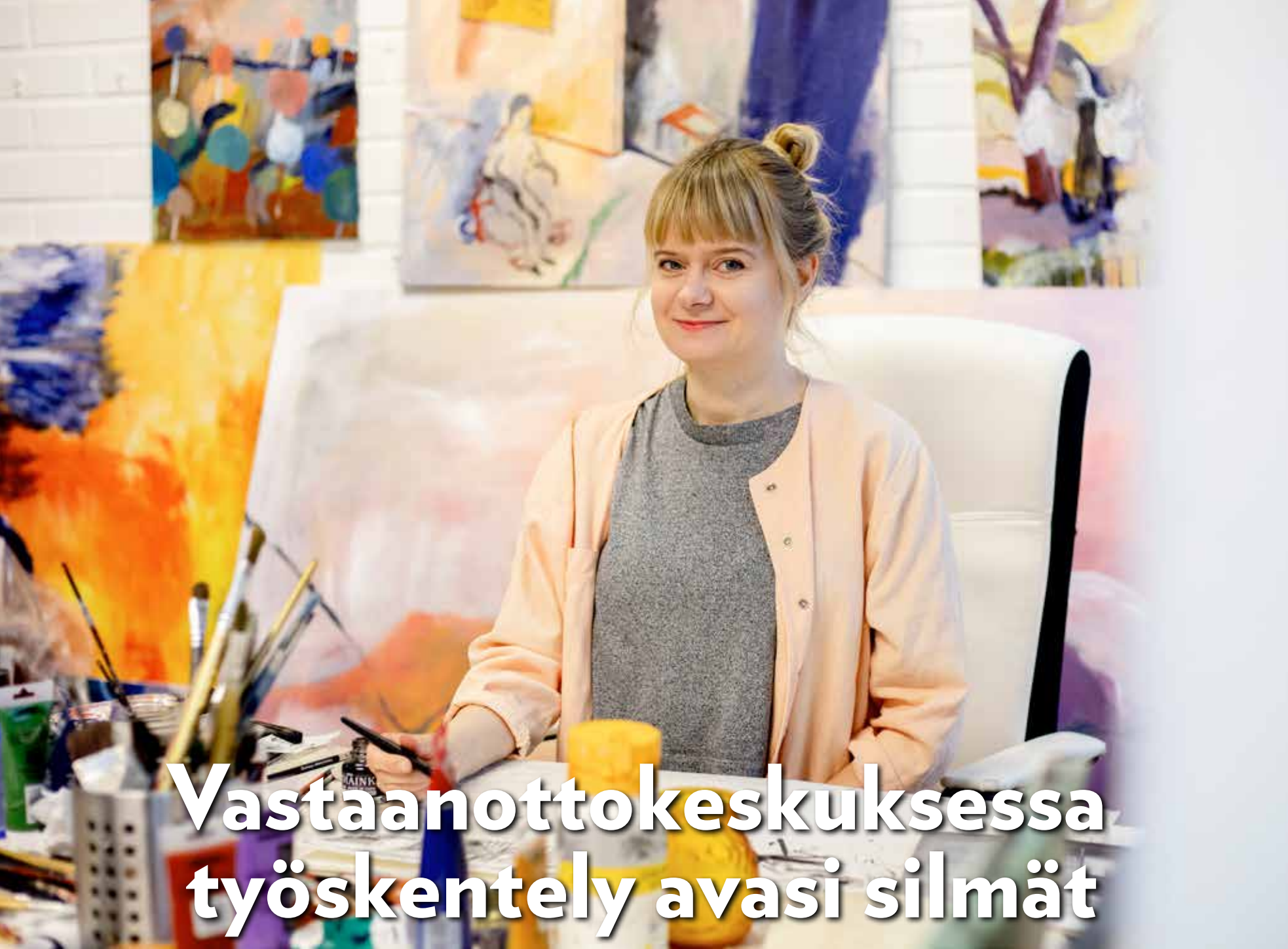
Kuuntele myös Voiman artikkeleita

Näiden podcastien lisäksi Voima tulee tarjoamaan ääniversioita
artikkeleistaan lisätäkseen journalismin saavutettavuutta ja
palvellakseen äänisisältöjen ystäviä paremmin.

Äänisisällöt osoitteessa voima.fi/audio ja muilla
alustoilla kuten Spotify, Google- ja Apple Podcasts.

KUUNTELE:
voima.fi/audio

Vastaanottokeskuksessa työskentely avasi silmät

Suvi Ermilä piirsi kohtaamastaan surumielisen sarjakuva-albumin.

TEKSTI MIIA VISTILÄ KUVA PINJA NIKKI

SARJAKUVA-ALBUMI *Vastaanottokeskus* (Suuri Kurpitsa 2021) kertoo elämästä vastaanottokeskuksessa ja sen työntekijöiden arjesta. Samalla se kuvaa sitä, miten ihmiset puhuvat toistensa ohi ja tunnelmat tihenevät hiljaisuuden äärellä. Kokonaisuus on surumielinen, jäyhä ja pysähtynyt. Sosiaaliset torjunnat ja kiusalliset hetket välittyvät tehokkaasti ruuduista. Tällaiset tunnelmat ovat tuttuja **Suvi Ermilän** aiemmistakin albumeista.

”En kovin tarkkaan käsikirjoita etukäteen, alan tehdä ja katson mitä tulee. Piirrän jokaisen ruudun erikseen, yhdistelen ja värityn tietokoneella.”

Vastaanottokeskus ei ole dokumentti, vaikka Ermilä on saanut hahmoihin inspiraatiota tapaamistaan ihmisistä. ”Tunnistan jokaisessa hahmossa jotain itsestäni, riippuen päivästä ja tilanteesta”, taiteilija paljastaa.

Ermilä mietti sarjakuvaa tehdessään paljon sitä, kuka

saa kertoa kenenkin tarinaa. Uusintaako hän valtasuhteita kertoessaan heikommassa asemassa olevien elämästä?

”Tällainen pohdinta jopa lamaannutti hetkeksi, pohdin

POLIITTINEN PAINOSTUS RATKAISEE ENEMMÄN KUIN EETTINEN KULUTUS.

voinko ollenkaan tehdä tällaista albumia. Sitten päätelin, että niillä, joilla on mahdollisuus, on myös velvollisuus käyttää ääntään niiden puolesta, jotka saavat äänensä huonommin kuuluviin.”

Albumissa painottuu kuitenkin vastaanottokeskuksen työntekijöiden näkökulma.

”En koe, että olisin uskotavasti osannut asettua turvapaikanhakijan asemaan”, Ermilä jatkaa.

Todellisuudessa Ermilän työ Helsingin kaupungilla turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksessa oli sarjakuvasta välittyvää kuvaa iloisempaa. Työyhteisö oli hänestä oikein mukava.

”Se oli ensimmäinen työpaikkani, jossa koin todella olevani oikeassa paikassa. Olin sitä ennen työskennellyt lastensuojelussa ja vanhustyössä. Tykkäsin vastaanottokeskuksessa työskentelystä eniten, vaikka olihan se rankkaa. En ollut kohdannut sellaisia sotaan liittyviä asioita sitä ennen kuin elokuvissa.”

Keskustelut työkaverien kanssa auttoivat suuria elämän ja kuoleman kysymyksiä kohdatessa. Työ itsessäänkin toi iloa: erilaisten ihmisten tapaaminen, eri kulttuureista oppiminen ja ihmisten auttaminen oli palkitsevaa. Varsinkin ennen suurta turvapaikanhakijasumaa 2015 aikaa oli ihmisten hen-

kilökohtaiseen tukemiseen enemmän.

Virkamiehen dilemma

2015 Suomeen saapui yli 32 000 turvapaikanhakijaa. Tyypillisesti 2000-luvulla hakijoita on saapunut alle kuusi tuhatta vuodessa.

”Ihmiset nukkuivat patjoilla lattialla. Onneksi paljon vapaaehtoistyöntekijöitä tuli apuun.

”Harmitti, kun ei ehtinyt keskittymään tarpeeksi auttamaan ihmisiä henkilökohdalla tasolla, vaan piti keskittyä vain majoittamiseen, siirtoihin ja muihin arjen perusasioiden järjestämiseen. Esimerkiksi haavoittuvassa asemassa olevia asiakkaita, kaupan uhreja, ei ehtinyt huomioida niin hyvin kuin normaalisti”, Ermilä kertoo.

Sarjakuvaan ovat valikoituneet juuri työn synkät puolet.

”Sarjakuva kuvaa sitä virkamieselämän moraalista dilemmaa, että haluaisi auttaa

— Suvi Ermilä —

- s. 1985
- sarjakuvat: *Vastaanottokeskus* (2021), *Jälki* (2018), *Hauho* (2017)
- Taiteen maisteri Aalto yliopistosta, sosionomi (AMK)
- työskennellyt myös lastensuojelussa ja vanhustyössä

enemmän, mutta resursseja on liian vähän.”

”Eivät ole tottuneet tekemättömyyteen”

Kentältä katsottuna turvapaikkahakemusten käsittelyä pitäisi nopeuttaa.

”Pahinta on, kun ihmiset joutuvat odottamaan päätöstä kuukausia, jopa vuosia. Laitosmainen ympäristö ei ole ihmiselle hyväksi, yksityisyyttä ja autonomiaa on kovin vähän. Esimerkiksi ruokaa ei laiteta itse, vaan laitoskeittiön valmistaamat ateriat syödään ruokasalissa. Maahan saapuneet ihmiset eivät ole tottuneet olemaan päivisin tekemättä mi-

Vastaanottokeskuksesta välittyvät hyvin kiusalliset hetket.

tään. Henkisen hyvinvoinnin vuoksi turvapaikanhakijoiden täytyisi heti päästä jollakin tapaa kiinni ympärillä olevaan yhteisöön ja yhteiskuntaan. Työluvan saamiseen kuluu kuukausia, eikä vastaanotto-keskuksessaakaan yleensä ole heille työtä.”

Voidakseen työskennellä Suomessa turvapaikanhakijat tarvitsevat erillisen työntekooikeuden. Työntekooikeus alkaa kolme tai kuusi kuukautta turvapaikkahakemuksen jättämisen jälkeen riippuen siitä, onko hakijalla pystynyt esittämään aidoksi todennetun passin.

”Vasta vastaanottokeskuksessa työskentelyn aloitettuani tajusin, miten hieno ja tärkeä asia passi on. Meille on itseltään selvää, että saamme passin ja voimme poistua maasta. Mikä vapaus! Se on todellinen etuoikeus eikä monille mahdollista. Monille ei ole laillisia reittejä päästä maasta pois, siksi ihmiset käyttävät salakuljettajia.”

Suomeen on syntynyt paperittomien varjo yhteiskunta. Moni kielteisen päätöksen saanut on jäänyt laittomasti maahan, koska ei ole uskaltanut palata. Ermilä toivoisi prosessiin kohtuullisuutta ja hakijoiden kokonaistilanteen parempaa huomiointia.

”Monelle on syntynyt kiinteitä siteitä Suomeen niiden vuosien aikana, joina ovat odottelleet lupia. He ovat oppineet kielen, opiskelleet, saaneet työn ja perhesiteet. Kuitenkaan tämä ei johda oleskelulupa, koska tausta turvapaikanhakijana tai paperittomana. Systeemi on hyvin jäykkä. Olisi kaikkien etu, että ihmiset jot-

ka ovat rakentaneet elämänsä tänne, saisivat jäädä.”

Turvapaikanhakijoita pakheksuville Ermilällä on viesti: ”Jos sinä tai perheesi olisitte vaarassa tai vainottuja, mitä itse tekisit?”

Aihe taipui taiteeksi vasta etäältä

Ermilä lopetti työt vastaanottokeskuksessa vuonna 2019. Sarjakuvaa Ermilä alkoi tehdä aiheesta vasta sen jälkeen.

”Vasta kun sain etäisyyttä työhön, vain tehdä siitä taidetta. Osallistuin kyllä vapaajakallani turvapaikka-asioihin liittyviin mielenosoituksiin, mutta olisi ollut vähän liikaa, jos olisin ensin tehnyt päivän töitä ja vapaa-ajallani työhöni liittyvää sarjakuvaa.”

Ermilä ei kyynistynyt työhön tai palanut loppuun.

”Pidin työstä ja koin voineeni vaikuttaa, mutta vuosien jälkeen työ alkoi toistaa itseään. Kaipasin muutosta ja sitä, että voisin tehdä vain yhtä asiaa.”

Ermilä oli työn ohella opiskellut Aalto-yliopistossa visuaalista kulttuuria ja nykytaidetta ja sarjakuvan tekemistä ja tehnyt kaksi sarjakuva-albumia. 2017 ilmestynyt *Hauho* kuvaa synkää perhedynamiikkaa kesämökillä, *Jälki* (2018) ihmisten välisiä arkisia kohtaamisia ja niiden jättämiä muistoja.

Nyt Ermilä hoitaa lastaan kotona ja hakee apurahoja seuraavaan sarjakuva-albumiin. Tulevaisuudessakin hän haluaa yhdistää taiteen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen.

Identiteetti ja muita itsepetoksia

TEKSTI MIIA VISTILÄ

KASVAMME YMMÄRTÄMÄÄN itseämme ja meitä ympäröivää maailmaa kulttuurissamme kerrottujen tarinoiden avulla. Kerromme tarinoita myös itsestämme. Esitämme identiteettiämme todelliselle ja sisäistetyille yleisölle, ja alamme uskoa omiin, todellisuudesta osan pois rajaaviin tarinohimme.

Millenniaalien tarinaympäristöä perkaa yhdysvaltalainen toimittaja ja tosi-tv:n varhaisaikojen teinitähti **Jia Tolentino**. Hän on suorasukainen ja itsekriittinen katsoessaan

niiden tarinoiden taa, jotka hallitsevat angloamerikkalaisen kulttuuripiirin huomassa kasvaneita.

Ensimmäinen valheellinen peili on tietysti internet ja sitä seuraavat sosiaaliset mediat: ”Vähän kuin meidät olisi viety tähystystorniin, josta näkee koko maailman, mutta käteen olisi annettu kiikari, joka saa kaiken näyttämään omalta heijastukseltamme.”

Analyysiin pääsevät myös suositut tötökirjat ja naisista kertovat kirjallisuuden klassikot. #metoo-liikekin tyypistää yksilölliset kokemukset valmiiseen tarinamalliin. Liikunnan, seksuaalisuuden ja menestyksen yhdistäviä tuotteita käsitellään myös, samoin taloudellisia vedätyksiä. Uskonnon Tolentino rinnastaa ekstaasiin.

Esseet valaisevat yhdysvaltalaisen kulttuurin eri ulottuvuuksia uutistarjontaa syvällisemmin ja tarjoavat tälläkäläisellekin lukijalle inspiraatiota omien peiliensä vi-
noumien tunnistamiseen.

Jia Tolentino: Trikkipeili
– Ajatuksia aikamme itsepetoksesta
Suom. Aura Nurmi
Into 2022, 352 s.

Kirja-arviot

Hauskasti naisvihasta

TEKSTI SILJA SEPPÄLÄ

VIIME VUOSINA naiset ja muunsukupuo-
liset ovat rynnänneet estradeille, vaikka
komiikan ala on ollut perinteisen miehi-
nen. Koomikko, some-tähti **Eve Kulmalan**
(s. 1998) teos *Hauskan tytön käsikirja* on ty-
töille suunnattu feministinen selviytymis-
opas. Instagramissa julkaisemistaan sket-
seistään julkisuuteen ponnahtanut Kulmala
on tarttunut videoissaan ajankohtaisiin ai-
heisiin imitoiden epäkohteliaiden ihmisten
arkkityyppejä.

Oppitunneiksi nimittämässään luvuissa
Kulmala käsittelee tyttöyttä, ableismia, anti-
rasismia, representaatiota ja diversiteettiä
– siis intersektionaalisen feminismin perus-
kauraa.

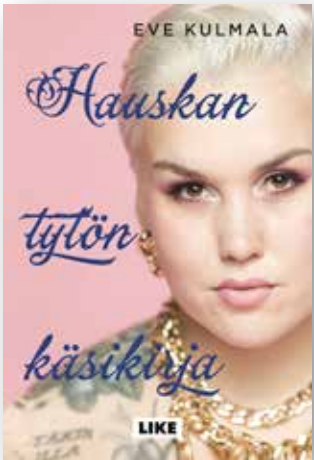
TEOS AVAA FEMINISMIN käsitteitä ajan-
kohtaisten ja yhteiskunnallisten esimerk-
kien kautta. Kiinnostavinta teoksessa ovat
Kulmalan kokemukset komediaklubeilla,
joilla miehiä on suuri enemmistö. Naisten
ammattitaitoa epäillään ja kesäteattereiden
kapeat naisroolit osoittavat, kuinka nais-
viha rehoittaa koomikko- ja teatterialalla.
Kulmala avaa myös omaa naisvihaansa, jo-
ka on jo jäänyt menneisyyteen.

Omien ajattelutapojen ja asenteiden
muuttumisen pohtiminen luo tunteen, ettei
Kulmala missään vaiheessa asetu lukijan
yläpuolelle. Kulmala pohtii myös ansiok-
kaasti, miksi tyttönä tilan ottaminen on vai-

keaa. Ajatuksia herättävä aihe kirjassa on
punching up -teoria eli ylöspäin lyömisen
teoria, jonka mukaan vitsin kohteen täytyy
olla samaa viiteryhmää tai etuoikeutetumpi
kuin vitsin kertoja.

Ajoittain *Hauskan tytön käsikirja* sortuu
keskiluokkaiseksi voimaannuttavaksi tee
se itse -käsikirjaksi, vaikka teos kritisoikin
sellaisiin liittyvää individualistista kulttuu-
ria. Teoksen viimeiset kappaleet käsittelevät
tarkkanäköisesti myös luokkaa ja rasismia.
Kirja paranee loppua kohti.

Eve Kulmala: Hauskan tytön käsikirja
Like 2022, 110 s.

ongelmia, kuten **Jeff Bezosin** tai **Elon Muskin** tekemisiä, finanssikapitalismin sivuvaikutuksia tai kongolaisten kaivosten työolosuhteita.”

Median demokratisoitumisen hyvä puoli on se, että kaikki pääsevät ääneen. Huono puoli on se, että kaikki pääsevät ääneen. Rasistinen äärioikeisto ehti paaluttaa meemeilyn omaksi reviiirikseen melko tehokkaasti ennen kuin muut huomasivat saapua paikalle.

”Äärioikeisto sai monen vuoden varslähdön ja epäkorrektin huumorin avulla zizekiläisesti sanotusti ’nautinnon monopolin’. Sen huumori ruokkii loukkaavaa, rajojen rikkomisesta syntyvää nautintoa.”

Salokorpi huomauttaa, että ”trollioikeistoa ei voi vaientaa”, koska sen toiminta perustuu aina vastakkainasetteluun. Pikainen vilkaisu perinteisen median Facebook-seinien kommenttikenttien suuntaan näyttää,

millaiset tunnelmat netissä jyräävät. Journalistisen vastuun puolesta puhuva perinteinen media on jättänyt luomansa kaikukopat hyvinkin villiksi alueeksi.

Vaikka mediataloissa arvostetaan – ja janotaan – somen kautta tulevia klikkauksia, toimituksissa ei varata resursseja huolehtimaan median oman nimen alla käytävästä keskustelusta. Media on jättänyt itselleen elintärkeän toimintaympäristön trollaajien temmellyskentäksi.

Kaupallisuuden kirot

”Ilmaisu- tai taidemuotona meemeissä on todella vahva tee se itse -henki siksi, että niitä on vaan niin helppo tehdä. Ne kuuluvat samaan jatkumoon kopiokoneilla tehtyjen zinejen ja c-kasetille nauhoitettujen bändidemojen kanssa, mutta ovat kevyempiä ja nopeampia. Kuka tahansa voi tehdä meemin minuuteissa ja jakaa sen alustalla, jossa tavoittaa nopeasti satoja, tuhansia tai jopa miljoonia ihmisiä. Meemit ovat äärimmäisen demokraattinen taidemuoto”, Salokorpi toteaa.

”Tykkään myös siitä, että ne ovat taidemuoto, jota ei vielä oikein edes tunnusteta taidemuodoksi. Meemit ovat nopeasti kehittyviä, kaoottisia, anarkistisia, avantgardetaidetta puh-taimmillaan.”

Taiteellisen ilmaisun ohella erilaisia meemejä on hyödynnetty mainoksissa jonkun verran, ja meemeihin on sisällytetty kaupallista sisältöä. Kovin

yleistä tämä meemien kaupallistaminen ei kuitenkaan vielä ole.

Myöskään puoluepolitiikka ei vielä ole saanut niistä oikein kunnon otetta. **Obaman Hope**-julisteesta muodostui – nykytarkastelussa liikuttavan kömpelö – meemi, ja **Trumpin** MAGA-lippis on eittämättä kaikkien tuntemaksi tullut meemi. Vuoden 2020 Yhdysvaltain presidentinvaaleissa **Michael Bloomberg** kampanjoi meemien avulla, mutta kampanja epäonnistui. Monien mielestä ristiriita iäkkään miljardöörin ja hassuttelevien meemien välillä oli liian jyrkkä.

”On jotenkin ihanaa, että on vielä jotain, mikä ei ole kaupallista. Mutta tietenkin alustat, joilla meemejä jaetaan, ovat läpeensä kaupallisia”, Salokorpi toteaa.

Läpinäkyvyyden puute, salaiset algoritmit ja motivaatioiden hämäryys vaikeuttavat kaikkien näillä alustoilla toimivien elämää.

”Tilejä voidaan sulkea ilman varoituksia ja perusteluja. Tilanne on jokseenkin sama, kuin jos järjestäisi mielenosoituksia kauppakeskuksessa, josta omistaja voi heittää ulos ilman sen kummempia selityksiä. Sosiaaliset mediat ovat niin suuri osa ihmisten arkea, että niiden pitäisi olla julkinen palvelu – miten se sitten ikinä järjestettäisiinkään.”

Alustojen ylläpito perustuu pitkälti automatisoituihin prosesseihin. Varsinkin pienillä kielialueilla on turha kuvitella, että yhtiöiden palveluksesta löytyisi kielitaitoista henkilökuntaa. Tämä ei ole yhteiskunnan etu.

Salokorven Folkhem-yhtyeen *Ylin yhteinen nimittäjä* -kappaleen kohte-lussa nämä ongelmat tulivat hyvin esiin.

”Video oli hyvin meemimäinen, siinä kuvattiin internetkeskustelujen maailma lyhyinä sitaatteina. Video bannattiin YouTubesta. Ongelmana on, että algoritmi ei erota toisistaan vihapuhetta ja keskustelua vihapuheesta. Kuinka siis voi keskustella vaikka fasismista, jos ei voi käyttää sanoja tai viitata kritiikin kohteeseen? Mutta näillä alustoilla ja näillä ehdoilla toimimme.”

Salokorpi ei ole sitä mieltä, että kaikki valvonta pitäisi poistaa. Valvontaa tarvitaan, ja on hyvä, että esimerkiksi vihanlietsontaan puututaan. Sosiaalisen median alustojen ongelma on, että ne ovat kasvaneet ennennäkemättömän nopeasti, eivätkä yhtiöt todellisuudessa kannu vastuuta alustoilla jaetusta materiaaleista. Kunnollinen valvominen ja vastuu vaatisi työntekijöitä ja maksaisi rahaa. On halvempaa ulkoistaa vastuu käyttäjille ja algoritmille.

Vaikka kaikissa alustoissa on omat ongelmansa, Salokorpi on kuitenkin sitä mieltä, että niillä on järkevää osallistua keskusteluun.

”Tilanne ei ole optimaalinen, mutta tässä me nyt ollaan.”

Kyösti Salokorpi: Elä, naura, tuota voittoa osakkeenomistajille – Myöhäiskapitalismin taskukartasto. Vastapaino 2021, 165 s.

Lisää meemeistä Kaikki paskaksi & ystävät -podcastissa osoitteessa voima.fi

ILMOITUS

HEI SIRI, KUKA MÄÄRITTELEE IHMISOIKEUTENI?

ON AIKA NÄPPÄRÄÄ kysyä Sirltä lähimmän pizzerian tai bussipysäkin sijaintia ilman näpyttelyä. Väliittömästi kännykän näytölle ilmestyy lista ravintoloista tai kartta reittiohjeineen tai miellyttävä ääni kertoo vastauksen sekunnissa. Wow!

Tekoälyä hyödynnetään arkielämässä jo yllättävän paljon. Ääniohjattavien palvelujen lisäksi tekoälyä käytetään terveydenhuollossa syövän parantamisessa. Rahamarkkinoilla koneet ostavat ja myyvät osakkeita syötettyjen algoritmien mukaan. Valtion turvallisuutta voidaan tehostaa tekoälyn perustuvalla rajavalvonnalla. Tekoälyä on kokeiltu myös nälänhädän ja ilmastonmuutoksen torjunnassa.

Tekoälyssä kaikki perustuu valtavan suureen datamassaan, joka kerätään algoritmien laskennan pohjaksi. Tällä hetkellä kehitystä ohjaa taloudellisen hyödyn tavoittelu yhteiskunnallisen kokonaisedun sijaan. On arvioitu, että tekoälyn tuotto markkinoilla oli noin 125 miljardia euroa vuonna 2020. Iso motivaattori, mutta kuinka valjastaa kehitys ihmiskunnalle oleelliseen ja tärkeään?

Kaiken hyvän rinnalle on nostettava myös monet haasteet. Uudella teknologialla ei pidä tehdä kaikkea, mitä sillä voisi tehdä. Ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja yksityisyyden suoja ovat jou-tuneet koetukselle, kun meistä kerätään koko ajan tietoja meidän siitä tietämättä. Esimerkiksi missä olit sillä hetkellä, kun katsoit jostain sivustolta tiettyä tuotetta? Lista detaljeista on uskomatoman pitkä. Näitä tietoja yhdistellään ja myydään, jotta markkinointia voidaan kohdistaa yhä tarkemmin.

Lapset ja nuoret ovat saman kohdennetun markkinoinnin kohteena. Tähän Euroopan parlamentin enemmistö halusi jo muutosta digitaalisten palvelujen säädöasetuksissa (DSA). Myös aikuisille kohdennetussa markkinoinnissa tulisi herkät tiedot, kuten terveys tai uskonto, suojata.

Tekoälysovellutuksilla ei voi romuttaa yhteiskuntamme arvoja. Toisaalta kehitystä ei kannata pysäyttää, vaikka työrekryalgoritmien mennessä pieleen naisille on suositeltu matalapalkkaisempia töitä ja konekeskustelija on oppinut rasistiseksi tuskaisen nopeasti olemassa olevan datan pohjalta.

Järjestelmien vastuullisuutta ja ihmisoikeuksien toteutumista voidaan arvioida vain paremmalla läpinäkyvyydellä. Syksyllä otettiin hieno askel tähän suuntaan, kun UNESCO ja YK:n kaikki 193 jäsenmaata hyväksyivät tekoälyn eettiset suositukset. Myös Unicef on hyväksynyt ohjeet tekoälyn hyödyntämiseen lasten oikeudet huomioivalla tavalla, samoin OECD. Ja nyt: EU valmistelee maailman ensimmäistä tekoälylakia. Minulla on ilo olla mukana tekemässä tuota lainsäädäntöä - parempaa tulevaisuutta!

MIAPETRA
KUMPULA-NATRI
Europarlamentaarikko (sd)

miapetra.kumpula-natri@europarl.europa.eu | www.miapetra.fi
Twitter @miapetrakumpula | www.facebook.com/miapetra

Ilmaisetkin pelit ovat rahastuskoneita

Peliteollisuuden saalistajat aiheuttavat sosiaalisia ongelmia.

TEKSTI JULIUS HALME KUVA KAI TALVINEN

Kun pelaaja avaa lähes minkä tahansa nykypelin, hänelle aukeaa näkyvä: ”Uusi asekini NYT kaupan! Siirry kauppaan painamalla TÄSTÄ.”

Pelin sisäisessä kaupassa oikealla rahalla ostetaan *v-buckseja*, *COD pointteja*, *shardeja*, *crystalleja* tai krediittejä. Jokaisella pelillä on oma valuuttansa. Vasta valuuttaa hankittuaan pelaaja saa käsiinsä vain kosmeettisen muutoksen luovan skininsä. Tässä on kyse monetisaatiosta, eli keinoista ja mekanismeista saada pelit tuottamaan entistäkin enemmän rahaa.

Rahastusmekanismeja löytää erityisesti suurten pelitalojen, kuten Bethes-

dan, Activision Blizzardin, Electronic Artsin ja muiden pelijättien julkaisuisista. Vaikka ostopäätös on vapaaehtoinen, peliteollisuuden ansaintalogiikka on vuosikymmenten saatossa saanut jopa saalistajamaisia piirteitä.

Teollisuuden kyseenalaiset rahasammot

Pelimaailma on edennyt pitkälle siitä, kun videopelin hankinta rajoittui vain pelilevykkeen ostamiseen. Teollisuus mullistui vuonna 2004, kun ensimmäinen kuukausimaksullinen peli *World of Warcraft* julkaistiin. Tämän myötä

syntyi peli palveluna -ansaintamalli, jolla tavoitellaan jatkuvaa ja mahdollisimman pitkäkestoista tulovirtaa.

Etenkin suuret pelitalot ovat omakseen mallin. Ison budjetin peleissä rahastetaan mikrotransaktioilla eli pelin sisäisillä ostoksilla, joihin lukeutuvat myös *loot boxit* ja *battle passit*.

Pelaajat ostavat pelin sisäistä valuuttaa, joka on luotu kiertämään finanssi- ja uhkapelissäntelyä. Valuutalla voi ostaa päivityksiä profiiliinsa, kuten uusia pelihahmoja, asekinejä tai erilaisia liikkeitä, joista tunnetuimmat lienevät pelien ulkopuolellekin siirtyneet *Fortnite*-tanssit.

Visuaalisesti hedelmäpelejä muistuttavat *loot boxit* ovat yllätyslaatikoita, joista pelaaja voi saada harvinaisen peliesineen erittäin pienellä todennäköisyydellä. Vuonna 2019 tehdyn video- ja uhkapelien yhdistymistä tutkivan **David Zendlen** johtaman työryhmän tutkimuksessa todettiin, että pelitalot tienasivat *loot box* -mekaniikalla jopa 30 miljardia dollaria vuonna 2018.

Samassa tutkimuksessa todettiin, että *loot boxit* ovat aiheuttamassa 16–18-vuotiaiden uhkapeliriippuvuutta. Monien maiden poliitikot ovat heränneet yllätyslaatikoiden uhkapelimäiseen luonteeseen ja vaatineet niille sääntelyä.

Battle pass -mekaniikka luotiin pelien kuukausimaksun korvaajaksi 2010-luvun lopussa. Pelipassin ostaja saa pelaamisesta palkkioksi pelin sisäisiä esineitä. Mekaniikka sitouttaa pelaajia peliin lietsomalla fomo-ilmiötä, eli paitsi jäämisen pelkoa: *battle pass* -kausi kestää kuukaudesta pariin, minkä jälkeen kyseisiä esineitä ei enää saa haltuunsa muuta kautta.

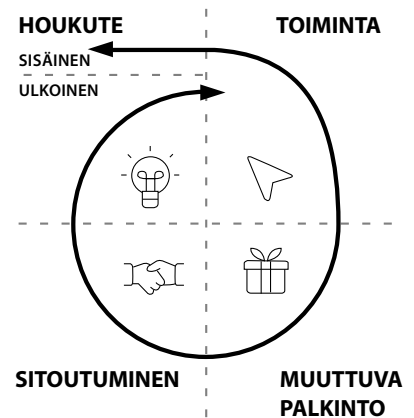
Käyttäytymispsykologisia koukkuja

Vaille jäämisen pelon lisäksi pelaajia saadaan koukutettua tuhlaamaan rahansa virtuaalikrääsään monilla muillakin keinoin. Toimittaja ja pelikriitikko **Jim Sterling** kuvaa videoesseessään *The Addictive Cost Of Predatory Videogame Monetization* näitä käyttäytymispsykologiaan pohjautuvia koukkuja epäeettiseksi, tarpeettomiksi ja aggressiiviksi.

”*Hook, habit, hobby*” eli koukku, tapa ja harrastus -mekanismi on rakennettu on metsästäämään ”valaita”, eli pelaajia, jotka saattavat käyttää tuhansia euroja pelin sisäisiin ostoksiin. Nämä viisi prosenttia pelaajista tuottavat tutkimusten mukaan puolet mikroostosten tuomasta liikevaihdesta.

Konseptissa koukku on yleensä erittäin houkutteleva tarjous, joka saa pelaajan käyttämään rahaa peliin ensimmäisen kerran, rikkoen jään ja sitouttaen pelaajan tuotteeseen. Pelaamisesta muodostuu tapa. Pelaajalle kaupataan tuotteita, jotka nopeuttavat pelissä etenemistä ja parantavat pelikokemusta. Pelistä muodostuu harrastus, jolloin pelaaja kokee, että

Koukku-malli

Start-up guru Nir Eyalin tuotesuunnitteluun kehitettyä koukkumallia sovelletaan laajasti myös pelien monetisaatiossa.

siihen on luonnollista sijoittaa aikaa ja rahaa. Toimintaa vahvistaa kognitiivinen harha, ”Ikea-efekti”, joka saa kuluttajat arvostamaan enemmän itse rakentamaansa tuotetta, kuten pelihahmoa.

Lapset, nuoret ja uhkapeliriippuvaiset

Pelien koukkuna toimii ilmaisuus. Pelaamaan pääsee maksutta, mutta pelissä ei etene yhtä nopeasti kuin muut ilman taloudellista satsausta. Lasten ja nuorten suosima *Fortnite* on yksi näistä ilmaispeleistä. Pelin sisäisen aggressiivisen rahastuksen luomat ongelmat näkyvät jo nyt alaikäisten sosiaalisissa suhteissa.

Laajassa brittitutkimuksessa haastateltiin 10–16-vuotiaita pelaajia. Tulosten mukaan jotkut lapset käyttävät rahaa peliin sen suunnittelun tai sosiaalisen paineen takia. Lasten mukaan ilmaisskineillä ja -esineillä pelaavia syrjittiin ja kiusattiin. Heitä nolotti se, että kaverit pitivät heitä köyhinä. ”Jos pelaat oletuskinillä, ihmiset pitävät sinua roskana”, kommentoi 10-vuotias tyttö tutkijoille.

David Zendlen vuonna 2018 tekemässä laajaotantaissa empiirisessä tutkimuksessa todettiin vahva yhteys *loot boxien* käytön ja uhkapeliriippuvuuden välillä. Tutkimuksessa todettu yhteys oli voimakkaampi kuin uhkapeliriippuvuuden ja muiden tekijöiden, kuten alkoholinkäytön tai masennuksen välillä. *Loot boxien* samankaltaisuus uhkapelien kanssa saattaa luoda portin ongelmapelaamiselle.

On myös ongelmapelaajia, jotka ovat siirtyneet rahapeleistä *loot boxien* ostamiseen, käy ilmi Sterlingin keräämistä pelaajien käyttäjäkokemuksista. Haastatellut pelaajat olivat joutuneet pakenemaan heille entuudestaan rakkaita pelejä näiden mekaniikkojen vuoksi.

”Inhoan sitä, mitä valtavirran peliteollisuus on tehnyt tälle ilmaisuvälineelle. Miten sääntelemätön ja esteetön ahneus, jolla yritysmaailman päätöksenteko pyörii, on muuttanut pelit päätöntä jauhantaa sisältäviksi, epätydyttäväiksi rahaimureiksi. Kaikki psykologisen väijytyksen nimissä”, Sterling painottaa.

Kyberimplanteilla ja kannibalismilla höystetyt kulutusorgiat

TEKSTI JULIUS HALME

CYBERPUNK-GENRESTÄ ammentava, hyperkapitalistiseen dystopiaan sijoittuva *Cruelty Squad* asettaa päähenkilön samannimisen firman palkkamurhaajan rooliin. Yli miljoonalla myydyllä kappaleella kulttimaineeseen nousseen pelin grafiikat ovat visuaalisesti groteskit grafiikat ja äänimaailma painajaismainen.

Murhamissioiden toimeksiantajana toimii muodoton limakasa, jonka bassotaajuuksista koostuva mörinä yhdistyy ruudulla valuvaan nihilistiseen dialogiin. Tehtävät koostuvat yritysjohtajien murhaamisesta, jota yksityiset turvajoukot yrittävät estää. Kohteen tapettuaan pelaaja voi tienata ostamalla tämän yrityksen osakkeita halvalla. Rahalla saa biomekaanisia laajennuksia hahmoonsa, kuten selkään kirurgisesti asennettavan *jet packin* tai aivolohkon tilalle asennettavan aseiden tehden pelaajasta tehokkaamman tappajan.

Alueilla pyöriville siviileille puhuminen on pelin parasta antia: ”I follow the teachings of Fuckbro99” ja ”Our traditions are oriented around power. Power flows from the soul. I can tell you have none”, ovat vain pari esimerkkiä sadoista häiriintyneistä repliikeistä. Siviilien murhaamisesta ei seuraa sanktioita, vaan se voi olla jopa hyödyllistä, sillä kannibalismi palauttaa pelaajan elämänpisteitä ja raadoilta riistetyt ruumiinosat voi myydä pörsissä.

Kaikesta vastenmielisyydestään huolimatta peli on aidosti immerssiivinen kulutus- ja kapitalismikriittinen mediataideteos, joka tulkitsee genreä kiitettävästi.

Consumer Softproducts:
Cruelty Squad
★★★★

Valinnanvapaus on valhe

TEKSTI ANNI VIHERVIRTA

HOW FISH IS MADE on mekaniikaltaan ja tarinaltaan yksinkertainen peli, mutta suorasukaisen kokemuksen alle on kätkeyty kommentteja niin valinnanvapauden illuusiosta kuin ihmisten ympäristövaikutuksista. Retropelien ilmeellä luotu maailma on yhdistelmä ruosteen syövyttämää metalliholvistoa ja vellovaa organista rakennelmaa. Pelkistetty äänisuunnittelu lisää painostavalla huminallaan vaikutelmaa suunnattomasta laitteistosta. Pelaaja on kyljellään lätkyttelevä sardiini, joka etenee pelin läpi kalojen kohtaamisesta toiseen.

Kolmen hengen tuotantona toteutettu lyhyt kauhupeli on enemmän

filosofista mietiskelyä kuin perinteistä kauhua. Välillä peli horjahtaa turhan symboliikkatykytyksen puolelle, mutta loppuvaikutelma pysyy harkittuna. Pohdinnat valinnasta, yhteisön vaikutuksesta yksilöön ja yksilön vastuusta ympäristöönsä nivoutuvat konkreettimpään aiheeseen nykykulutuksesta ja siihen väkisin linkittyvästä riistosta. *How Fish is Made* tarjoilee teemojaan yhtäläisellä määrällä vilpittömyyttä ja ivallisuutta kohtuullisen toimivasti.

Johanna Kasurinen, Jeffrey Tomec & Martin Halldin:
How Fish is Made
★★★

REISSUSSAKIN
SILKKIÄ
YLLÄ JA ALLA

42€
SIS. TOIMITUSKULUT
TILAUKSET@VOIMA.FI

HAE NYT

Steinerpedagogista
opettajankoulutusta ja taidekoulutusta

Valitse oma polkusi

- Steinerkasvatus
- Taidekasvatus
- Itsekasvatus

Hae 1.4. mennessä! www.snellman-korkeakoulu.fi

HAE OSAKSI

TAIDEKOULU MAA n

YHTEISÖÄ

10.4
MENNESSÄ

WWW.TAIDEKOULUMAA.FI

Elokuvalla rauhaa luokkatilaan.

Tarvitsetko työvälineitä yhdenvertaisuuden edistämiseksi ryhmiesi kanssa? Kaipaatko menetelmiä, joiden avulla voit keskusteluttaa ryhmääsi syrjinnästä, tasa-arvosta, katsomusten moninaisuudesta ja rasismista?

RKI tarjoaa Reetta Huhtasen elokuvaan *Aatos ja Amine* perustuvat koulutukset opettajille.

Tutustu lisää:
rauhankasvatus.fi/aatos-ja-amine-opettajille

Olen menettänyt järkeni

Suomenkin listoilla 20 vuotta sitten juhlinut venäläisduo t.A.T.u. oli 90-luvun kaaoksen lapsi.

TEKSTI JANNE SIIRONEN

VENÄLÄISET muistavat vuoden 2000 kahdesta asiasta: presidentti **Vladimir Putinin** valtaannoususta ja ajan soundtrackista: t.A.T.u. -bändin jättihitistä *Ya Soshla s Uma*:sta.

Kappaleen musiikkivideo, jossa kaksi koulupukuun pukeutunutta, ”järkensä menettänyttä” teinityttöä suutelee vesisateessa, on jäänyt elämään populaarikulttuuriin vuosituuhannen alun ikonisena ajankuvana.

t.A.T.u.n ympärillä rätisevä provokatiivinen energia lupasi avointa ja vapaata tulevaisuutta venäläiselle nuorisolle, tai ainakin niille, jotka olivat moisista asioista kiinnostuneita. Uusi dynaaminen presidentti ja maailmanvalloitus poplistoilla oli monen mielestä jonkin uuden alku.

Tänä päivänä *Ya Soshla s Uma* -videota ei voi esittää Venäjällä, sillä se on vastoin 2013 voimaan tullutta ”homopropagandalakia”.

Kuten monia asioita nyky-Venäjällä, voi takaperoista kehitystä ymmärtää vain historian kautta.

Sekasorron vuosikymmen

1990-luku muistetaan Venäjällä traumaattisena aikana. Neuvostojärjestelmän romahduksen jälkeen, vuonna 1992 käynnistetyt talousuudistukset johtivat massiiviseen inflaatioon, jonka myötä kansalaisten säästöt menettivät arvonsa. Valtion kassan tyhjeneminen ajoi hallituksen sille tappiolliseen jättimäiseen yksityistämiseen, joka hyödytti lähinnä jo valmiiksi rikkaita liikemiehiä, tulevia oligarkkeja.

Venäjällä ei maksettu palkkoja kuukausiin, pahimmillaan jopa vuosiin. Ihmiset yrittivät tulla toimeen miten parhaiten kykenivät. Kadunvarsille ilmestyi myyntikojuja ja kioskeja, vanhat naiset kaupittelivat perintöastioitaan ohikulkeville. Ne, joilla oli mahdollisuus, viljelivät perunaa ja muuta syötäväksi kelpaavaa. Tehtaat yrittivät hoitaa palkanmaksua tuotteillaan, ja näitä tuotteita – tuoleja, nalleja, kattiloita – yritettiin sitten vaihtaa elintarvikkeisiin. Muutaman vuoden ajan osa kansasta eli käytännössä rahatalouden ulkopuolella. Järjestäytynyt rikollisuus levisi.

Samaan aikaan sisäänajettiin uutta maailmankuvaa. Tiukasti kontrolloitu yhteiskunta ja sen länsikielisyys oli historiaa – turbokapitalismin godzillan askeleita kuului nyt juhlia. Tele-

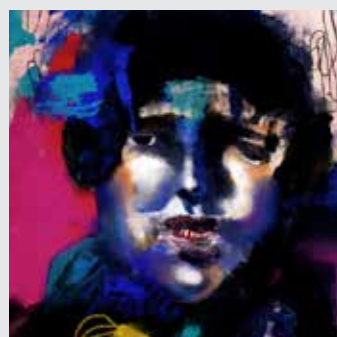
Fatima Al Qadiri *Medieval Femme*.

Hyperdub 2021

NEW YORKISSA vaikuttava kuwaitilaissyntyinen äänitaiteilija **Fatima Al Qadiri** yhdistelee tuotannossaan arabimusiikin ilmaisukeinoja kokeel-

liseen elektroniseen musiikkiin. Aiemmillä levyillään Al Qadiri on tutkinut sukupuoli-identiteettiä ja yhteiskunnallisten liikkeiden tukahduttamista. Ambient-henkistä *Medieval Femme* -levyä ovat puolestaan inspiroineet keskiaikaiset naisarabirunoilijat. Islamilaisen puutarhan metafora vie kuulijan syvämietteille matkalle, jossa haaveilu ja suru maailman nykytilasta limittyvät toisiinsa. Kaikuvat ud-, huilu- ja urkusamplet tuovat mieleen Dead Can Dancen varhaiset levyt. Al Qadirin tyyllille ominaiset retrosävyiset orkesterisamplet, vahvat bassot sekä mantramaiset laulut luovat unenkaltaisen, lumoavan maailman.

MIKA PEKKOLA ★★★★★

(proto)Torvinen *Toinen isi*

Humu Records 2021

JOY DIVISIONIN ja The Curen vaikutteet kuuluvat joensuulaisen **(proto)Torvisen** kolmannella pitkäsoitolla. Aikuisgoottirockiksi tyyliään titulee-

raavan yhtyeen kuvaus on osuva. *Toisen Isin* soundi vaihtelee intensiivisistä kitararock biiseistä tummiin syntikkapoppeihin ja niiden välillä leikitteleviin tanssijalkaa vipattaviin menobiiseihin. Levyllä esiintyvät lyyriset teemat käsittelevät keski-ikäistymistä ja isyyttä katkeran ivallisesti ja itseironisesti. Kaikki kappaleet eivät kuitenkaan ole eksistentiaalista vanhenemisangstia. Poliittisävyisissä kappaleissa kyytiä saavat myös poliisi, vartija ja kapitalismi. Joulukuussa julkaistu levy räjäyttää suomalaisen indie-rock pankin jättäen kuulijan puristamaan rystysiään valkoisena, odotuksen keikalle pääsyä.

JULIUS HALME ★★★★★

visiosta saattoi katsoa avaruusötökkä ALFin seikkailuja tai paljasta pintaa saippuaooppera *Santa Barbaran* tyyliin. Iloinen materialismi ja käteisen kylmä erotiikka olivat shokki entisille neuvostokasvateille.

Tämä rakastaa tuota

Vähän päälle 30-vuotias, mainoselokuvien käsikirjoittajana ja tuottajana menestynyt **Ivan Shapovalov** oli yksi heistä, jotka kykenivät navigoimaan tässä uudessa todellisuudessa. Jalkapallohuligaanin näköinen nuorimies oli opiskellut lastenpsykologiksi, mutta vaihtoi alaa 90-luvun puolivälissä kohinalla kasvavaan markkinointibisnekseen. Ennen t.A.T.u:n lanseerausta Shapovalov oli hankkinut jo nimeä mainosfilmeilään, muun muassa kansainvälisessä J. Walter Thompson -mainostoimistossa Moskovassa.

t.A.T.u. projekti käynnistyi vuoden 1998 lopussa. Unelmana oli luoda sekä uudenlaista venäläistä pop-taidetta että tehdä rahaa.

Ydintiimi syntyi Shapovalovin työkontakteista mainonnan maailmassa. Projektin rahoittaja R&K tietokoneyhtiön toimitusjohtaja **Boris Renski** oli Shapovalovin entisiä asiakkaita, t.A.T.u:n suurimmat hitit sanoittaneen toimittaja **Elena Kiperin** hän oli tavannut erään viinabrändin mainoskuvauksissa.

Alkuvuodesta 1999 Moskovassa pidettiin kaksipäiväinen koelaulutilaisuus. Koelauluissa erottui selkeästi kaksi esiintyjää: Punahiuksinen **Lena Katina**,15 ja puoli vuotta nuorempi **Julia Volkova**, 14.

Katina ja Volkova olivat ehtineet elää lapsuuttaan Neuvostoliitossa. He kasvoivat Moskovassa keskiluokkaisissa kodeissa, kävivät kunnallista koulua (Lena koulu № 457:ssa ja Julia koulu № 882:ssa) ja opiskelivat ohessa pianonsoittoa. Myöhemmin molemmat pääsivät mukaan arvostettuun lastenyhtye Neposediin, jossa he tutustuivat toisiinsa. Katina esiintyi vuosia myös Avenue-nimisessä ryhmässä, ja

Volkova näytteli television suosituissa *Yeralash*-lastenohjelmassa.

t.A.T.u -projektin maaginen ainesosa löytyi **Lukas Moodyssonin** *Fucking Åmål* -elokuvasta. Shapovalov näki teinityttöjen elämästä ja rakkautesta kertovan yllätyshitin ja inspiroitui.

Duolle valittu nimi ”Taty” tarjosi projektin punaisen langan sanaleikin muodossa: tatuointia tarkoittavan sanan lisäksi se oli myös lyhennelmä lauseesta ”Та любит ты” – ”Tämä (tyttö) rakastaa tuota (tyttöä)”

PUTININ
TIUHAAN VILJELEMÄ
TERMI UAKAUS PITÄÄ
SISÄLLÄÄN VERHOTUN
UHKAUKSEN.

Julia Volkovan mukaan tytöt itse lähestyivät ensisinglen ympärille rakennettua kampanjaa kuin näyttelijät: musiikkivideon tarina oli minielokuva, ja he sen näyttelijöitä. Volkovan mukaan yleisöä ei ”huijattu” yhtään enempää kuin missä tahansa teatteriesityksessä tai tv-sarjassa.

200 km/h väärällä kaistalla

Venäjällä HLBQT+ -teemat on aina liitetty vahvasti länteen ja länsimaiseen propagandaan. Vaikka Neuvostoaikana kielletyt samansukupuoliset suhteet dekriminolisointiin 1993, nähtiin homoseksuaalisuus silti parhaimmillaankin arveluttavana kapitalistisena dekadenssina.

Pietarissa syntynyt poliittinen maantieteilijä **Daria Tarkhova**, 27, muistaa t.A.T.u:n läpimurron: televisiossa pyörineen *Ya Soshla s Uma* -videon ja bändin julisteet. Yhden hän

oli kiinnittänyt jopa isovanhempiensa mökin seinälle.

”Venäjällä oltiin selvitty 90-luvun lamasta. Ja vaikka elettiin bruttaalin kapitalistista aikaa, oli elossa vielä uskomuksia, että länsi tuo meille pelastuksen ja meistä kaikista tulee rikkaita ja hyvinvoivia.”

Nuorille t.A.T.u:n provokatiivinen imago symboloi ennen kaikkea ”länttä”; modernia, vapaampaa aikaa, jota päin oltiin vihdoin kulkemassa.

Keväällä 2001 julkaistu *200 Po Vstrechnoy* -levy oli massiivinen menestys, joka myi pelkästään Venäjällä miljoona kappaletta. Todellinen pyöritys alkoi vuoden 2002 lopussa kun *Ya Soshla s Uma*:n englanninkielinen versio *All The Things She Said* julkaistiin. Siitä tuli yksi vuoden suurimpia kansainvälisiä hittejä.

Läntiset popmediat lyttäsivät t.A.T.u:n melkeinpä koomisen yksimielisesti. Kriitikot murehtivat kilpaa konseptin aitoutta ja ’viestin’ vaikutusta lapsiin. Samalla unohdettiin sopivasti, että **Alice Cooperista** Village Peopleen ja Spice Girlseihin myös angloamerikkalainen popmusiikki on aina ollut teatteria. Neitsytlupauksen tehnyt lettipäinen **Britney Spears** koulupuuvussaan oli kuitenkin heteronormatiivinen vaihtoehto – ja näin olleen parempaa teatteria.

Tarkhova ei ole järin yllättynyt reaktiosta.

”Venäjä on totuttu näkemään modernista ajasta jäljessä ja t.A.T.u rikkoi tätä kaavaa. Tottakai länsimedit halusivat selitellä, että tämä on ihan feikkiä, ei mitään nähtävää...”

Tarkhova uskoo, että yhtyeen HLBQT+ -myönteinen viesti todellakin muutti jotain ajassa, ainakin Venäjällä.

”Oliko t.A.T.u seurausta siitä, että hetken oli vapaampi meininki, vai oliko se sen syy? Uskon, että t.A.T.u ainakin myötävaikutti. Se oli kuitenkin tosi iso juttu Venäjällä.”

Satujen hyvä ja paha sisar

t.A.T.u:n jälkeen Volkova ja Katina ovat esiintyneet julkisuudessa kuin

satujen hyvä ja paha sisar. Punahiuksinen Katina on edelleen HLBQT+ -liittolainen, mutta Julia Volkova on tuottanut toistamiseen pettymyksen faneilleen.

Tarkhova ei näe sattumana sitä, että Volkova päätyi viime vuonna vaaliehdokkaaksi juuri Putinin puolueena tunnetun Yhtenäisen Venäjän riveihin.

Putin on vuoden 2008 talouskriisiin jälkeen pönkittänyt asemaansa vetoamalla kansakunnan konservatiivisiin tunteihin ja korostanut ortodoksiseen uskontoon nojaavaa isänmaallisuutta.

Arvot, joita t.A.T.u edusti 2000-luvun alussa ovat presidentin propagandakoneiston mukaan koulukirjaesimerkki siitä kuinka ”länsi on mennyt modernismissa harhaan”.

Putin on käyttänyt aggressiivisesti HLBQT+ -vähemmistön asemaa alleviivatakseen sanomaansa. Putinin tiuhaan viljelemä termi *vakaus* pitää sisällään verhotun uhkauksen: ”muistakaa mitä tapahtui 90-luvulla”. Putinia hyödyttää, jos ihmiset yhdistävät demokraattisen kehityksen ja esimerkiksi HLBQT+ -oikeudet niukkaan ja kaoottiseen vuosikymmeeneen.

Julia Volkovan esiintyminen Yhtenäisen Venäjän riveissä onkin täydellinen esimerkki puolueen onnistuneesta propagandaliikkeestä. Nuori nainen, johon ruumiillistui 2000-luvun alun liberaali ihanne, on nyt valjastettu Putinismin palvelukseen.

Tämä kaikki tekee yhtyeen jo valmiiksi melko ongelmallisesta perinnöstä entistä sotkuisemman.

20 vuotta myöhemmin *All The Things She Saidista*, sen videosta ja videon viestistä on tullut kuitenkin esittäjäänsä isompi ilmiö. Kappale elää nyt omaa elämäänsä TikTokissa ja milleniaalien muistoissa. *All The Things She Said* -videolla on YouTubeessa yli 300 miljoonaa katselukertaa. Nykymaailmassa sen sanoma tuntuu – surullista kyllä – edelleen radikaalilta.

Joona Toivanen Trio:
Both Only
We Jazz Records 2022

JAZZBÄNDIN PERUSYKSIKKÖ on piano, basso ja rummut. Kun **Joona Toivanen**, **Tapani Toivanen** ja **Olavi Louhivuori** pääsevät studiossa soitin-

tensa ääreen, meno ei ole kovinkaan perinteistä. Tapani Toivasen soittaessa bassoa jousella efekti on järkälemäisempi kuin islantilaisen muotikoneen, halldorphone-sähkösellon konsanaan.

Instrumentaalimusiikin kuuntelemisessa kuuleminen ei riitä, musiikki pitää nähdä. *Both Only* -avaus laukkaa kevyesti 1950-luvulta lähitulevaisuuteen ja *Acceptance*-biisissä me näkijät reissaamme töihin tai mestauslavalle.

Tämän levyn soidessa näemme kirkkaasti ilman sieniä, miten teeman variaatiot nostattavat revontulet seinille ja minimalismi on näennäistä.

IIDA SIMES ★★★★★

Huora
Älä luovuta
Backstage Rock Shop 2022

HUORAN VARSIN SUUREKSI kasvanen suosion voi kenties paikantaa siihen, että meno on metalliksi tarpeeksi punkkia mutta sisältää elementtejä,

jotka takaavat, ettei homma typisty ihan peruspunkiksi.

Laulaja **Anni Lötjösen** karisma kantaa tälläkin kertaa, biisit ovat täynnä tiukkaa sanomaa ja poljentoa. Vahvoina kappaleina esiin nousevat luontotuhoa peilaava ja **Linkolan** ajattelua kyseenalaistava *Loppu*. Sitten on poliisiväkivaltaan ja **George Floydiin** (*Pelasta ja turvaa*) sekä itänaapuriin (*Njet, Vlad!*) liittyvät rallit, jotka resonoivat näinä maailmanpoliittisina aikoina.

Tuore *Älä luovuta* jatkaa siitä mihin edellisellä *Kosto elää!* -levyllä jäätiin. Vaikka homma toimii mainiosti edelleen niin silti herää kysymys: menikö nyt vähän liikaa edellisen kertaukseksi?

ANTTI KURKO ★★★

Kari Kallio

Hattaraista narttuilua

Täsmäteatterin Meri-Maija Näykin radikaali lempeys haastoi Uros Liven.

TEKSTI JA KUVA TUOMAS RANTANEN

TAMMIKUUSSA Tampereen linja-autoasemalta löytyy liiketila, jossa kortteeria lopulla pitää Täsmäteatteri. Poikkitaiteellinen työryhmä on sovittanut sinne feministisen monitoimiareenan, joka piruillee jo nimellään *Narttu Live (työnimi)* joulukuussa Tampereelle avatulle Nokia-areenalle, joka ensin nimettiin pääsponsorinsa mukaan Uros Liveksi.

Sisältä tila vaikuttaa lähinnä hippikommuunin ja purkkapopbändin takahuoneen yhdistelmältä. Yleiskirjavan kuosin vahvin väri on vaaleanpunainen. Seinille on ehtaan jääkiekkotyöliini ”jäädytetty” t-paitoja, joiden selkämysten nimistä tunnistaa feminismin ja queer-liikkeen sankareita. Televisioruudulla pyörii ringettevideo. Sivupöydällä on tarjolla kakkua ja mehua.

”Tässä tosiaan ideana oli tehdä vastakappale Uros Livelle”, naurahtaa hankkeen tuottaja-ohjaaja-kuraattori **Meri-Maija Näykki**. ”Kutsuin projektin työryhmää koolle erilaisissa some-ryhmissä. Halusin työskennellä nimenomaan naisten ja queer-ihmisten kanssa, koska Uros Live vaikutti tehdyin niille muille.”

Täsmäteatteri on erikoistunut poikkitaiteellisiin ja paikkasidonnaisiin teoksiin. Vuonna 2019 se järjesti Ratinan silla alla synttärei-iltamat 240 vuotta täyttäneelle Tampereelle. *Terveisin, Teatteri* taas oli koronarajoituksiin sovitettu esitys, joka postitettiin katsojalle kotiin kirjeinä.

Narttu Live (työnimi) päättyi Tampereen linja-autoasemalle kaupungin

tyhjen tilojen kulttuurikäyttöä edistävän *Välitila*-toimintamallin pilottina. Se jouduttiin kesken prosessiin sopeuttamaan vuoden vaihteessa kiristyneisiin kokoontumisrajoituksiin.

”Loppuvuodesta 2021 kiellettiin kaikki esittävän taiteen yleisötilaisuuDET, mutta museoiden ja näyttelyiden katsottiin voivan olla auki tietyin edellytyksin. Kun tässä tapauksessa teos pakeni jo valmiiksi määritelmiä, ajattelin että olkoon se sitten museo. Käytännössä suunniteltua sisältöä ja yleisömäärää jouduttiin karsimaan vain vähän. Sitten vain liimailin seiiniin erilaisia museolappuja.”

ILLALLA AVAUTUVAAN näyttelyyn yleisö on kutsuttu saapumaan viiden hengen rytmisissä. Jo ovelta meidät ryhmäytetään kotijoukkueen jäseniksi jakamalla meille henkilökortit. Samalla meille kerrotaan pelisäännöt, joissa maalien teon ja voittamisen sijaan korostuvat yhteisöllisyys ja muustakin turvallisuudesta kuin koronan väistelystä huolehtiminen.

Näyttelytiloissa on tarjolla erilaisia installaatiota ja vastaanottorasteja. Musiikkiesityksiä säestetään milloin pianolla, milloin kanteleella ja pölynimurilla. Yhdessä installaatiossa hellyttävät patteripehmolelut on asetettu hassun muotoiselle pelikentälle enemmän könymään laitojen yli ja toistensa päälle kuin potkimaan palloa maaleihin.

Samaan aikaan kun ”toimitusjohtajan toimistossa” drag-artisti Hellä Suvanto (**Taneli Kemppi**) pitää kynsi-studiotaan, ”saunassa” demonstroidaan kehorauhaa. ”Hotellissa” näh-

dään puolestaan Narttu Juoksuajan (**Vappu Raappana**) hillitön burleskiesitys, jota höystävät sänkyyn mahdutettu oikea jääkiekkomaali, lätkäkeräilykorteista tehty viuhka ja luovasti sovitettu *Maamme*.

Yleisölle saa myös katsoa ikkunan takaa kuinka vihainen feministi (sirkustaiteilija **Kanerva Keskinen**) heittelee veitsiä ruusukkeisiin, joissa lukee ”homofobia”, ”naisviha” ja ”rasismi”. Saman feministin voi nähdä toisaalla kävelemässä paljain jaloin rikotun lasikaton sirpaleiden päällä.

Tarjolla olevan tunneskaalan koskevinta päätyä edustaa jääkiekkovarusteisiin pukeutuneen rap-artisti ja transaktivisti **Arion Raudeksen** pukuhuoneinstallaatio. Räpätesaana hän siirtää kaapistaan pursuavia kukkia maljakkona toimivaan pisoaariin. Yhdessä kappaleessaan hän kuvaa yksilön tärkeitä elämänvalintoja taktiikkataulun nuoliin viittaamalla ja murehtii kertosaakeessa riipaisevasti, kuinka isänmaa on unohtanut osan toivoistaan.

TÄTÄ ILOITTELEVASSA anarkismisaan riemastuttavaa ja osallistavuudessaan koskettavaa kollaasia voi perustellusti kuvailla kuraattori Näykin omalla käsitteellä *radikaali lempeys*.

”Vaikka teoksen nimessä on sana ’narttu’ ja siellä näytetään keskisormeakin, sen tunnelma on turvallinen, rakastava ja hattarainen. Ja se on tässä ajassa erityisen radikaalia”, hän tämentää.

Teoksen otsikossa mainittava ”työnimi” saa sekin lempeän selityksensä.

”Uros Liven toimitusjohtaja väitti, ettei se nimi liity mitenkään sukupuoleen, eikä ole provokaatio. Tämän paikan tirehtöörinä itse olen sitä mieltä, että ’narttu’ kyllä liittyy sukupuoleen ja se on tarkoituksellinen provokaatio. Koska emme kuitenkaan oikeasti usko sukupuoliseen poissulkemiseen, näyttelyssä yleisö saa äänestää areenallemme paremman nimen.”

Erilaista aktivismiaakin harrastanut Näykki aloitti taitelijauransa jo seitsemänvuotiaana Sorin sirkuksessa. Tie nykyiseksi poikkitaiteilijaksi on kulkenut Järvenpään kansanopiston, Metropolian ammattikorkeakoulun ja brittiläisen Circomedian kautta.

Cirkossa esitetään helmikuussa Näykin ohjaamaa nykysirkusesitystä *Irtikytchentä*. Toukokuussa Mynämäellä avautuu Näykin yhteisötaideprojektina purkutaloon konseptioima *Mynä-Mynä-Maa* -näyttely.

”En sano, että minusta taiteen pitäisi olla julistavalla tavalla poliittista. Minusta jo se on poliittista, että teos viihdyttää turvallisella tavalla – eli että voidaan olla kehollisesti yhdessä tilassa erimielisiä ilman että tapellaan”, Näykki määrittelee taiteensa yhteiskunnallisuutta.

”Esittävän taiteen koolle kutsuvassa voimassa on itsessään paljon poliittista. Minulle esitykset ovat tekoja, jotka voi nähdä poliittisina valintoina. Niihin sisältyy silloin aina myös teoksen synnyttämä keskustelu.”

Täsmäteatteri: Narttu Live (työnimi)
Monitaiteinen näyttely Tampereen linja-autoasemalla (Vuolteenkatu 4) päättyi 28.1.

Elokuvaa teatterissa

TEKSTI TUOMAS RANTANEN

PINJA HAHTOLAN ja Mari Lehtosen kirjoittama ja näytelmä, Ria Katajan ohjaama SuomiFilmin salaiset kansiot oli tammikuun koronarajoitusten keskellä tarjolla vain rajatulle erikoisyleisölle. Kieli poskella näyteltyjen kohtausten, leffaklippien ja uudelleen kuvattujen filmiparodioiden varassa kulkeva sketsikokoelma pöyhii vanhojen elokuviemme mies- ja naisroolien kliseitä. Käänteisellä sukupuoliroolituksellaan se vinoilee hyväntahtoisesti *Kummelin*, *Vintiöiden* ja *Studio Julmahuv*in kaltaisten viihdeohjelmien poikaenergialle.

Tällä metodilla käsitellään millaisia naismalleja tarjoavat Pekka Puupää-elokuvien Justiina, *Suomisen Olli* -elokuvasarja äitihahmo ja Anneli Saulin tähdittämä *Hilja – maitotyttö*. Lisää havaintoja löytyy myös naisten seksuaalisen aktiivisuuden yhdistämisestä sukupuolitauteihin, Tauno Palon ja

Ansa Ikosen palkkaeroista sekä Assi Nortian roolituksesta eksoottisten kanoarten hahmoin.

Tuntemattoman sotilaan dekonstruoiminen tuntemattomien synnyttäjien kansalliseepokseksi menee ehkä vitsinä hiukan överiksi, mutta silti osoittaa, miten meillä kansankunnan kriisiajat yhä tiivistetään vain miesten rintamakokemuksiin. Vaikka koko esityksen komiikka perustuu siihen, että sukupuolen esittämisen haitarissa nykyään äänikertoja on SuomiFilmin aikoja enemmän, selväksi tulee, että maailma ei tässäkään suhteessa ole valmis.

Pinja Hahtola; Mari Lehtonen & Ria Kataja.
SuomiFilmin salaiset kansiot
Seuraavat näytökset (jos korona suo):
23.2. Teatteri Vantaa, 5.3. Krapin paja, 11.3. Hämeenlinnan Teatteri ja 28.4. Karanteeni-teatteri Suvilahden tiivistämöllä.

Uhanalainen teatteritiede

TEKSTI TUOMAS RANTANEN

HELSINGIN YLIOPISTON humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvosto käsittelee teatteritieteen asemaa kokouksessaan 15.2. Tammikuussa neuvosto jätti pöydälle esityksen, joka veisi teatteritieteeltä oppiaineen itsenäisyyden eikä sitä voisi enää opiskella pääaineena. Päätöksen dramaattisuutta lisää, että Helsingin yliopisto on tätä nykyä ainoa korkeakoulu, jossa tällainen oppiaine on.

Helsingin yliopiston teatteritieteen professori Hanna Korsberg ihmettelee *Teatteri & Tanssi + Sirkus* -lehden tuoreessa kolumnissaan, miten on mahdollista, että aktiivisena teatterimaana itseään pitävän Suomen yliopistokentällä teatterintutkimuksen resurssit ovat näin alimitoitettuja.

”Nykyinen tilanne johtaa vääjäämättä asiantuntijavajeeseen taiteellista työtä tukevilla tehtävissä, ja tämä huoli tulee koko esittävien taiteiden kentän jakaa”, kirjoittaa Korsberg.

Voiman tammikuussa käynnistämän *Teatterin politiikkaa & politiikan*

teatteria -podcastin keskustelussa Korsberg nostaa esiin Suomen sitoutumisen Unescon sopimukseen aineettoman kulttuuriperinnön vaalimisesta. Sen kannalta on kyseenalaista, miten suomalaisen teatteritaiteen tutkimus pystyy vastaamaan tähän haasteeseen, jos sen asema ja resurssit ajetaan alas.

Professori Hanna Korsberg ja yliopistomaailman ongelmia käsittelevän Dosentit-näytelmän kirjoittaja ja ohjaaja Juha Jokela vierailivat Teatterin politiikka & politiikan teatteria -podcastin avausjaksossa. Podcast löytyy osoitteesta www.voima.fi/audio

• Päivälehdessä museo
• Ludviginkatu 2-4
• Helsinki

**MILJOOONIIEN
UUTISTEN
MUSEO**

AVOINNA MA-SU KLO 11-17. VAPAA PÄÄSY!

Anna Retulainen

Hiljaisuus
12.2.–21.8.2022

Aasi, 2012. Öljy kankaalle, 200 x 200 cm. Yksityiskokoelma. Kuva: Jussi Koivunen

SARA HILDÉNIN TAIDEMUSEO
Särkänniemi, Tampere | tampere.fi/sarahilden

NEW YORKIN jet set -elämän tärkeä osa 1960–1980-luvulla oli lounaskulttuuri. Varakkaat rouvat rakastivat lounastamista hienoissa ravintoloissa, joissa tosin aika-istodistajien mukaan ”kukaan ei syönyt”. Tapaamiskulttuuri oli niin ikoninen, että siitä on kirjoitettu aikakauslehdissä kautta vuosikymmenten. Lehtijutut oli kuvitettu eliititikaunotarten kuvilla. Yhdysvaltain tärkeimmän valtaperheen perijätär **Jacqueline Kennedy Onassis** ja hänen sisarensa **Lee Radziwill** hallitsivat hovejaan keskuspuiston itäpuolen hienostoravintoloissa.

Babe Paley, CBS-tv-yhtiön perustajan **Bill Paleyn** vaimo, tuli kuuluisaksi nimenomaan lounaspiireistään. Paleyn parhaita ystäviä oli kirjailija **Truman Capote**, avoimen homoseksuaali ja vahvasti alkoholisoitunut kulttuurijulkkis. Hän oli nimennyt viimeisen teoksensa *La Cote Basque 1965* :n New Yorkin kuuluisimman ravintolan ja kantapaikkansa mukaan.

Ellittirouvien lounastreffit olivat niin kuuluisa instituutio, että *West Side Storyn* laulut sanoittanut nero **Stephen Sondheim** teki aiheesta biisin *The Ladies Who Lunch* vuonna 1970.

Feministit valtasivat ravintolat

Lounastavat leidit olivat esikuvina *Sinkku-elämä*-teeveesarjaan, jota katsottiin ympäri maailmaa 1998–2004. Ensimmäisen osan ohjasi **Susan Seidelman**, feministiseksi kulttiklassikoksi nousseen *Missä olet, Susan* -leffan ohjaaja.

LOUNASTAVAT LEIDIT

Televisioviihde tarjoaa suloista vapautusta arjesta. Sinkku-elämää-sarjan juuret ovat julmassa todellisuudessa. Sarjan päämissio on kieltää kuluttajaa hyväksymästä itseään.

TEKSTI ILONA IIDA SIMES KOLLAASI SILJA SEPPÄLÄ

Sarja uudisti ikonisen newyorkilaisleiden lounaskulttuurin näennäisen feministiseksi projektiksi. Sarjan ”tytöt” – kuten he itseään kutsuivat – olivatkin seksuaalisesti aktiivisia uranaisia, eivätkä rikkaisiin sukuihin naituja tyhjäntoimittajia. Kaupunki ei ollut ainoa mikä sarjassa sykki, kun yöelämästä juopuneet tytöt kourivat miesten haarovälejä. Vaikka käytös välillä huiskahti seksuaalisen häirinnän puolelle, sarja alleviivasi, etteivät nämä naiset istu seesteisen passiivisesti ravintolan pöydässä odottamassa prinssejään.

Sarjan ironinen kirjoittajahahmo oli Capoten sijaan heteroseksuaalinen nuori nainen, jolla tosin oli hyvä homoystävä antamassa ravintola-

ihmissuhde- ja pukeutumisvinkkejä, sekä tietenkin lounasseurana. Sarjan ensimmäisessä jaksossa esiintyi myös Capote-niminen hahmo.

Sinkku-elämässä oli paljon hätkähdyttävää uutta ja erikoista verrattuna muuhun televisiotarjontaan.

Vaikka ajat ovat muuttuneet, vaikka tunnarin World Trade Centerin tornit on traagisesti pommitettu maan tasalle, vaikei toisella kaudella cameo-roolin tekevä liikemies **Donald Trump** enää ole ensisijaisen tunnettu bisnessistään ja vaikei yhtäkään sarjan kommunikaatioteknologian välineistä puhelinkopeista hakulaitteiden kautta Nokian ”kenkiin” ole enää kaupoissa, sarjassa on paljon elementtejä, jotka ovat ihan päteviä vielä tässäkin ajassa.

Useat jaksot käsittelivät muunsukupuolisuutta ja transaktivismia, miesten ja naisten homoseksuaalisuudesta puhumattakaan. Naisten keskustelut omasta seksuaalisuudestaan masturbaatiosta ryhmäseksiin olivat aivan uutta sarjan ilmestymiskaudella, eikä suurin osa niistä häviä uudempien sukupolvien *Girlsien* juu-
tuille.

Näyttämölle saapui biologinen kello

Sarjakuvataiteilija **Alison Bechdel** lanseerasi vuonna 1985 testin, jonka avulla voi mitata elokuvan tai tv-ohjelman naiskuvaa. Onko teoksessa vähintään kaksi naishahmoa, joilla on nimi? Keskustelevatko he koskaan keskenään yli minuutin ajan jostain muusta aiheesta kuin miehestä? Bechdelin *Lepakkoelämä*-sarjakuvassa päähenkilö keksii vain yhden teoksen, joka täyttää ehdot: *Alienin. Sinkku-elämä* täytti kriteerit kirkkaasti.

Sarja ei kuitenkaan osoittautunut naisen vapauttamisprojektiksi, vaan loppua kohden takaisku, kuten feministi **Susan Faludi** sanoisi, alkoi valata tilaa. 1970–80-luvun populaarikulttuuria, erityisesti televisiota ja elokuvia, tutkinut Faludi on argumentoinut, että viihde pelkää ja inhoaa feminismiä niin paljon, että kostoksi naisille selitetään, miten feminismi aiheuttaa pahaa oloa.

”Biologinen kello” on yhdysvaltalaisen tv-viihteen suurimpia neroleimauksia, naisille räätelöity syyllisyyskäsite. Faludi kauhistui, miten legendaarisen *Kolkyt ja risat* -ysärisarjan ennen niin edistykselliset naiset ahdistuivat jaksosta toiseen kuulles-

saan tyhjän kohtunsa tikittävän. Miestä ei tarvittu nautintoon vaan perheen perustamiseen, johon naisen elämä kulminoituu.

Sinkkuelämää-sarja uhrasi yhden tytöistään, suloisen galleristin, kärsimään tikittävästä kohdusta. Muillekaan päähenkilöille sarja ei tarjonnut vapautusta, vaan esitteli näille jakso toisensa jälkeen kulutusyhteiskunnan jäseniä koukuttavista viesteistä ylivoimaisesti vahvimman: epätäydellisyysden tunteen.

Tämä kiteytyy päähenkilö Carrien (**Sarah Jessica Parker**) kolumnitekstissä:

”Syntymästä saakka nykynaisille toivotetaan, että he voivat tehdä mitä haluavat: ruveta astronauteiksi, jotta internet-firmaa, jäädä kotiäideiksi. Sääntöjä ei enää ole, ja vaihtoehtoja

IHMINEN, JOKA KAIPAA UUTTA KÄSILAUKKUA, KENKÄPARIA TAI PUOLISOA, ON AINA VALMIS KULUTTAMAAN.

on loputtomiin. Mutta onko mahdollista, että meidät on hemmoteltu pilalle vaihtoehtojen paljoudella, niin ettemme enää osaa valita? Sisimmässämme tiedämme, että saman tien kun valitsemme jotakin, kuten miehen, hyvän työpaikan, upean asunnon, toinen vaihtoehto sulkeutuu. Ovatko sukupuollemme naiset sellaisia, jotka eivät osaa enää valita? Vai voimmeko todellakin saada kaiken?”

Ihminen, joka kaipaa uutta käsilaukkuja, kenkäparia tai puolisoa, on aina valmis kuluttamaan. Kuin amputoitu ruumiinjäsen, puute kutisee siihen saakka, kunnes tilalle ostaa kaupasta jotain suloisia ja kallista. Finanssikapitalismin mörkö ei anna kutinan pysyä kauaa poissa, vaan *Sinkkuelämässä* sen sallitaan karjua, että seuraavalle lounaalle tarvitset jotakin uutta.

Varsinkin sarjan loppuaikoina tytöt luettelivat kenkämerkkejä ja muotita-

loja niin tiuhaan tahtiin, että luksusmyymälöiden kaupankäynti kiihtyi kautta maailman.

Samoin kuin seksuaalinen tyydytys, joka antaa täyttymyksen hetkeksi, kuluttamisen tyydytys kestää vain hetken, matkan kaupasta pahvikassien kanssa kotiin. Kuten Carrie opetti, ihanan ja kalliin kenkäparin takia kannattaa olla viikko syömättä, ja niinpä Carrienkin sukupolvi lakkasi syömästä New Yorkin eliittiesikuvien tapaan.

Ja niinhän siinä sitten kävi

Koronaepidemian suljettua kulttuurielämän Parker kollegoineen ryhtyi uhkarohkeaan toimenpiteeseen ja päivitti *Sinkkuelämän* nykyaikaan. *And Just Like That* on kirjoitettu ja kuvattu parin viime vuoden aikana. Sen päähenkilöt ovat kauniisti ikääntyneitä ihmisiä, joilla on viisikymppisten huolet. Enää sydämen ongelmista pahin ei ole rakkaussuru, ja läheisen kuolema muistuttavat omasta rappeutumisesta. Tupakointi ei enää ole typerän hassu pikkupahe, nyt se on tappavan vaarallista.

Jaksoja tuottaneet päänäyttelijät Parker, **Kristin Davis** ja **Cynthia Nixon** ovat kertoneet, että sarja on ollut ”liian valkoinen”. Asiaa korjattiin laajentamalla esiintyjäkaartin värimaailmaa, eikä enää ole nelikköä vaan septetti.

Huolimatta etnisten taustojen ja sukupuolten kirjon laajenemisesta 2020-luvun sfääreihin, vanhat tutut ongelmat pysyvät: asunto ja ura ovat vääränlaisia, parisuhde keho ja deittailu pelottavaa. Eikä edelleenkään ole mitään päällelantavaa.

Itsetuntokriisit ovat suurimmat sarjan vähiten konservatiivisella hahmolla, feministisellä, älykkäällä ja korkeasti koulutetulla juristilla Mirandal-la (Nixon). Uusissa jaksoissa Miranda haluaa murtaa rajoja jatkamalla opiskelua ja ryhtymällä ihmisoikeusjuristiksi. Niinpä juuri hän saa huomata todellakin pudonneensa keltasta.

And Just Like That ja *Sinkkuelämää* HBO Maxilla.

Kylmäverisesti Truman Capote Yle Areenassa.

Ei ilmaisia eikä iloisia lounaita

PIENIÄ TEKSTIN PÄTKIÄ vastaan Truman Capoten kustantaja Random House maksoi kirjailijalle valtavat ennakot, jotta tämä saisi valmiiksi ”magnum opuksen”, suurteoksensa, johon hän oli koonnut kaiken, mitä oli elämästään (lähinnä New Yorkissa) oppinut, ja kaikki tämä perustuisi tositapahtumiin. *La Cote Basque 1965*:n piti olla tällainen kirja. Kuitenkaan se ei koskaan ilmestynyt eikä käsikirjoitusta ole löytynyt.

Kun aikakauslehti *Esquire* 1975 julkisti Capoten kirjasta otteen, seurapiirien kuningatar **Babe Paley** ja tämän ystävät, kuten näyttelijä, kirjailija ja upperiikkaan suvun perijätär **Gloria Vanderbilt** ja tulevan varapresidentin puoliso **Mary ”Happy” Rockefeller**, järkyttyivät syvästi. Capote kuvasi heidät typeryksiksi, joiden elämän toimeettomuus oli synkkää ja lounaat suorastaan öykkärimäisiä – puhumat-

takaan kesälomista huvijahdeilla Välimerellä. Huolimatta siitä, että Capote oli itse nauttinut sekä kyseisten rouvien lounasseurasta että Välimeren-lomista näiden puolisoiden huvijahdeilla, hyödyllinen ystävyyks ei estänyt häntä puukottamasta naisia selkään terävällä kynällään.

”Joutsenet”, kuten Capote leidejä kutsui, katkaisivat välinsä Capoteen. Eräs heistä, pahimmin nolattu **Ann Woodward** – jonka Capote vihjasi tappaneen miehensä – teki pian *Esquiren* jutun ilmestyttyä itsemurhan.

Entinen paras ystävä Babe Paley ei enää koskaan puhunut Capoten kanssa eikä ane-luista huolimatta sallinut tämän tulla vierailmaan kuolinvuoteellaan. Paley kuoli syöpään vuonna 1978. Murtunut Capote joi itsensä hengiltä kuusi vuotta myöhemmin.

ILMOITUS

VERKKOVIIHALLE JA VALEUUTISILLE STOPPI

”Suomessa tehdään mitä muualla päätetään – Kenelle kellot soivat?”

”Unkarilainen voimistelun olympiavoittaja menehtyi saatuaan koronarokotteen”.

Tunnistaisitko sinä, perheenjäsenesi tai ystäväsi, että nämä otsikot ovat peräisin valeuutissivuston tarjonnasta? Päällisin puolin teksti näyttää kuin miltä tahansa uutisotsikolta.

Valheellinen tieto naamioituu nykyään niin helposti uutisen muotoon, että luotettavan tiedon erotteleminen epäluotettavasta on vaikeaa. Some- ja verkkoajana väärä tieto leviää salamannopeasti, ja sitä on vaikea jälkikäteen oikaista. Samaa aikaan, kun verkkopalvelut ja somealustat yhdistävät ihmisiä ja helpottavat elämäämme, on niissä myös paljon varjopuolia, joita ei ole tähän mennessä korjattu. Verkkopalveluja ja sosiaalisen median alustoja ei ole nähty julkisena tilana, jossa pätevät samat säännöt kuin muuallakin yhteiskunnassa.

Valeutisten ja vihapuheen levittäjät ovat äänekkäitä. Disinformaation alullepano on systemaattista toimintaa, jolla yritetään vääristää todellisuutta. Väärä tieto palvelee aina jonkun tarkoitusperiä ja valtapyrkimyksiä. Tutkimusten mukaan todellisuudessa valtaosa suomalaisista esimerkiksi kannattaa EU-jäsenyyttä eikä ole maahanmuuttovastaisia. Jos taas uskoo mediajuttujen kommenttikenttiä, Facebook-keskusteluja tai valeuutissivuja, asia näyttää olevan päinvastoin. Nettialustoilla tekstejä ja epämääräisiä väitteitä levittämällä on helppo saada aikaan pöhinää, ja möykkääjien mielipiteet vaikuttavat epäsuhtaisesti yleiseen mielipiteeseen.

Ihmisten välinen keskustelu on verkossa terävää. Hyvän maun raja usein hämärtyy, kun keskustelukumppani ei istu vastapäätä. Verkkoympäristöissä leviää törkeitä sanankäänteitä ja vihapuhetta joka hetki. Erityisen sankoin mitoin verkkovihaa kohdistuu naisiin ja tyttöihin. Tämä vihapuhe pyrkii vaientamaan erityisesti ne naiset ja tytöt, jotka ilmaisevat itseään ja omia mielipiteitään tai ovat poliittisesti aktiivisia, eikä sitä edelleenkään nähdä mahdollisesti rikoksen tunnusmerkit täyttävänä toimintana.

Euroopan unioni yrittää nyt luoda sääntöjä verkon villiin länteen, jotta eurooppalaisten verkkoympäristö olisi turvallisempi. EU:n digipalvelusäädös sääntelee verkossa toimivia välitys- ja säilytyspalveluja, verkkoalustoja ja sosiaalisen median palveluita, joita miljoonat eurooppalaiset ja erityisesti nuoret käyttävät päivittäin. Nämä palvelut eivät voi toimia enää pelkästään omien sääntöjensä varassa, koska niiden säännöt eivät riitä laittomien ja haitallisten verkkosisältöjen hallitsemiseen.

Digipalvelusäädöksen tarkoitus on varmistaa, että siitä, mikä on laitonta oikeassa elämässä, tulee laitonta myös verkossa. Olen pitänyt säädöksessä erityisen tärkeänä sitä, että sillä pystyttäisiin kitkemään sukupuolittunutta vihapuhetta ja verkkohäirintää sekä velvoittamaan alustoja poistamaan häiritsevää materiaalia. Säädöksen lopullinen muoto määräytyy EU-instituutioiden välisissä neuvotte-luissa tämän kevään aikana.

Säilyttääksemme turvallisen verkkoympäristön on myös tärkeää, että meillä on riippumatonta mediaa ja esimerkiksi *Voiman* kaltaisia vapaan, kriittisen ja kyseenalaistavan tiedonvälityksen kanavia. Niistä meidän pitää pitää kiinni.

Sirpa

Sirpa Pietikäinen

Euroopan parlamentin jäsen
sirpa.pietikainen@europarl.europa.eu

WWW.SIRPAPIETIKAINEN.EU

ELOKUVAT

Eläin-oikeus-juttu 4.3.

Saila Kivelä & Vesa Kuosmanen: ELÄINOIKEUSJUTTU

Ensi-ilta 4.3.

Oikeutta eläimille -järjestön vuodesta 2007 julkaisema, suomalaisilla tiloilla ja teurastamoissa kuvattu materiaali on muuttanut monien käsitystä siitä, kuinka tuotantoeläimiä kohdellaan ja saa kohdella. Karry Hedberg ja Saila Kivelä olivat ensimmäiset julkisesti vastuun kuvista ottaneet aktivistit, ja vuonna 2011 heidät haastettiin tämän takia oikeuteen. Kivelän ja Vesa Kuosmanen Eläinoikeusjuttu-dokkari kuvaa oikeustapauksen ohella salakuvausoperaatioita, niihin liittyvistä stressistä, siitä mikä ajaa aktivistia eteenpäin ja mitä seuraa, kun aktivisti uupuu.

Tiloilla kuvatun materiaalin sijaan huomio kiinnitetään ajatusmaailmaan, josta toiminta

kumpuaa, ja siihen, miten aktivistien läheiset ja yhteiskunta reagoivat toimintaan. Myös se, kuinka erilaisiin paikkoihin samat tavoitteet voivat johtaa huomioidaan: samalla, kun Saila Kivelä tuskaillee oman aktivisminsa kanssa, hänen siskonsa Mai Kivelä äänestetään eduskuntaan. Ovatko siskot edelleen samalla puolella, vai onko isosisko siirtynyt vastapuolelle? Missä rintamalinjat yleensäkin kulkevat nyky-yhteiskunnassa?

Kivelä ja Kuosmanen päästävät ääneen myös yhden niistä sian tuottajista, joiden tiloilla Kiveläkin kävi kuvaamassa. Maailmankatsomusten eroista huolimatta keskusteluyhteys löytyi. Kivelä muistutti, että aktivistien kritiikki ei sitenkään kohdistu yksilöihin, vaan järjestelmään, joka ohjaa ja kannustaa toimintaan, jota harva meistä kestää katsoa.

JARI TAMMINEN ★★★★★

Sankari 11.2.

Asghar Farhadi: SANKARI

Ensi-ilta 11.2.

Monissa Asghar Farhadin elokuvissa Iranin keskiluokan edustajat tasapainoilevat perinteiden painolastin ja liberaalien elämäntapojen välillä. Esimerkiksi The Salesmanissa podettiin sukupuoliroolin tuskaa keskellä Arthur Millerin klassikonäytelmän sovitusta ja elokuvassa Nader ja Simin: Ero (2011) avioliiton purku käy sukupainoiden takia vaikeaksi.

Sankarissakaan parisuhteet eivät ole vain kahden kauppaa, mutta sen pääteema liittyy siihen, miten vanhat käsitykset kunniasta ja perheen maineesta istuvat erityisen huonosti nykyajan mediatodellisuuteen. Siinä kalligrafi Rahim (Amir Jadidi) on joutunut vankilaan

epärehellisen liikekumppaninsa aiheuttaman velan takia. Hän joutuu painiin omatuntonsa kanssa saadessaan käsiin toiselle kuuluvaa omaisuutta, jolla voisi lunastaa itsensä vapaaksi. Oikeasta valinnasta seuraa paha karma: julkisuuden valokeilassa syntynyt sankaruus sulaa nopeasti sosiaalisen median ryöpytyksessä.

Farhadi hallitsee täydellisesti asetelman ja hahmojensa hitaan syventämisen. Yksityinen melodraama kasvaa yhteiskuntakriittiseksi tutkielmaksi siitä, miten tekopyhä systeemi rankaisee rehellisyydestä ja suosii välistävetäjien ahneutta. Vertauskuvallisesti elokuva tiivistyy kuvaan, jossa satunnainen vanhan ajan pariskunta nousee bussiin ja huristelee sillä menneisyyteen samaan aikaan, kun me tämän ajan tiedon valta-ten kulkijat olemme lähinnä hukassa.

TUOMAS RANTANEN ★★★★★

Ayako Kawano: SWORD ART ONLINE: PROGRESSIVE – Aria of a Starless Night

Elokuvateattereissa nyt.

Matrixin ja Digimonin jälkeisessä ideakrapulassa suolletussa SAO-universumissa taistellaan henkensä edestä maailman ensimmäisen virtuaalitodellisuuden rakennetun roolipelin (VRMMORPG) sisällä, josta pelaajat (saati yleisö) eivät pääse irtaantumaan kärventämättä aivojaan. Yliseskualisoitujen koulutyttyjen ja hirviöiden tappomontaaseista koostuva elokuva-adaptaatio on esimerkki taantumuksellisesta animesta, jolla yritetään vain kasvattaa tuotteen franchise-potentiaalia.

JULIUS HALME ★★

Don't Look Up

Adam McKay: DON'T LOOK UP

Netflix.

Netflixin runsailla resursseillaan siunaamassa mediasatiirissa kipuillaan ilmastomuutokseen vertauskuvallisesti viittaavan maailmanlopun äärellä. Leonardo DiCaprion ja Jennifer Lawrencen esittämät tähtitieteilijät havaitsivat maata nopeasti lähestyvän asteroidin yrittäen saada tiedotusvälineitä ja poliittisia päättäjiä ymmärtämään tilanteen vakavuuden.

Valitettavasti ihmislajiin kohdistuva planetaarinen uhka ei oikein istu julkisaiheisiin virittyneiden kaupallisten medioiden ohjelmaformaatteihin.

Samaan aikaan Valkoisessa talossa valtaa käyttävä presidentti (Meryl Streep) tulkitsee katastrofia trumpilaisen populismin viittoita-

malla tiellä, kun Elon Muskia ja Bill Gatesia muistuttava eksentrisen it-kapitalisti (Mark Rylance) näyttää kaikille maailman poliitikoille kaapin paikkaa.

Ohjaaja Adam McKay tunnetaan USA:n asuntosiirtokuplan äärellä revitelleestä The Big Shortista (2015) sekä USA:n ex-varapresidentti Dick Cheneyä höykyttäneestä elokuvasta Vice – vallan oikeat kasvot (2018). Nyt satiirisen lioittelun nupit on väännetty entistä jyrkemmin kaakkoon. Elokuva on perustellusti arvosteltu esimerkiksi yleisön aliarvioinnista, asetelmallisuudesta ja latteasta USA-keskeisyydestä. Silti voi ajatella niinkin, että kantaaottava elokuva kannattaa joskus tehdä tavalla, joka puhuttelee muitakin kuin kaikkein tiedostavinta etujoukkoa.

TUOMAS RANTANEN ★★★★★

KOONNUT TUOMAS RANTANEN

Yle Areena: Uutishuone (Suomi, 2009)
Kaisa Pylkkäsen ja Pentti Halosen kirjoittama epookkisarja kuvaa noviisitoimittajan (Krista Kosonen) näkökulmasta Yleisradion televisiuutisten toimitustyöskentelyä vuosina 1968–1979. Journalismin haasteisiin, sukupolvimurrokseen, sukupuoliroolien muutokseen ja Ylen asemaan liittyvien kysymysten ohella sivutaan monia suomalaisten maailmankuvaa heiluttaneita uutistapahtumia kuten Prahan kevättä, Chilen sotilasvallankaappausta, Neil Armstrongin kuukävelyä, Watergate-skandaalia, Iranin vallankumousta ja Afganistanin sotaa.

Yle Areena: Poliitiikka-Suomi (Suomi, 2021)
Pekka Laineen, J. P. Pulkisen ja Olli Laineen kirjoittamassa kymmenosaisessa dokumenttisarjassa viime vuosikymmenten poliittiset avainvaikutajat avaavat suurten poliittisten käänteiden takaisia kulissinäkömää. Sarjan erityinen ansio liittyy siihen, miten median grillauksen suhteen näennäisen parkkiintuneet poliitikot tunnustavat tavanomaista suuremmin, miten raskaaksi julkisessa ryöpytyksessä oleminen voi käydä.

17.2. Frii & 18.2. Kutonon: State of Play (Britannia/USA, 2009)
Kevin Macdonald ohjasi Paul Abbottin BBC:lle luoman minisarjan pohjalta poliittisen jännärin, jossa neuvokas toimittaja (Russell Crowe) tekee juttua poliittisen vallan ytimiin ulottuvasta murhasarjasta. Mediakritiikin näkökulmasta käsiteltäväksi tulevat ainakin politiikan ja median valtasuhteen monimutkaisuus sekä lähdekritiikki erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa toimittajalla on oma häntänsä oven välissä.

HBO Max: Wire, viides tuotantokausi (USA, 2008)
Toimittajataustaisen David Simonin luomassa yhteiskunnallisissa poliisisarjassa valotetaan analyttisen satiirilla otteella järjestäytyneen huumorikollisuuden, poliisityön ja poliittisen päätöksenteon monimutkaisia jännitteitä. Sarjan päätöskausi kuvaa, miten armoton kilpailu lukijoista ohjaa mediaa ylidramatisoimaan rikollisjournalismin kaltaisia myyviä aiheita, mikä ohjaa julkisuuden hakuja päättäjiä puuttumaan mieluummin ongelmien oireisiin kuin todellisiin juurisyihin.

Yle Areena: Karpo (Suomi, 2020)
1970-luvulla median parrasvaloihin noussut Hannu Karpo on televisioimittajuuden pioneeri, jota on usein syytetty sekä herravihan lietsonnasta että sosiaalipornon levittämisestä. Ari Matikaisen dokumentti kertoo kohteensa ohella suomalaisen journalismin kasvukuvista sodanjälkeisen kaupungistumisen ja kulttuurimurroksen keskellä. Samalla auttaa pohtimaan sitä, kenen ääni kulloinkin tulee mediassa kuulluksi.

Lue lisää arvioita osoitteesta

voima.fi

**STRIIMAUKSET
PODCASTIT
WEBINAARIT
VIDEOT**

Kutteri tekee
kuvaa ja ääntä
kohtuullisilla
hinnoilla.

Striimauksen ei
tarvitse olla kallista!

www.kutteri.fi

info@kutteri.fi

TILAN TARPEESEEN
MAGITO
SUVILAHTI

18.2.-2.4.

Esiintyjät:

Miina Turunen, Anna Veijalainen

Muusikot:

Timo Hirvonen ja Jussi Lehtonen

Janne Saarakkala

JAKKUPUKU

www.kokoteatteri.fi

JUURET

STOA | ENSI-ILTA 5.3.

ESITYKSET 6.3. | 8.3. | 10.3. | 30.3. | 31.3. | 1.4. | 2.4.

SUSANNA LEINONEN
C O M P A N Y

lippu.fi ✨

LIIAN ISO LASKU YHDELLE

Ei jätetä koronalomautettuja
yksin. Ansionmenetyksestä
maksettava täysi korvaus.

**Palvelualojen
ammattiliitto**

Servicefacket